

**”Junttura-asenne auttaa ulkomailla”
- suomen kääntäjänä Yhdysvalloissa**

Tarja Oinonen
Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Käännöstiede (englanti)
Pro gradu -tutkielma
Helmikuu 2008

Tampereen yliopisto
Käännöstiede (englanti)
Kieli- ja käännöstieteiden laitos

OINONEN, TARJA: ”Junttura-asette auttaa ulkomailla” – suomen kääntäjänä Yhdysvalloissa

Pro gradu -tutkielma, 66 sivua + liitteet (2 kpl) (+ englanninkielinen lyhennelmä 6 sivua)
Kevät 2008

Tarkastelen työssäni Yhdysvalloissa siirtolaisina asuvien suomen kääntäjien elämää ja työtä. Lähetin kyselylomakkeen 23 kääntäjälle alkuvuodesta 2007. Poimin kyselyn vastaanottajat ja heidän yhteystietonsa pääasiassa American Translators Associationin jäsentiedoista. Noin puolet lomakkeen vastaanottaneista palautti sen.

Tutkimukseni keskittyy tarkastelemaan kääntäjien syitä siirtolaiseksi lähtemiseen, heidän yhteyksiään Suomeen ja muihin suomalaisiin Yhdysvalloissa sekä heidän ammatillista verkostoitumistaan. Käsittelen myös sitä, millaiseksi kääntäjät kokevat pieneen kieleen kääntämisen suuren valtakulttuurin ympäröimänä, miten he kokevat akkulturoituneensa amerikkalaiseen kulttuuriin ja sitä, miten ulkomailla asuminen on vaikuttanut heidän kokemuksiinsa omasta etnisestä identiteetistään.

Käännöstieteen kulttuurinen käänne 1990-luvulta lähtien on nostanut tarkastelun keskipisteeksi itse kääntäjää, joka työskentelee eri tekijöiden muodostamassa jatkuvasti muuttuvassa verkostossa. Siirtolaiskääntäjä elää transnationaalista elämää, tavallaan kaksoiselämää kahden kulttuurin välillä, ja hänen toimillaan on vaikutusta sekä lähde- että kohdekulttuurissa. Kohdekulttuuriin akkulturoituminen on myös kääntäjän kohdalla monivaiheinen prosessi, johon vaikuttaa mm. siirtolaisuuden kesto.

Tutkimani kääntäjät ovat integroituneet amerikkalaiseen kulttuuriin ja löytäneet paikkansa niin yksityis- kuin ammatillisessakin elämässään Yhdysvalloissa. Paluumuuttoa ei vakavasti harkita, mutta se ei myöskään ole poissuljettu mahdollisuus tulevaisuudessa. Yhteydet Suomeen ja suomalaisiin/suomalaisuuteen Yhdysvalloissa ovat tiiviit, ja etninen identiteetti on siirtolaisena vuosikymmeniäkin olleilla ja jopa kaksoiskansalaisuuden ottaneilla suomalainen tai maailmankansalainen, ei amerikkalainen.

Vieraskielisen valtakulttuurin keskellä eläminen parantaa kääntäjän kielitaitoa ja kulttuurintuntemusta ja näin vahvistaa hänen ammattitaitoaan. Kyselyni vastaajat myönsivät tilanteeseen liittyvän potentiaalisia ongelmia, joista oman suomen kielen säilyminen oli tekijä, jonka hyväksi kääntäjät tekivät tietoisesti työtä.

Avainsanat: kulttuurinen käänne, kääntäjä, transnationaalisuus, akkulturaatio, siirtolaisuus

Sisällys

1. JOHDANTO	1
2. SIIRTOLAISUUS SUOMESTA YHDYSVALTOIHIN	5
2.1 NYKYPÄIVÄN SIIRTOLAISUUS.....	6
2.2 SIIRTOLAISEKSI LÄHTEMISEN SYITÄ JA OMINAISPIIRTEITÄ	7
2.3 ULKOSUOMALAISTEN VERKOSTOT	10
3. KÄÄNNÖSALAN UUDET TUULET JA KÄÄNTÄJÄN KESKEISYYS	12
3.1 KESKIÖÖN KÄÄNTÄMISEN AMMATTILAISET	12
3.2 KÄÄNTÄMINEN JA SOSIAALISET KONTEKSTIT.....	15
4. UUTEEN KULTTUURIIN SOPEUTUMINEN JA ETNINEN IDENTITEETTI	17
4.1. SOPEUTUMISEEN VAIKUTTAVIA TEKIJÖITÄ.....	17
4.2 AKKULTURAATIO.....	19
4.3 AKKULTURAATION SUUNNAT.....	21
5. ELÄMÄÄ KAHDESSA KULTTUURISSA	25
5.1 TRANSNATIONAALISUUS	26
5.2. KODIN HAHMOTTAMINEN JA MERKITYS	29
6. KÄÄNTÄMISEN KENTTIÄ YHDYSVALLOISSA	31
6.1 KÄÄNNÖSTOIMISTON NÄKÖKULMAA	32
7. SUOMEN KÄÄNTÄJÄNÄ YHDYSVALLOISSA	35
7.1 TUTKIMUKSEN METODI	35
7.2 VASTAAJIEN TAUSTATIEDOT JA KOULUTUS	37
7.3 KÄÄNTÄJÄN TYÖ.....	39
7.4 ASUMINEN YHDYSVALLOISSA.....	43
7.5 OMA IDENTITEETTI JA KOTI	45
7.6 YHTEYDET SUOMEEN JA VERKOSTOITUMINEN YHDYSVALLOISSA	48
7.7 SUOMALAISUUS.....	51
8. PÄÄTELMÄT	53
8.1 AKKULTURAATIO JA IDENTITEETTI.....	53
8.2 SUOMALAISUUS JA KOTI.....	55
8.3. KÄÄNTÄJÄNÄ VALTAKULTTUURIN KESKELLÄ.....	57
9. LOPUKSI	60
10. LÄHTEET	62
ENGLISH SUMMARY	67
LIITE 1 KYSELYLOMAKE	1
LIITE 2 SÄHKÖPOSTIHAASTATTELU	9

1. Johdanto

Tarkastelen tutkielmassani Yhdysvalloissa asuvien suomea äidinkielenään puhuvien suomen kääntäjien työtä ja arkea. Haluan selvittää, millaista on pientä kohdekieltä äidinkielenään puhuvan kääntäjän työ ja elämä vieraskielisen valtakulttuurin keskellä. Käännöstieteen ”kulttuurisen käänteeseen” (ks. luku 3) mukanaan tuomat sosiologiset ja antropologiset (erityisesti etnografiset) lähestymistavat ovat kiintoisa näkökulma myös siirtolaiskääntäjien tarkasteluun. Näiden tieteenalojen teoriapohjaa soveltamalla käännöstieteessä tarkastellaan nyt itse kääntäjää pikemminkin kuin tekstiä. Kääntämiseen liittyy aina tilannesidonaisuus: kääntäjä ei työskentele tyhjiössä vaan osana toimijaverkostoa, joka koostuu monista eri tekijöistä. Kääntämisen sosiologia pohjaa muiden muassa Bourdieun ja Latourin teorioihin. Siinä keskeinen toimija on tekstien ja diskurssin sijaan kääntäjä, ja hänen arkipäivänsä, työympäristönsä ja niihin vaikuttavat inhimilliset ja materiaaliset tekijät ovat kulttuurisen käänteeseen tutkimuskohteita. Siirtolaiskääntäjien elämässä kääntämisen sosiologian ja tilannesidonaisuuden voidaan katsoa olevan laajimmalla tasolla sitä, että ympärillä on muunkielinen valtakulttuuri, jolloin työn lähtökohdat ovat erilaiset kuin Suomessa asuvalla suomen kääntäjällä.

Siirtolaisuudentutkimuksessa transnationaalisuus ja etnografisten menetelmien hyödyntäminen sekä yksilön elämän tutkiminen siirtolaisryhmien sijasta ovat tulleet yhä yleisemmiksi kutakuinkin samalla ajanjaksolla kuin käännöstieteen kulttuurinen käänne on tapahtunut. Oman tutkimukseni kannalta näenkin näiden kahden tieteenalan kehityksessä ja kiinnostuksen kohteissa kiehtovia yhtäläisyyksiä. Siirtolaisten akkulturaatiotutkimus tarjoaa keinon tarkastella sitä, miten kääntäjä on sopeutunut elämään kohdemaassa, ja tästä toivon pystyväni tutkimuksessani tekemään myös kääntämistä koskevia johtopäätöksiä.

Siirtolaisuuden etnografisessa ja antropologisessa tutkimuksessa on hyödynnetty siirtolaisten kertomuksia omasta elämästään ja kokemuksistaan. Näiden elämäntarinoiden avulla saadaan tietoa siirtolaisuudesta yksilön näkökulmasta: miksi siirtolaiseksi lähdettiin, miten se vaikutti henkilön elämään ja identiteettiin ja mitä tulevaisuudelta odotetaan. Transnationaalisuuden näkökulmasta tarkastellaan sitä, miten tiiviisti ja millä tavalla siirtolainen jatkaa yhteydenpitoa vanhaan kotimaahansa maastamuuton jälkeen. Matti ja Päivikki Suojanen ovat tutkineet

amerikansuomalaisten akkulturaatiota, arvoja, maailmankuvaa ja identiteettiä kenttätyössään Floridan suomalaisten parissa (ks. luku 4.2). Vastaavanlaisia elämäntarinoita olen pyrkinyt itsekin kokoamaan tutkielmassani, jos kohta suppeammassa laajuudessa, kyselylomakkeen avulla.

Siirtolaisuudentutkimuksen alkuaikoina oletettiin, että uuteen maahan muuttaneet assimiloituisivat uuteen kulttuuriin täysin ja lopulta katkaisisivat yhteytensä vanhaan kotimaahansa kokonaan. 1990-luvulla alettiin havaita, että näin käykin hyvin harvoin ja että tosiasiaissa siirtolaiset usein säilyttävätkin tiiviit yhteydet vanhaan kotimaahansa ja jopa luovat sinne uusia yhteyksiä. Siten heidän toimillaan on vaikutusta sekä lähtömaassa että uudessa kotimaassa. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen eli akkulturaatio tapahtuu eri ihmisten kohdalla eri tavoin, ja sopeutuminen riippuu monista tekijöistä. Minua kiinnostavia kysymyksiä ovat muun muassa seuraavat: Miten Yhdysvalloissa asuvan kääntäjän akkulturoitumiseen vaikuttaa se, että hän ammattinsa puolesta ”joutuu” olemaan kahden kulttuurin välissä ja säilyttämään tiiviit yhteydet myös suomalaisuuteen? Millaiset ovat hänen ylläpitämänsä yhteydet Suomeen ja muihin suomalaisiin Yhdysvalloissa? Miten kääntäjä kokee oman suomalaisuutensa asuttuaan pitkään ulkomailla? Miten hyvin hän kokee integroituneensa amerikkalaiseen yhteiskuntaan? Missä hän kokee kotinsa olevan? Millainen verkko syntyy siirtolaiskääntäjän transnationaalisista yhteyksistä Suomeen ja muihin amerikansuomalaisiin? Onko suomen kaltaiseen pieneen vähemmistökieleen kääntäminen ongelmallista valtakulttuurin ympäröimänä?

Kääntäjänkoulutuksessa ja kääntäjän työssä Suomessa korostetaan ulkomaan kulttuurin aktiivista tuntemusta ja kielitaidon ylläpitoa. Esimerkiksi Tampereen yliopiston kääntäjänkoulutuksessa opiskelijoille on tarjolla maantuntemuskursseja ja opintoihin kuuluu myös kieliharjoittelu. Yhdysvaltoihin muuttaneilla ja kääntäjänä työskentelevillä henkilöillä amerikkalaisen kulttuurin syvälinen ymmärtäminen ja ymmärryksen hyödyntäminen käännoistyössä lienevät itsestään selvää mutta onko vaarana, että kosketus suomen kieleen ja suomalaiseen kulttuuriin ajan myötä alkaa heiketä?

Tutkimuksessa metodinani oli kääntäjien haastattelu kyselylomakkeen avulla. Lähetin kyselylomakkeen tammikuussa 2007 yhteensä 23 kääntäjälle. Heistä 18:n yhteystiedot sain

American Translators Associationin verkkosivuilta, neljä vastaanottajaa tunnen henkilökohtaisesti ja yksi kääntäjä sai lomakkeen toimeksiantajansa kautta. Kyselyn kohderyhmä oli selkeästi päätyönään kääntävät. Henkilökohtaiset haastattelut olisivat antaneet yksityiskohtaisempia tietoja kääntäjien arkipäivästä, mutta käytännön syistä sekä pro gradu -tutkielman suhteellisen suppeuden vuoksi en sisällyttänyt niitä tutkimukseeni. En tutkimuksessani vertaile siirtolaiskääntäjiä ja ”tavallisia” siirtolaisia – kiintoisaa toki olisi tutkia, eroavatko näiden siirtolaisuuskokemukset toisistaan millään lailla, ja jos, vaikuttaako siihen mitenkään se, että kääntäjä taiteilee jo työnsä puolesta kahden kulttuurin välissä. Tämä olisi antoisa vertailukohde tulevaisuudessa.

Käsittelen tutkielmani alussa Suomesta Yhdysvaltoihin suuntautunutta siirtolaisuutta niin suurten siirtolaisvirtojen aikana viime vuosisadan alussa kuin nykypäivänäkin. Käännöstieteen uusia suuntia tarkastelen luvussa kolme. Luku neljä käsittelee siirtolaisten (myös kääntäjien) sopeutumista uuteen kulttuuriin ja sitä kautta muodostuvaa etnistä identiteettiä. Siirtolaisia valtakulttuurin osana ja kahden kulttuurin välissä tarkastelen luvussa viisi. Teoreettisen pohjituksen jälkeen tarkastelen kääntäjiä siirtolaisten ”erikoistapauksena” ja heidän työtään Yhdysvalloissa sekä yleisestä näkökulmasta että asiantuntijahaastattelujen pohjalta. Tätä seuraa kyselylomakkeella hankkimieni tietojen esittely- ja analyysi luvussa seitsemän, ja päätelmät esittelen luvussa kahdeksan.

Kiinnostukseni siirtolaiskääntäjän työtä ja elämää kohtaan juontaa juurensa omasta tilanteestani. Työskentelin suomen kääntäjänä Yhdysvalloissa vuosina 1996–2007. Kolme ensimmäistä vuotta olin pienen käännöstoimiston in-house-kääntäjänä, ja vuodesta 1999 yhdysvaltalaisessa yritysten toiminnanohjausohjelmistoja tuottavassa suuryrityksessä kääntäjänä ja käännöskoordinaattorina. Kummassakin työpaikassa työskentelin monikulttuurisissa kääntäjätiimeissä, joissa yksittäisten kääntäjien elämäntilanteet vaihtelivat, mutta yhteistä kaikille oli Yhdysvaltojen ja oman kotimaan ”välissä” eläminen. Vierailin itse Suomessa vähintään kerran vuodessa, ja yhteyteni Suomeen olivat kaiken aikaa monella tasolla tiiviit. Omat kokemukseni ovat saaneet minut pohtimaan, millaista kahden kulttuurin välissä eläminen todella onkaan ja etenkin millaista on olla kääntäjä tällaisessa tilanteessa.

Innostukseni tutkia siirtolaisuutta lienee osin myös verenperintöä: isän puolen isoisoäitini sisaruksia muutti 1900-luvun alun Amerikankuumeen aikana Minnesotan Iron Rangelles St. Louis Countyyn. Muiden samoilta seuduilta Keski-Suomen Karstulasta lähteneiden kanssa he perustivat sinne Palon kylän. Palo oli aikoinaan puhtaasti suomenkielinen paikkakunta, ja 1990-luvun puolivälissä siellä vieraillessani tapasin muutamia jo iäkkäitä sukulaisia, jotka vielä jotenkuten osasivat kommunikoida suomeksi. Sukuni juuret ovat tukevasti sekä Suomen että ”Ameriikan” mullassa myös siitä syystä, että samaisen isoisoäitini puoliso poikkesi aikoinaan, ennen naimisiinmenoaan, milteipä ajan tavan mukaisesti Amerikassa tienaaassa kenties kaivos- tai metsähommilla rahaa asumansa torpan ja sen maiden oston. Tästä muistona on vielä lapsuudenkodissani oleva ”Jalmarin matka-arkku”, muut muistot matkasta ovat valitettavasti vuosien saatossa kadonneet.

Tutkielmani nimeksi valitsin jokunen vuosi sitten suomalaisessa tekniikan alan julkaisussa ilmestyneen artikkelin otsikon ”Junttura-assenne auttaa ulkomailla”. Artikkelin, jota minulla ei valitettavasti enää ole tallessa, käsitteli Suomesta ulkomaan komennukselle lähetettyjä työntekijöitä ja sitä, millaiset ominaisuudet ja luonteenpiirteet auttoivat heitä sopeutumaan uuteen kulttuuriin. Tietynlaisen jääräpäisyyden ja ”juntturamaisuuden” katsottiin olevan yksi sopeutumisessa auttava piirre. Työtovereideni ja omien kokemusteni perusteella totesin tuon otsikon kuvaavan ulkomailla asumisen piirteitä niin osuvasti, että kopioin sen huoneentauluksi oman työtilani seinälle.

2. Siirtolaisuus Suomesta Yhdysvaltoihin

Suomesta oli lähdetty ”rapakon taakse” jo ennen 1800- ja 1900-lukujen varsinaisia suuria siirtolaisuusaaltoja. Jo 1600-luvulla suomalaisia oli lähtenyt Ruotsista Värmlannin kautta Delawaren alueelle, minne Ruotsi perusti lyhytaikaiseksi jääneen Uuden Ruotsin siirtokunnan. 1800-luvun alkupuolella suomalaisia oli muuttanut myös Alaskaan, missä sittemmin toimi kaksi suomensukuista kuvernööriäkin. (Aaltio 1969; Kero 1996.) Varsinaisella Suomen Amerikan-siirtolaisuudella tarkoitetaan kuitenkin tavallisesti 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun ”Amerikankuumeen” suuria siirtolaisvirtoja. Suomesta muutti Yhdysvaltoihin vuosina 1870–1920 jopa 350 000–370 000 henkeä (Aaltio 1969, Korkiasaari 1989), mikä oli tuon ajan Suomen väkiluvusta (vuonna 1900 kolme miljoonaa) melkoinen osa.

Suurin osa Amerikankuumeen aikaisista lähtijöistä oli kotoisin Pohjanmaalta, etenkin Vaasan läänistä, missä Suomen väestönkasvu, työpaikkojen väheneminen metsätaloudessa ja poliittiset syyt alkoivat ajaa ennen kaikkea työikäistä miespuolista väestöä leveämmän leivän ja vapaampien olojen perään Amerikkaan (Kero 1969). Korkiasaaren mukaan myös suomalaisella perinnönjaolla oli osuutensa muuttohalukkuuteen: omaisuus siirtyi vanhimmalle pojalle, mikä pakotti nuoremmat sisarukset etsimään muita leipäpuita. Kaivos- ja laivayhtiöiden värvärit ja heidän lentolehtisensä maalailivat ruusuista kuvaa ihmeiden kultamaasta, ja ne sekä jo lähteneiden kirjoittamat kirjeet saivat innostuksen kipinän syttymään monissa vielä epäröivissä. Noin kolmasosa siirtolaisista palasi aikanaan takaisin ja käytti Amerikassa kovalla työllä ansaitsemansa rahat elämän aloittamiseen kotikonnuillaan. (Korkiasaari 1989; Kero 1969; Kero 1996.) Takaisin Suomeen palanneista suurin osa oli miehiä. Keron mukaan se, että Amerikassa oli työtä ja Euroopassa puolestaan pääomaa ja työvoimaa, oli yksi siirtolaisuutta kiihdyttänyt tekijä. Toinen oli se, että liikkuminen maanosasta toiseen oli uusien liikennevälineiden ansiosta käynyt entistä helpommaksi. Siirtolaiseksi lähtijöitä ei välttämättä Suomessa katsottu aina hyvällä, pidettiinpä heitä joskus isänmaanpettureinakin, mutta heidän pyrkimyksiään ei toisaalta pyritty estämään. (Kero 1996.) Moni lähetti rahaa kotimaahan jääneille sukulaisilleen. Kaiken kaikkiaan Amerikan-siirtolaisuudella oli varsin merkittävä vaikutus lähtömaidenkin talouteen: esimerkiksi vuosien 1900–1906 aikana New Yorkin postitoimistosta lähetettiin

ulkomaille 12,3 miljoonaa yksittäistä rahalähetystä, ja koko Yhdysvalloista lähetettiin 69 miljoonaa dollaria Venäjälle ja Itävalta-Unkariin (Foner 2005, 64).

Sadan vuoden takainen Amerikan-siirtolaisuus oli siis etupäässä taloudellisista syistä johtuvaa ja usein lopullista, ja muuttajat olivat tyypillisesti heikosti koulutettuja ja ammattitaidottomia (Korkiasaari 1989). Kielen oppiminen uudessa maassa oli hankalaa, mikä osaltaan saattoi estää ensimmäisen polven siirtolaisia etenemästä ruumiillista tai matalapalkkaista työtä korkeampiin asemiin (Waisanen 1969). Koko suuren siirtolaisuuden aikana Suomesta Amerikkaan muuttaneista 63 % oli miehiä, ja lähes 90 % lähtijöistä oli kotoisin maaseudulta (Kero 1996). Amerikkaan lähdettiin usein samoille seuduille, minne jo aikaisemmin oli saattanut muuttaa oman kylän miehiä tai omia sukulaisia (Liimatta-Sandstedt 2000). Suomalaisia vetivät etenkin Michiganin, Minnesotan, Wisconsinin, Massachusettsin, New Yorkin, Oregonin ja Washingtonin osavaltiot, joskin Kero toteaa, että suomalaissiirtolaisia oli ”kaikkialla”. Kanadaan lähtijöitä oli viime vuosisadan alun tienoilla hyvin vähän. (Kero 1996.)

2.1 Nykypäivän siirtolaisuus

Yhdysvalloissa ”uusiksi siirtolaisiksi” katsotaan maahanmuuttajat, jotka ovat saapuneet vuoden 1965 jälkeen. Tuon vuoden siirtolaislakimuutos poisti kansallisuuteen pohjautuvat kiintiöt, jotka olivat vuosisadan alussa suosineet pohjois- ja länsieurooppalaisia. Suurin osa nykypäivän siirtolaisista esimerkiksi New Yorkiin onkin kotoisin Latinalaisen Amerikan ja Karibian alueen maista sekä Aasiasta. (Foner 2001, 2.) Suomesta kuluneiden noin sadan vuoden aikana ulkomaille on muuttanut yhteensä yli miljoona ihmistä: noin 500 000 ennen toista maailmansotaa ja liki 730 000 sen jälkeen. Amerikan-siirtolaisuus oli toiseen maailmansotaan mennessä jo huomattavasti hiipunut, ja 1960–1970-luvuilla muuttoliikkeen pääkohde Suomesta olikin jo Ruotsi. Siinä missä vuosina 1860–1944 Yhdysvaltoihin muutti 300 000 henkeä ja Kanadaan 70 000, vastaavat luvut vuosien 1945–1999 välillä olivat 18 000 ja 23 000. Tilastokeskuksen väestönmuutostilastojen mukaan vuosina 1980–2001 Yhdysvaltoihin muutti 11 022 suomalaista. (Siirtolaisuusinstituutti n.d.)

1990-luvun alussa Yhdysvalloissa asui noin 220 000 ensimmäisen ja toisen polven suomalaista (Siirtolaisuusinstituutti, n.d.). Vuonna 2000 suomalaisia oli eniten Michiganin, Minnesotan, Kalifornian, Washingtonin ja Wisconsinin osavaltioissa. Vuosittain noin 500 suomalaista saa pysyvän oleskeluluvan (*green card*) Yhdysvaltoihin, useimmiten avioliiton kautta (Korkiasaari 2004). On arvioitu, että ilman maastamuuttoa Suomen nykyinen asukasluvu olisi noin 6–7 miljoonaa (Siirtolaisuusinstituutti n.d.; Korkiasaari ja Söderling 2003). Maastamuutto Suomesta väheni 1980-1990-luvulla, mutta Suomen liittyminen Euroopan unionin jäseneksi sai muiden syiden ohella maastamuuton taas lisääntymään jonkin verran. (Korkiasaari 2003.)

1920-luvulla ottivat Suomessa toimivat, muuttajien kotimaan-yhteyksistä huolehtivat järjestöt käyttöön termin ”ulkosuomalainen”, kun yhteistyötä Amerikan-siirtolaisten kanssa haluttiin kehittää – uuteen maahan muuttaneet eivät pitäneet siirtolainen-nimityksestä (Kero 1997). Hallituksen vuosille 2006–2011 julkaisema ulkosuomalaispoliittinen ohjelma määrittelee ulkosuomalaisen seuraavasti: ”Käsitteellä ulkosuomalainen usein tarkoitetaan ulkomailta asuvia Suomesta muuttaneita syntyperäisiä Suomen kansalaisia sekä heidän jälkeläisiään riippumatta siitä, ovatko jälkeläiset Suomen kansalaisia tai Suomessa syntyneitä. Henkilöiden tulee kuitenkin itse pitää itseään suomalaisina (suomalainen identiteetti). Nykypäivänä ulkosuomalaisia yhdistävä piirre on lähinnä tietoisuus suomalaisesta taustasta ja juurista sekä pyrkimys suomalaisen identiteetin säilyttämiseen sekä lisäksi tarve pitää yllä yhteyksiä Suomeen asuinmaasta, sukupolvesta ja poliittisesta katsantokannasta riippumatta.” (Työhallinto 2006, 4.)

2.2 Siirtolaiseksi lähtemisen syitä ja ominaispiirteitä

Eri tieteenaloilla kuten politiikan ja talouden tutkijoilla, sosiologeilla ja antropologeilla on omat painotuksensa etsittäessä vastauksia kysymyksiin kuten miksi ihmiset muuttavat, ketkä muuttavat ja mitä tapahtuu siirtolaiseksi lähtemisen jälkeen (Al-Ali ja Koser 2002; Brettell 2003). Siirtolaisuutta voidaan tutkia makro-, meso- tai mikrotasolla. Makrotason tutkimus keskittyy laajoihin väestövirtoihin maasta toiseen sekä siihen, miten poliittiset ja taloudelliset rajoitukset ja mahdollisuudet vaikuttavat näihin virtoihin. Antropologinen siirtolaisuudentutkimus keskittyy pääasiassa meso- ja mikrotasolle, joilla tarkastelun kohteena ovat kotitaloudet ja sosiaaliset

verkostot sekä yksilöt. (Faist ja Ganst teoksessa Brettell, 2003, 2.) Masseurin ym. klassisen mikroekonomisen teorian mukaan siirtolaiseksi lähtemispäätös tehdään muuttamisen kustannusten ja etujen arvioinnin pohjalta ja muuttokohteeksi valitaan seutu, missä muuttamisesta seuraa suurin nettotuotto tietyllä aikavälillä. Lähtemisen katsotaan jothuvan siis pääasiassa taloudellisista syistä. Tätä näkökulmaa kritisoi etenkin antropologinen siirtolaisuudentutkimus, jonka mukaan yksilöt eivät suinkaan aina lähde siirtolaisiksi yksinomaan taloudellisten tekijöiden vuoksi. Muuttopäätös on aina moniulotteisempi ja pitkävaikutteisempi, ja siihen vaikuttavat aina vallitsevat sosiaaliset ja kulttuuriset kontekstit. (Brettell, 2003, 4.)

Esseessään *Migration and Culture* Fielding toteaa, että siirtolaiseksi lähteminen on yksilön elämässä valtava ja vaikea tapahtuma ja herättää kompleksisia tunteita. Siirtolaisuus kuvastaa yksilön maailmankuvaa ja on näin erittäin kulttuurinen tapahtuma. Kuitenkin kun siirtolaisuutta tutkitaan tieteellisesti, kaikki tämä tuntuu unohtuvan ja siirtolaisuuden syiksi katsotaan vain yhteiskunnan materiaaliset tekijät, henkilökohtaisen etenemisen tavoittelu taloudellisen kehityksen mukaisesti tai yhteiskuntaluokka, jossa yksilö on oman asemansa ja taloudellisten heilahtelujen vankina. (Fielding teoksessa Brettell 2003.) Brettellin mielestä yksilöitä tarkastelemalla siirtolaisuudesta voitaisiin oppia jotain myös yleisellä tasolla. Portugalista suuntautuvaa siirtolaisuutta käsittelevässä tutkimuksessaan hän hyödyntääkin yksittäisten siirtolaisten kertomuksia omista siirtolaisuuskokemuksistaan. (Brettell 2003, 24.) Etenkin siirtolaisten paluumuuttoa tutkinut Gmelch pitää näitä yksilöiden elämäntarinoita hyödyllisinä siirtolaisuuden ilmiön ymmärtämiseksi siirtolaisten omasta perspektiivistä. Hän painottaa, että siirtolaiseksi lähteminen on kenen tahansa elämässä erittäin merkittävä ja arkirutiinit sekoittava tapahtuma, josta todennäköisesti muistetaan hyvinkin tarkkoja yksityiskohtia. (Gmelch teoksessa Brettell 2003, 26–27).

1900-luvun alun siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan oli pääosin taloudellisten tekijöiden sanelemaa, mutta nykypäivänä siirtolaisuuden syyt ovat useimmiten täysin toiset. Heikosti koulutettujen henkilöiden sijaan nykypäivänä ulkomaille lähtevät ovat useimmiten pitkälle koulutettuja ja lähtevät ainakin aluksi ulkomaille vain määräajaksi. Tärkeimpiä syitä muuttoon ovat toimeentulon kohenemisen sijasta opiskelu, kielitaidon kartuttaminen, urakehitys, uusien elämäkokemusten hankkiminen ja ihmissuhteet. (Korkiasaari 1989; Korkalainen 2004.)

Nykyajan siirtolaisuutta leimaa myös nk. kausisiirtolaisuus, jossa ulkomailla asutaan vain osa vuotta, useimmiten talvikausi (Korkiasaari 1989). Ennen myös suurin osa Amerikan-siirtolaisista oli työikäisiä miehiä, mutta nykyään naisten osuus on suurempi. Nykyään New Yorkiin muuttaneista suurin osa on naisia likimain kaikissa siirtolaisryhmissä ja yhä useampi nainen saapuu siirtolaiseksi omillaan eikä miehensä perässä. (Foner 2005, 95.) Esimerkiksi vuosina 1980–1990 Yhdysvaltoihin muuttaneista suomalaisista 60,7 % oli naisia (Leinonen 2002).

Avioliiton solmiminen oli 1980-luvulla tärkein yksittäinen syy muuttamiselle Suomesta Pohjoismaiden ulkopuolisiin maihin; yli puolet muuttaneista naisista lähti juuri tästä syystä. Miehillä tärkeimpiä syitä olivat määräaikaiset työkomennukset, urakehitys ja uusien kokemusten ja vaihtelun hakeminen. (Korkiasaari ja Söderling 2003.) Korkalainen taas toteaa globaaleja suomalaisverkostoja koskevassa tutkimuksessaan, että myös naiset lähtivät ulkomaille oman työn, opiskelun tai puolison työn takia, ja olipa syynä joskus pelkästään ”seikkailunhalu ja kaukokaipuu”. Miehillä seikkailunhalu ei ollut Korkalaisen tutkimuksessa ensisijaisena syynä kovinkaan usein, vaan oma työ oli tärkein muuttamisen syy. (Korkalainen 2004, 6–7.) Miehet ovat naisia paljon taipuvaisempia palaamaan takaisin kotimaahan (Korkiasaari 2003). Yhä useampi maastamuuttaja on nykyään lähtöisin Uudeltamaalta, ja nykysiirtolaisten ikä ja siviilisäätö vaihtelee kohdemaittain: Pohjoismaihin muuttaa paljon nuoria ja naimattomia, Länsi-Eurooppaan useimmiten perheellisiä, Itä-Eurooppaan pääosin yli 40-vuotiaita, kun taas Pohjois-Amerikkaan muuttaneissa on varsin paljon sekä lapsia että yli 30-vuotiaita.

Elinkeinoelämän rakennemuutokset ovat lisänneet työelämän valikoivuutta etenkin koulutuksen suhteen: vuosina 1987–1996 korkeakoulututkinnon suorittaneiden osuus yli 15-vuotiaista maastamuuttajista kasvoi runsaasta 10 prosentista yli 30 prosenttiin. (Korkiasaari 2003.) Esimerkiksi New York Cityyn muuttavista nykypäivän siirtolaisista yhä useammalla on keskiluokkainen tausta ja keskiasteen tai yliopistotason koulutuksen vaativa ammatti (Foner 2001, 2). Korkalainen toteaa, että tilastojen mukaan 1990-luvun lopussa ulkomaille lähtijöistä vuosittain noin kolmetuhatta oli korkeasti koulutettuja ja Akavan liittojen jäsenistä yli viisituhatta henkeä asui ulkomailla vuonna 2002. Useimmiten suomalaiset olivat työssä monikansallisissa yrityksissä ja paikallisissa yrityksissä, mutta varsin monella oli oma yritys. Ulkosuomalaisten keskuudessa kääntäjänä toimiminen on varsin yleinen ammatti. Korkalaisen tutkimuksessa, johon

osallistui yhteensä 312 ulkosuomalaista, noin 4 % miehistä ja hieman vähäisempi määrä naisia ilmoitti päätoimialakseen kääntämisen ja tulkkauksen. Myös monet omaa taloutta hoitavat tai työmarkkinoilta poissa olevat naiset ilmoittivat tutkimuksessa tekevänsä osa-aikaisesti kääntäjän ja tulkin töitä. (Korkalainen 2004.)

Björklund analysoi suomalaisten ulkomaille muuttamisen syitä ja toteaa, että muuttoa edeltää usein pitkä prosessi, jossa lopullisen lähtöpäätöksen taustalla on monia yksilöllisiä ja rakenteellisia tekijöitä. Syyt ovat kullekin muuttajalle erilaiset, ja vaikka lähtö- ja kohdemaan rakenteelliset tekijät luovat siirtolaisuudelle puitteet ja ovat muuttoaaltojen taustalla, muuttaminen on aina kovin yksilöllistä eikä lähtijän päätöksiä voi analysoida puhtaasti rationaalisesti. Lähtijän tausta ja sattuma yhdessä ovat usein laukaisevia tekijöitä, Björklund toteaa. Hänenkin tutkimuksessaan käy ilmi, että naiset ovat useimmiten muuttaneet ihmissuhteiden takia kun taas miesten muuton taustalla oli Sveitsistä saatu työtilaisuus. Björklund luokittelee Sveitsiin muuttajat viiteen eri ryhmään sen perusteella, minkä vuoksi henkilö on lähtenyt siirtolaiseksi: 1) seikkailijat 2) avioliiton takia muuttaneet 3) opiskelun ja ammatissa etenemisen takia muuttaneet 4) työn ja hyvän toimeentulon takia muuttaneet ja 5) muiden syiden takia muuttaneet. (Björklund 1998.)

2.3 Ulkosuomalaisten verkostot

Ulkomailla asuville suomalaisille on kautta aikain ollut tärkeää vaalia omaa kulttuuriperinnettään, edistää keskinäistä kanssakäymistään ja ajaa yhteisiä etujaan. Amerikankuumeen ajan siirtolaisille kirkko, raittiusseurat, kalevalaisseurat ja teatteritoiminta olivat tärkeitä kiintopisteitä suomalaisuuden ja muiden siirtolaisten kanssa (Kero 1997). Suomalaisten yhteistoiminnan painopiste on ajan saatossa suuntautunut siirtolaisten aatteellisten ja etujärjestöjen toiminnasta enemmän perinteiden vaalimiseen ja yhdessäoloon. Tarjolla on Suomi-kouluja, arkistoja ja erilaisia juhlatapahtumia (Korkiasaari 1989). Toimintaa järjestetään paikallisissa Suomi-seuroissa ja muissa yhdistyksissä, esimerkkinä Finland Center ja Finnish & American Women's Network (FAWN) New York Cityssä. Vuonna 1953 perustettu Finlandia Foundation National (Kero 1997) on maanlaajuinen jos kohta jäsenmäärältään sangen pieni järjestö, jolla on paikallisosastoja 15

osavaltiossa. Paikallisosastot järjestävät mm. joul-, vappu- ja juhannusjuhlia sekä Kalevalan päivän tapahtumia ja tiedottavat jäsenilleen Suomi-aiheisista tapahtumista postituslistojen avulla. Finlandia Foundation National toimii Suomi-promoottorina monella tasolla ja on vuodesta 1956 lähtien myöntänyt stipendejä ja apurahoja suomalaisille ja amerikansuomalaisille tutkijoille, taiteilijoille ja opiskelijoille, jotka alallaan edistävät Suomen tiedettä tai taidetta (Saari 2003).

Korkalainen toteaa, että ulkosuomalaisten jo olemassa oleville verkostoille on tyypillistä, että ne toimivat pääasiassa internetin tai sähköpostin välityksellä. Niiden tehtävä on tarjota uutisia joko Suomesta tai uudesta kotimaasta ja ne toimivat keskustelufoorumina ulkomailla asuville. Keskustelufoorumeilla välitetään jonkin verran toimeksiantoja, erityisesti käänösälalta. (Korkalainen 2004, 14.) Esimerkkejä siirtolaisnaisten keskustelufoorumeista Yhdysvalloissa ovat Coloradossa toimiva Denverin sisusiskot ja enemmän siirtolaisäitien tukifoorumiksi tarkoitettu laajemman jäsenpiirin Suomiamerikkamamat. Kaikille ulkosuomalaisille on suunnattu suomalainen Expatrium.fi-sivusto, joka keskustelufoorumin lisäksi tarjoaa useita kertoja vuodessa ilmestyvän jäsenlehden, kuukausittaisen sähköpostitiedotteen sekä runsaasti tietoa ulkosuomalaisen elämään vaikuttavista tekijöistä Suomessa. Lähinnä toisen ja kolmannen polven siirtolaisten tarpeisiin on suunnattu vuotuinen maanlaajuinen FinnFest USA -tapahtuma, jossa vaalitaan suomalaisuutta. Vilkkaimmilla siirtolaisalueilla järjestetään myös paikallisia Suomi-tapahtumia. Lähinnä siirtolaisuustutkijoiden tarpeisiin ja samalla luonnollisesti myös suomalaisen siirtolaiskulttuurin vaalimiseen perustettiin vuonna 1974 FinnForum-kongressi, jota edelleen järjestetään muutaman vuoden välein (Kero 1997). Korkalaisen mukaan ulkosuomalaisten tarve siirtolaisyhteisön sisäiseen verkostoitumiseen ja toimintaan on menneistä vuosikymmenistä hiipunut osittain siirtolaisyhteisöjen koon, sosiaalisen taustan ja oman kiinnostuksen vähenemisen ja osittain siirtolaisten nopeamman kulttuurisen sopeutumisen takia. Korkeampi koulutus ja kansainvälisyys jo Suomesta lähtiessä edesauttavat siirtolaisen sopeutumista uuteen ympäristöön. Suomalaisverkostojen tukea ei enää koeta niin tärkeäksi kuin joskus aiemmin, mutta kansallisia perinteitä ja kulttuuria vaalitaan yhtä aktiivisesti. Korkalaisen tutkimuksen vastaajat olivat myös hyvin tietoisia Suomen tapahtumista ja paljon tekemisissä muiden alueella asuvien suomalaisten kanssa, lähes puolet kerran viikossa ja hiukan yli neljännes vähintään kerran kuukaudessa. (Korkalainen 2004.)

3. Käännösalan uudet tuulet ja kääntäjän keskeisyys

Tässä luvussa käsittelen lyhyesti käännöstieteessä viime vuosikymmenen aikana tapahtuneita muutoksia ja sitä, miten tekstikeskeisyydestä on siirrytty kääntäjäkeskeisyyteen. Tämä käännöstieteen nk. kulttuurinen käänne on tuonut tieteenalaan metodologioita muilta aloilta kuten sosiologiasta ja etenkin etnografiasta, ja niiden avulla myös siirtolaiskääntäjien työtä käsittelevää tutkimusta voitaisiin laajentaa ja syventää.

Tutkimuksessani en käsittele vastaajieni kääntämiä tekstejä, ja sivuan heidän toimeksiantajiaan ja käännösalan yleistilannetta Yhdysvalloissa vain pinnallisesti. Tämän tutkimuksen kiinnostuksen kohteena on se, miten ympäristö, valtakulttuuri ja siihen akkulturoituminen vaikuttavat kääntäjän päivittäiseen elämään. Kiinnostavaa on se, millainen kääntäjä kokee olevansa ja miten hänen akkulturoitumisensa ja transnationaaliset toimensa vaikuttavat hänen työhönsä. Amerikansuomalaisilla kääntäjillä on englanninkielisessä valtakulttuurissa ympärillään toisenlainen kulttuurinen ympäristö ja verkostot kuin suomensuomalaisilla. Kääntäjienkin elämä on kuitenkin muuttunut paljon sen myötä, että maailma on tiedonkulun nopeutumisen ansiosta ”pienentynyt” huomattavasti. Kääntäminen tapahtuu nykypäivänä pääasiassa virtuaalisten verkostojen, internetin ja sähköpostin avulla, joten kääntäjä pystyy olemaan monikulttuurisen kääntäjäverkoston osa työskennellessään kesämökiltä järven rannalta aivan samoin kuin käännöstoimiston tiloissa istuessaan. Siirtolaiskääntäjä on tämän kääntämisen ”transnationaalistumisen” (ks. luku 5) ansiosta monella tapaa samalla lähtöviivalla kuin Suomessa asuva suomen kääntäjä, mutta varmasti löytyy myös eroja.

3.1 Keskiöön kääntämisen ammattilaiset

Käännöstieteen kulttuurinen käänne alkoi 1990-luvulla, kun käännöksen syntymiseen vaikuttaviin tekijöihin alettiin kiinnittää yhä enemmän huomiota. Käännökset heijastavat aina niiden syntyhetken historiallisia ja kulttuurisia ehtoja, ja siksi käännöstieteen tutkimuskohdetta haluttiin määrittää uudelleen. (Wolf 2003.) Ongelmallisten ja aiemmin sopivan teoriapohjan

puuttuessa kenties käsittelemättä jääneiden kysymysten ratkaisuun alettiin etsiä uusia ideoita muun muassa sosiologiasta ja antropologiasta. Antropologeilta lainattiin etnografian menetelmiä, kun alettiin kiinnostua kääntäjien arkipäivän tutkimuksesta ja havaita kääntämisen/tulkkauksen yhtäläisyyksiä antropologien kenttätöön kanssa. Sosiologiasta saatiin apua kulttuurintutkimuksen teoreetikoilta, joista käännöstieteelle merkittävimpien joukossa ovat Pierre Bourdieu ja Bruno Latour.

Kääntämisen tutkimus on ottanut uutta suuntaa siinä, että tekstien ja diskurssin tutkimisen lisäksi on alettu kiinnostua kääntäjistä, heidän roolistaan ja arkipäivästään. Kieli ei voi olla olemassa tyhjiössä (Risku 2002), eikä kääntäjäkään ole pelkkä ”käännöskone”, joka tuottaa kohdetekstiä ilman että ympäristöllä olisi häneen minkäänlaista vaikutusta. Suomalaisten kääntäjien tämänhetkistä arkipäivää, työolosuhteita, verkostoja, paikkaa suurten käännöstoimistojen tuotantoketjussa ja heidän tuottamaansa tekstiä ovat tutkineet mm. Abdallah ja Koskinen (Abdallah ja Koskinen, 2007).

Käännöstieteen uusiin tuuliin kuuluvat kääntämisen eri kontekstien, uusien alojen ja muuttuvan kentän huomioiminen. Koskinen esittää, että käännöstutkimuksessa olisi entistä keskeisemmin otettava huomioon kääntämisen yhteiskunnalliset ja sosiaaliset reunaehdot sekä käännösten ja kääntämisen yhteiskunnalliset vaikutukset. Tekstien tutkimisen sijaan monien, muiden muassa suomalaisten käännöstieteen tutkijoiden, kiinnostuksen kohteena ovat tällä vuosituohannella olleet muun muassa käännöstoimistojen projektikoordinaattorit, alihankintaketjut, tekninen viestintä sekä institutionaalinen kääntäminen. (Koskinen 2007.) Euroopan komission suomen kääntäjiä käsitelleelle tutkimukselle Koskinen haki teoriataustaa mm. sosiologiasta, organisaatiotutkimuksesta, kulttuurintutkimuksesta ja diskurssianalyysistä. Sitä vasten ja etnografisin menetelmin hän pyrki ymmärtämään kääntäjien ammatillista identiteettiä ja kulttuurisidonnaisuuksia. (Koskinen 2006a.) Kääntäjä on ”tiivin suhdekimpun keskiössä” ympärillään työtoverit, instituutiot, tekstit, koulutus, ammattikunta, lukijat, EU-virkamiehet, koti, perhe ja ystävät Suomessa, koti, perhe, ystävät ja harrastukset ulkomailla sekä media (Koskinen 2006b). Näistä koostuvat ympäristö ja tekijät, jotka muovaavat kääntäjän arkielämää ja vaikuttavat hänen työhönsä.

Kääntäminen on kulttuurispesifiä kommunikaatiota, ja etnografia suullisia diskursseja tekstualisoimalla on sosiaalista toimintaa. Juuri tämä vuorovaikutus ja kulttuurienvälisyys, ”kulttuurien välillä kääntäminen”, on etnografiaa ja kääntämistä yhdistävä tekijä. (Wolf 1995, 124.) Koskinen toteaa, että antropologien kiinnostus on kuluneen puolen vuosisadan kuluessa alkanut suuntautua eksoottisista ja primitiivisistä kulttuureista lähemmäs kotia. Heidän käyttämiään tutkimusmenetelmiä, kuten osallistuva havainnointi ja etnografiset haastattelut, ovat muutkin tieteenalat, kuten juuri käänntöiede, ryhtyneet hyödyntämään omiin tarkoituksiinsa. Etnografia on Koskisen mukaan holistinen lähestymistapa tutkia ihmisiä näiden oman kulttuurin, ryhmän tai yhteisön kontekstissa. Sillä pyritään saamaan aikaan kattava kuva ihmisten elämästä tarkastelemalla sekä heidän jokapäiväistä elämäänsä ja rutiinejaan että laajempaa sosiaalista kontekstiaan. Etnografia kiinnittää huomiota yksityiskohtiin, kulttuurisiin aspekteihin sekä fyysiseen ympäristöön. Etnografinen tutkimus on haastavaa, sillä tutkimusta suorittavan on laitettava itsensä likoon, oltava siellä missä tutkimuksen kohdekin on ja oltava hienovarainen ihmisten henkilökohtaisten kokemusten keräämisessä ja hyödyntämisessä. Se tarjoaa metodologisia työkaluja kulttuurisuuntautuneelle tutkimukselle, ja sen avulla voidaan hyödyntää käytännön kokemuksen tarjoamia resursseja. Siinä ei pyritä testaamaan olemassaolevia hypoteeseja vaan pikemminkin suunta määräytyy sen mukaan, mitä tutkimuksessa saadaan selville. Kääntäjiä koskeva käytännön etnografinen tutkimus on vielä vähäistä. Sen arvo käänntöieteen metodologiselle perustalle olisi kuitenkin siinä, että sen avulla luodaan parempaa ymmärrystä nykypäivän kääntäjien työstä ja elämästä ja pystytään tutkimaan kääntämistä ja tulkkausta sosiaalisena toimintana. (Koskinen 2006a.)

Niin ikään askel pois päin perinteisestä tekstikeskeisestä ja lingvistisestä suuntautumisesta käänntöieteessä on Riskun käsittelemä tilannesidonnainen tai paikantunut kääntäminen (*situated translation*). Siinä kiinnostuksen kohde on käänntösalan ammattilaisten arkipäivä ja heidän toimintansa kulttuurienvälisen viestinnän ammattilaisina. Lähde- ja kohdetilanne sekä käänntötilanne nähdään kääntäjän työhön vaikuttavina tärkeinä tekijöinä. Samalla tapaa kuin mm. kulttuurintutkimuksessa, käänntöieteessäkin on alettu havaita, että tilanne, kulttuuri ja prosessit ovat perimmäisiä henkilöiden käyttäytymiseen vaikuttavia tekijöitä. Kääntäminen voidaan Riskun mukaan nähdä ongelmanratkaisuprosessina, jossa viestinnän asiantuntija (kääntäjä) on osa monimutkaista erilaisista kulttuurisista, viestinnällisistä sekä tilanne- ja

ammattiaspekteista koostuvaa dynaamista järjestelmää. Kääntäjä työskentelee osana toimijaverkosta, johon kuuluvat esimerkiksi suuret monikansalliset käännöstoimistot. Risku vertaa tilannesidonnaista kääntämistä kognitiotieteen tilannesidonnaiseen tietoisuuteen (*situated cognition*) ja toteaa, että kumpikin tieteenala tarkastelee yksilöitä ja heidän aiemmin hankkimaansa tietämystään ja taitojaan sekä heidän vuorovaikutustaan artefaktien, kielen ja oman sosiaalisen ympäristönsä kanssa. Kääntäminen ei tapahdu ainoastaan kääntäjän aivoissa vaan myös monimutkaisissa järjestelmissä, joihin kuuluvat ihmiset, heidän sosiaaliset ja fyysiset ympäristönsä ja kaikki kulttuuriset artefaktinsa. Mm. työtilat ja -ympäristöt, organisaatiot ja toiminnot muodostavat kääntäjän työhön vaikuttavat kulttuuriset puitteet (*cultural scaffolding*). (Risku 2002.)

3.2 Kääntäminen ja sosiaaliset kontekstit

Käännöstieteen sosiologisen lähestymistavan lähtökohtana oli havainto, että kääntäminen on yhteiskunnallisesti rajattua toimintaa ja sidoksissa sosiaalisiin konteksteihin. Käännöksiä syntyy vaikuttavien yhteiskunnallisten toimijoiden roolin tutkiminen on merkityksellistä, sillä yhteiskunnalliset instituutiot määrittävät käännettävien tekstien valinnan, käännösten tuotannon ja jakelun sekä näin myös käänösstrategiat. (Wolf 2003.)

Bourdieuin sosiologinen teoria antoi vauhtia kääntämisen tarkastelulle yhä enenevässä määrin sosiaalisena, kulttuurisena ja poliittisena toimintana, joka on sidoksissa paikallisiin ja globaaleihin valta- ja kontrollisuhteisiin. Kääntämistä ja tulkkausta ryhdyttiin tarkastelemaan sosiaalisesti tilannesidonnaisina toimina. Bourdieuin teorian keskeisiä käsitteitä ovat mm. kenttä (*field*) ja habitus. (Inghilleri 2005.) Kentällä Bourdieu tarkoittaa yksilöiden ja instituutioiden sosiaalisten asemien rakenteellista järjestelmää, jonka luonne määrittää toimijoiden tilanteen. Kenttä tarkoittaa myös em. asemien välillä vallitsevia voimasuhteita: sosiaalisissa kentissä toimijat kamppailevat voimasuhteiden säilymisestä tai muuttumisesta omaamansa pääoman (*capital*) perusteella. Bourdieulla pääoma voi olla taloudellista, kulttuurista (kuten koulutus tai ammattiasema), sosiaalista tai symbolista (*prestige* tai sosiaalinen maine). (Wolf 2003.) Habitus koostuu taipumuksista (*dispositions*), joiden vuoksi yksilö toimii ja reagoi tietyillä tavoilla. Nämä taipumukset saavat aikaan käytäntöjä, havaintoja ja asenteita, jotka ovat tavanomaisia ilman, että

niitä tietoisesti koetettaisiin ohjata tai minkään säännön avulla hallita. Ne myös vääjäämättä heijastavat niitä yhteiskunnallisia ehtoja, joiden alaisena ne ovat muotoutuneet. (Thompsonin määritelmä, Simeoni, 1998, 16.) Kääntäjän *habitus* on personoidun sosiaalisen ja kulttuurisen historian taidokas lopputulos, kuten Simeoni (1998) toteaa. Yksilöiden *habitus* kehittyy kokemuksen kertymisen ja sosiaalistumisen kautta. (Wolf 2003.) Yhdysvalloissa asuvan siirtolaiskääntäjän *habitus* on edelleen hioutunut siirtolaisuusvuosien kuluessa ja tekee hänestä amerikkalaisen kulttuurin asiantuntijan verrattuna suomalaisiin kääntäjiin, jotka eivät kenties ole koskaan asuneet Yhdysvalloissa. Suomen kielen taidon ja erityisesti erikoisalojen sanaston ylläpito vaatii enemmän amerikkalaisen kulttuurin keskellä työskenneltäessä, toisaalta taas amerikkalaiseen kulttuuriin kuuluvien ominaispiirteiden, kielen idiomien ja ”sisäpiirin juttujen” tunteminen ja ymmärtäminen tarjoavat siirtolaiskääntäjälle sitä Bourdieun kulttuurista ja sosiaalista pääomaa, joka antaa hänelle etulyöntiasemaa amerikkalaista materiaalia suomennettaessa.

Toisenlaisen kehyksen kääntämisen tarkastelulle uudesta näkökulmasta tarjoaa Latour toimijaverkostoteoriallaan (*actor-network theory, ANT*). Buzelin toteaa, että Latourin ANT on tosin joitakin poikkeuksia lukuunottamatta jäänyt miltei kokonaan Bourdieun teorian varjoon. Latour analysoi prosesseja pikemminkin kuin tuotteita, ja hänen toimijaverkostonsa koostuvat sekä ihmisistä että kaikesta, mikä saa aikaan toimintaa. Näin Latour erottaa teoriansa verkostot sosiaalisista tai teknisistä verkostoista. Toimijaverkostot ovat luovia ja ennalta-arvaamattomia ja pyrkivät Latourin mukaan luomaan järjestystä kaaokseen tilanteessa, jossa toiminnan lopputulos ei vielä ole tiedettävissä. Toimijaverkoston toiminnan ymmärtämiseksi hyödynnetään etnografista lähestymistapaa; verkostoa tarkastellaan sisältä päin. (Buzelin 2005.)

4. Uuteen kulttuuriin sopeutuminen ja etninen identiteetti

Millaisessa tilanteessa siirtolaiskääntäjä sitten työtään Yhdysvalloissa tekee? Hänenhän on täytynyt siirtolaiseksi lähdettyään sopeutua kokonaan uuteen tilanteeseen ja ympäristöön, löytää paikkansa uudessa toimijaverkostossa, luoda itselleen siirtolaiskääntäjän habitus ja löytää oma uusi, kenties amerikansuomalainen identiteettinsä.

4.1. Sopeutumiseen vaikuttavia tekijöitä

Muutto kulttuurista toiseen, olipa sen syy mikä tahansa, vaatii yksilöltä aina sopeutumista uuden kulttuurin uusiin tapoihin, tilanteisiin ja epävarmuustekijöihin. Siirtolaisen on opittava tulemaan toimeen niiden kanssa pystyäkseen toimimaan uudessa kulttuurissa. Uudessa ympäristössä ja elämäntilanteessa siirtolaisen on opittava uutta nopeasti, ja vähitellen elämän eri aspektit perustarpeiden tyydyttämisestä, työssäkäynnistä ja ihmissuhteiden luomisesta aina vapaa-ajan viettoon alkavat sujua luontevammin. Taito toimia osana uutta kulttuuria ja kohdata siinä uusia tilanteita kehittyy yhä paremmaksi, eli siirtolainen alkaa sopeutua. (Kim 1988, 8–9.) Myös Korkiasaari toteaa siirtolaisen asettumisen ja kotiutumisen uuteen kotimaahansa olevan pitkä ja monivaiheinen prosessi. Siirtolaisuus tekee yksilön identiteetistä haavoittuvan. Siteet tuttuun ympäristöön ja viiteryhmiin katkeavat tai ainakin muuttuvat, jokapäiväinen elämä ei olekaan enää tuttua ja turvallista, vaan on otettu askel uuteen ja tuntemattomaan. Entisestä luopuminen ja uuden omaksuminen saavat aikaan epävarmuutta ja ristiriitaisuutta. Siirtolaisena olo saa yksilön miettimään ja hahmottamaan uudella tavalla sekä omaa itseään että suhdettaan omaan kotimaahansa ja maanmiehiinsä. Kansallisuudesta tulee keskeinen osa identiteettiä, vaikka sitä ei kotimaassa asuessa olisi juuri tullut pohtineeksi. (Korkiasaari 1992, 108.)

Murphy painottaa *transnationaalisten* toimien merkitystä siirtolaisen psykologisen sopeutumisen kannalta. Siirtolaiseksi asettuminen aiheuttaa yksilölle monella tasolla huolta ja paineita ”pärjäämisestä”. Transnationaalisuus, yhteyksien ylläpitäminen entiseen kotimaahan ja siellä oleviin ystäviin ja sukulaisiin, voi parantaa siirtolaisten elämänlaatua tarjoamalla arvokkaan

sosiaalisen verkoston. (Murphy 2006, 81.) Näin saatu sosiaalinen ja emotionaalinen tuki voi lieventää siirtolaisuuden mahdollisesti syrjäyttäviä ja stressiä aikaansaavia vaikutuksia. Transnationaaliset siteet voivat myös vahvistaa siirtolaisen etnistä identiteettiä. (Murphy 2006, 84.) Varsinainen etninen identiteetti syntyy ja muokkautuu yksilön hahmottaessa oman kulttuurinsa ja muiden etnisten ryhmien välisiä eroja ja pyrkiessä ymmärtämään omaa etnisyyttään laajemmassa perspektiivissä. Se ei ole staattinen luokittelu vaan pikemminkin oman itsen ja oman etnisen taustan ymmärtämisen dynaaminen ja muuttuva tila. Se on yksi osatekijä yksilön akkulturaatiossa. (Phinney 2003.)

Ulkomailla asumiseen liittyvät haasteet riippuvat monista tekijöistä: ollaanko ulkomailla yksin vai perheen kanssa, työkomennuksella tai tilapäisesti opiskelemissa, vai onko ulkomailla asuminen pitempiaikaista ja mahdollisesti jopa lopullista (Korkalainen 2004, 4–5). Sveitsinsuomalaisia käsittelevässä artikkelissaan Björklund määrittää akkulturaatioprosessin oman kansallisen identiteetin ja valtakulttuurin suhteen muuttumiseksi. Hän toteaa, että yksilön mahdollisuudet omaksua uusi identiteetti ovat käytännössä rajalliset ja kansallinen ryhmäidentiteetti on usein tärkeä tai ainakin täydentävä vaihtoehto asuinmaan tarjoamille identifioitumismahdollisuuksille. Björklundin havaintojen mukaan asumisaika uudessa maassa vaikuttaa siihen, miten hyvin siirtolainen on sopeutunut: mitä kauemmin maassa on asuttu, sitä paremmin viihdytään. Arkielämään sopeutuminen on kuitenkin pitkä ja vaativa prosessi, vaikka siirtolaiseen ei kohdistuisi minkäänlaista syrjintää. Björklund toteaa, että kehyksen siirtolaisen sosiaaliselle ja yhteiskunnalliselle asemalle muodostavat asuminen, ammatti ja koulutus, mutta yksilötasolla sopeutumisen määräävät monet muut seikat. (Björklund 1998.)

Yksilön tiedot, taidot ja asenteet hänen muuttaessaan ovat keskeisiä tekijöitä sopeutumisessa. Muita merkittäviä tekijöitä ovat koulutus, ammatillinen asema ja kulttuuritietoisuus. Kulttuuritietoisuus on tärkeä tekijä etenkin ensimmäisen polven siirtolaisille: lähtömaan kulttuuriympäristön antamat eväät ovat parhaassa tapauksessa antaneet heille jo monipuolisen maailmankuvan. Siirtolaisen sopeutumiseen vaikuttavat valtaväestön asenne maahanmuuttajia kohtaan sekä se, millaista tukea hän saa omalta kotimaahan jääneeltä sukulaisten ja ystävien verkostoltaan. Myös siirtolaiseksi lähtemisen syy vaikuttaa sopeutumiseen: vapaaehtoisesti muuttaneelle sopeutuminen on helpompaa kuin esimerkiksi pakolaiselle, jolle lähteminen on ollut

ainoa vaihtoehto. Muita yksilön sopeutumiseen vaikuttavia tekijöitä ovat ikä, sukupuoli, siirtolaisuusaika sekä valtakulttuurin kielen hallinta. Muuttajan ja valtaväestön välinen interetninen välimatka vaikuttaa sopeutumiseen estävästi, toisin sanoen mitä kauempana siirtolainen on valtaväestöstä esimerkiksi ihonväriltään, arvomaailmaltaan, uskonnoltaan ja tavoiltaan, sitä vaikeampaa on sopeutuminen. Muuttajan oma etninen identiteetti on myös merkityksellinen – identiteetin säilyminen ei ole uudessa ympäristössä itsestäänselvyys, vaan siirtolainen tarvitsee ”identiteettikanavia” kuten omankieliset lehdet, yhdistykset ja juhlat säilyttääkseen sen. Perheen mukanaolo voi joko helpottaa sopeutumista tai vaikeuttaa sitä, ja puolison kulttuuritaustalla on myös merkitystä. Oma mielekäs vapaa-aika ja lähtöaluetta korkeampi tulotaso ovat myös sopeutumista helpottavia tekijöitä. (Tuomi-Nikula, Padilla ja Immonen teoksessa Mikkola 2001, 18–21.) Viime kädessä siirtolaisen sopeutuminen riippuu muuton aiheuttaman elämänmuutoksen tosiasiallisesta voimakkuudesta, muuttajan henkisistä voimavaroista ja ihmissuhteista sekä siirtolaisuusajan kestosta (Korkiasaari 1992, 118).

4.2 Akkulturaatio

Perinteisesti on oletettu, että siirtolaiset ajan myötä *assimiloituvat* eli sulautuvat valtakulttuuriin Yhdysvaltain suuressa ”kansojen sulatusuunissa”. Pääosin assimilaatio on nähty yksisuuntaisena prosessina, jossa siirtolaiset vääjäämättä etenevät kohti valtakulttuuriin sulautumista (Pedraza 2006, 40–41). Ajan mittaan perinteiset assimilaatioteoriat alettiin kuitenkin nähdä liian rajoittavina, sillä nykypäivän Yhdysvaltain-siirtolaisuudessa on monia piirteitä, joiden osalta se poikkeaa suurten siirtolaisaaltojen aikaisesta muuttoliikkeestä. Tarvittiin monipuolisempi ja globaalimpi teoria kuvaamaan siirtolaisen sopeutumista ja integroitumista. (Murphy 2006, 80.)

Akkulturaatiolla kuvataan usein siirtolaisten sopeutumista, vaikkakin osa tutkijoista katsoo sen olevan vain sopeutumisen yksi osa-alue (Korkiasaari 1992, 108). Akkulturaation käsitteen loivat ja määrittelivät ensimmäistä kertaa Redfield, Linton ja Herskovits jo vuonna 1936: eri kulttuureita edustavat yksilöiden ryhmät ovat jatkuvassa suorassa kontaktissa toisiinsa, ja tämä saa aikaan muutoksia toisen tai kummankin ryhmän alkuperäiskulttuureissa. (Trimble 2003; Berry 2003.) Trimblen mukaan parin viime vuosisadan aikana maailma on muuttunut monella tasolla enemmän kuin koskaan aiemmin, ja sosiaalisella tasolla muutokset ovat saaneet aikaan

muuttoliikettä, mikä puolestaan on ollut akkulturaation alkuunpanevia voimia. (Trimble 2003, 3.) Nykyään kenties laajimmin käytetyn akkulturaatiomallin luoja John W. Berry määrittelee akkulturaation kulttuuriseksi ja psykologiseksi muutoksiksi, jotka ovat seurausta eri kulttuureihin kuuluvien ryhmien ja niiden jäsenten välisestä kontaktista, kuten siirtolaisuudesta (Berry 2005, 291).

Akkulturaatiossa voi olla monia eri tasoja: joillakin käyttäytymisen aloilla yksilö voi olla sopeutunut hyvin ja toisilla taas huonommin (Tuomi-Nikula teoksessa Korkiasaari 1992, 108). Yksilöt ja ryhmät voivat päättää, mitä muutoksia ja missä määrin sallivat elämässään tapahtua, ja samanlaisessa tilanteessakin olevien yksilöiden akkulturaatio voi tapahtua eri tavoin. Eri etnisiin ryhmiin kuuluvat voivat valikoida valtakulttuurista osia, jotka soveltuvat heidän maailmankuvaansa ja samalla pyrkivät säilyttämään mielekkäitä aspekteja omasta kulttuuristaan. (Berry ym. 1988; Trimble 2003.) Foner toteaa New Yorkiin muuttaneista siirtolaisista, että he tarkastelevat ja kokevat elämänsä kaupungissa ”menneisyyden muiston suodattimen” läpi. Jotkin heidän entisistä uskomuksistaan ja sosiaalisista instituutioistaan voivat säilyä entisenlaisina vaikkakin niissä usein tapahtuu ainakin vähäisiä muutoksia vastauksena uuden ympäristön vaatimuksiin. Foner painottaa, että siirtolaiseksi lähtemistä edeltäneet arvot, asenteet ja tavat eivät niin vain häviä, vaan yksilöt käyttävät niitä apuna sopeutuessaan New Yorkin kulttuuriin ja luodessaan siellä uusia kulttuurikäytäntöjä. (Foner 2001, 11.) Tällaisessa tilanne-akkulturaatiossa (*situational acculturation*) yksilö voi esimerkiksi olla mukautumatta uskonnollisiin tapoihin mutta muuttaa valtakulttuurin suuntaan vaikkapa pukeutumistaan, ruokailutottumuksiaan ja sitä, mitä juhlapäiviä viettää. Kotona ja perheen parissa ollaan enemmän alkuperäisen kulttuurin mukaisia, kun taas töissä tai koulussa noudatetaan valtakulttuurin ”sääntöjä”. (Trimble 2003.)

Suojanen ja Suojanen laativat tutkimistaan floridansuomalaisista seuraavanlaisen luokittelun sen mukaan, miten nämä vaikuttavat akkulturoituneen ja millainen identiteetti heillä on:

1. *Amerikkalaista kulttuuria hylkivät* eli valtakulttuurista itse eristäytyneet ensimmäisen polven amerikansuomalaiset, joiden yhteydet Suomeen ovat vuosien saatossa katkenneet mutta uuden kotimaankaan kulttuuria ei ole omaksuttu. Seurauksena on Suojasten termein kulttuurinen koteloituminen, elämä ”kulttuuriperiferiassa, valtakulttuurin elämästä syrjäytyneiden” rajamaalla.

2. *Kulttuurisesti suomensuomalaiset*, joilla on edelleen kiinteät yhteydet Suomeen ja jotka pitävät paluumuuttoa mahdollisena. Kotimaasta on saatettu lähteä äkillisestä impulssista, ja uudessa maassa ollaan joko menestytty hyvin ja sen suomenkielisen kulttuurin sisällä viihdytään, tai on jouduttu väliinputoajiksi löytämättä omaa paikkaa amerikkalaisessa kulttuurissa. Muuttajien oman todellisuuden kannalta akkulturaatio on onnistunut, vaikka ulkoa päin katsoen ei siltä näytä.
3. *Kulttuurisesti amerikkalaistuneet* toisen tai kolmannen polven amerikansuomalaiset, jotka ovat akkulturoituneet amerikkalaiseen kulttuuriin niin hyvin, ”että yhteydet suomalaiseen sukulinjaan ovat lähes katkenneet”. Suomalaisuus on tälle ryhmälle korkeintaan nostalgista juurien etsintää.
4. *Kulttuurisesti amerikansuomalaiset* ensimmäisen polven amerikansuomalaiset, joilla on ”tasavahva kaksoisidentiteetti ja kieli vaihtuu sujuvasti tilanteen mukaan”. Heidän elämäänsä leimaa kaksikulttuurisuus, kummankin kulttuurin tasavahva tuntemus ja kumpaankin identifioituminen. Nämä ”kaksikulttuuriset kameleontit...vaihtavat kieltä kuin vaatetta, kulttuurikoodia kuin lukujärjestystä.” (Suojanen ja Suojanen 2000, 58–59.)

4.3 Akkulturaation suunnat

Berry on määrittänyt akkulturaation neljä suuntaa: integraatio, assimilaatio, isolaatio (tai separaatio) ja marginalisaatio. Ne riippuvat siitä, miten omaa kulttuuriperintöä ja identiteettiä halutaan säilyttää ja toisaalta miten kiinnostuneita ollaan kontaktiin ja osallistumiseen valtakulttuurin ja muiden etnokulttuuristen ryhmien kanssa (Berry 2005, 296–298). Tärkeä osa siirtolaisen akkulturaatiota on hänen kulttuuritietoisuutensa, eli tietoisuutensa sekä oman kulttuurinsa kielestä, tavoista, taiteesta, perinteistä jne. että uuden asuinmaansa kulttuurista. Etninen lojaliteetti taas tarkoittaa sitä, kumpaa kulttuuria hän arvostuksissaan ja käyttäytymisessään suosii (esimerkiksi kummasta kulttuurista valitsee ystävänsä). (Korkiasaari 1992, 108.)

Integraatiossa yksilö valikoi valtakulttuurista itselleen sopivat käyttäytymismallit ja säilyttää arvostamansa aspektit omasta kulttuuristaan. Integroitunut yksilö osallistuu ongelmitta valtakulttuurin yhteiskunta- ja kulttuurielämään ja sosiaaliseen kanssakäymiseen mutta samalla

tuntee yhä kuuluvansa omaan etniseen ryhmäänsä. Hän on ulkoisesti hyvin valtaväestöön sulautunut mutta henkisesti saa voimavaroja elämäänsä omasta etnisestä ryhmästään. Tällaisella siirtolaisella on terve etninen identiteetti. Marginalisaatio (tai dekultraatio) puolestaan ilmenee oman kulttuurin menettämisenä ja siitä seuraavina erilaisina dysfunktionaalisina ja normista poikkeavina käyttäytymismalleina (rikollisuus, perheväkivalta, alkoholin- ja huumeidenkäyttö jne.). Tässä tilanteessa siirtolaisella on identiteettiongelmia ja psyykkisiä sopeutumisvaikeuksia, jotka aiheuttavat juurettomuuden tunteita. Yhteys entiseen kotimaahan on kuihtunut mutta uutta identiteettiäkään ei ole uudessa ympäristössä kehittynyt. Separaatio aiheuttaa vähiten käyttäytymisen muutoksia ja assimilaatio eniten. Separaatiossa eli isolaatiossa siirtolainen elää eristäytyneenä uuden asuinmaansa valtakulttuurista ja suhtautuu siihen passiivisesti tai jopa negatiivisesti. Lojallius ja kiinnostus suuntautuu ainoastaan omaan etniseen taustaan ja sen arvojen vaalimiseen. Assimilaatiossa siirtolainen hylkää kokonaan oman alkuperäisen kulttuuri-identiteettinsä ja sulautuu valtaväestöön. Berryn nelijaotteluun voidaan lisätä myös rejektio, jonka esim. Korkiasaari toteaa olevan isolaatiota lievempi ja ohimenevä valtakulttuurista vetäytymisen vaihe. Siirtolainen saattaa olla kontaktissa valtaväestöön vain kun se on välttämätöntä, esimerkiksi työn kautta. (Berry 2003; Berry 2005; Korkiasaari 1992.)

Suojanen ja Suojanen havaitsivat tutkimiansa ensimmäisen ja toisen polven amerikansuomalaisten kohdalla integraatiota ja dekultraatiota (marginalisaatio). Amerikansuomalainen kulttuuri on heidän mukaansa synkretistinen uusi kulttuuri, jossa suomalaisuuteen on lisätty amerikkalaisia elementtejä. On torjuttu omaan elämään istumattomia valtakulttuurin piirteitä ja samalla omaksuttu toisia, jotka suomalaisuuteen sopivat. Yhdysvalloissa asumisen kesto vaikuttaa tutkituilla siihen, miten hyvin sinne on sopeuduttu. Amerikansuomalaisilla on Suojasten mukaan lukuisia keinoja, jotka helpottavat sopeutumisessa. Ryhmäorientaatio ("ylpeys heimotaustasta") antaa amerikansuomalaiselle tunteen kuulumisesta joukkoon, ja velvollisuudentunto auttaa häntä "sietämään uutta ympäristö- ja äänimaisemaa sekä kulttuurista erilaisuutta". Jo lähtömaassa omaksuttu yksityisyys toteutuu myös Amerikassa, missä useimmilla tutkituilla oli "oma tupa ja oma lupa". Oman etnisen kielen käyttäminen edes silloin tällöin oli tutkituille sopeutumista helpottava tekijä, kuten olivat myös uskonto ja siihen liitetyt eettiset ja moraaliset arvot. (Suojanen ja Suojanen 2000, 45, 47.)

Siirtolaisen akkulturaatio tapahtuu vaiheittain. Tuomi-Nikula on erotellut sopeutumisessa seuraavat vaiheet. Aluksi koetaan muutaman kuukauden kestävä *tutustumisvaihe*, jonka aikana valtakulttuuriin suhtaudutaan uteliaasti ja avoimesti, pääosin jopa kritiikittömästi ihailleen. Tämän jälkeen alkaa usean vuoden kestävä *aktiivisen sopeutumisen kausi*, jossa pyritään tietoisesti omaksumaan valtakulttuurin käyttäytymistapoja ja kieltä. Etninen lojaalisuus voi kääntyä kokonaan valtakulttuurin suuntaan, vaikkakin kriittisyys ja valtakulttuurin vertailu entiseen kotimaahan alkaa lisääntyä. Tämä vaihe voi olla siirtolaiselle rankka, sillä siihen tavallisesti liittyy koti-ikävä, yksinäisyyttä ja epävarmuutta. Siirtolainen voi tuntea itsensä huonommaksi ja erilaiseksi ympäristössään. Uudessa asuinmaassa tuntuu olevan paljon ärsyttäviä piirteitä, sitä saatetaan jopa vihata, mutta samalla myös sopeutumisen halu on voimakasta. (Tuomi-Nikula teoksessa Korkiasaari 1992, 112–115.)

Sopeutusprosessin kolmas ja keskeisin vaihe on Tuomi-Nikulan mukaan *konflikti eli identiteettikriisin* vaihe, joka ajoittuu noin kymmenenteen siirtolaisuusvuoteen. Tätä vaihetta leimaa vastustus muutospaineita kohtaan, epävarmuus ja pelko oman identiteetin murenemisesta ja yhteyksien katkeamisesta omiin sukujuuriin. Tässä vaiheessa siirtolainen kokee juurettomuutta ja irrallisuutta, ei tunne kuuluvansa oikein minnekään ja harkitsee paluumuuttoa. Konfliktivaiheesta riippuu, suuntautuuko siirtolaisen sopeutuminen kohti integraatiota (jota yleisesti pidetään terveimpänä sopeutumisen muotona) vaiko pysyvästi pois valtakulttuurista kohti omaa kulttuuria korostavaa rejektiota tai jopa isolaatiota. Integroitumista Tuomi-Nikula nimittää objektiivisen sopeutumisen kaudeksi, jossa siirtolainen hyväksyy elämänsä kahden kulttuurin välimaastossa ja ymmärtää oman synnyinmaansa arvon oman identiteettinsä tukipylväänä. Samalla uudesta asuinmaasta on tullut uusi kotimaa, jossa tulevaisuus on. Paluuta synnyinmaahan pidetään tässä vaiheessa epärealistisena. (Tuomi-Nikula teoksessa Korkiasaari 1992, 112–115.)

Sopeutuminen ei useinkaan tapahdu huomaamatta ja ongelmitta, vaan tällöin puhutaan kulttuurishokista tai *akkulturaatiostressistä* (Berry 2005, 294). Se on stressiä, jonka aiheuttaa uuteen kulttuuriin sopeutuminen. Tyypillisiä stressioireita ovat mielenterveyden muutokset (sekavuus, ahdistuneisuus, masennus), syrjäytymisen tunteet, psykosomaattiset oireet sekä identiteettiongelmat. Stressin kokemiseen vaikuttavat mm. koulutus, akkulturaation suunta,

aikaisemmat kokemukset muista kulttuureista, kokemukset kontakteista valtakulttuurin kanssa sekä sosiaalinen tuki. Akkulturaatiostressi on todennäköistä mutta ei vääjäämätöntä uuteen kulttuuriin sopeutumisessa, eikä se myöskään välttämättä ole aina negatiivinen asia. Tutkimusten perusteella integraatio valtakulttuurin kanssa suojaa siirtolaisia parhaiten akkulturaatiostressiltä. (Berry ym. 1988.) Marginalisaatiosta akkulturaatiostressiä aiheutuu vähiten, kun taas separaatio ja assimilaatio ovat näiden kahden ääripään välissä ja niiden aiheuttama stressi vaihtelee. (Berry 2003, 31.) Päivikki ja Matti Suojasen (2000) mukaan kulttuurishokin kokemisen pääasiallisia syitä ovat maantieteellinen etäisyys, oma ja vieras kulttuuri, pysyväismuuton ja väliaikaismuuton pohdiskelu, uusi ympäristö, uudet ihmiset ja toinen elämänpiiri.

5. Elämää kahdessa kulttuurissa

Jo 1920-luvulla R. E. Park hahmotteli teorian ”marginaali-ihmisistä”: henkilöistä, jotka esimerkiksi siirtolaisuuden takia päätyvät elämään samanaikaisesti ”kahdessa eri maailmassa”. He eivät koskaan täysin kuulu kumpaankaan, joten he ovat marginaalisia, mutta juuri tämä tilanne tekee heistä myös erittäin luovia ja älykkäitä – useamman kuin kahden sosiaalisen maailman kokeminen on tarkentanut heidän aistejaan. (Pedraza 2006, 42.) Sadan vuoden takaisessa suomalaisten Amerikan-siirtolaisuudessa oli varmasti myös tällaisia ”marginaali-ihmisiä”, jotka kuitenkin suunnittelivat paluuta kotimaahan (vaikka se ei välttämättä koskaan toteutunutkaan) tai ainakin pitivät sinne tiiviitä yhteyksiä yllä. Tällaisia yhteyksiä olivat amerikansuomalaisille henkilökohtaisen yhteydenpidon ohella esimerkiksi suomalaisten urheilijoiden taloudellinen tukeminen 1900-luvun ensimmäisellä puoliskolla, suomalaissotilaiden tukeminen ja jopa sotilaiden lähettäminen Suomen avuksi 1940-luvulla sekä ”amerikanpaketit” sukulaisille (Kero 1997). Ajat ovat kuitenkin muuttuneet. Nykyään matkustamisen ja viestintäyhteyksien kehittymisen ansiosta siirtolaiset pystyvät entistä nopeammin ja edullisemmin olemaan yhteyksissä kotimaahansa, mikä on muuttanut transnationaalisuuden luonnetta selkeästi (Foner 2005). Heidän ei enää tarvitse odottaa viikkokausia kotimaan uutisten saapumista, ja he pystyvät nopeasti ja suhteellisen edullisesti olemaan säännöllisessä yhteydessä kotiin jääneisiin, jopa vierailemaan kotona. He eivät ole katkaisseet siteitään menneeseen, ja Pedraza toteaaakin siirtolaisten nykypäivänä pystyvän eksistentiaalisesta näkökulmasta elämään samanaikaisesti sekä mennessä että nykyisyydessä. Monille siirtolaisille mahdollisuudet yhteydenpitoon ja kahdessa maailmassa yhtä aikaa elämiseen ovat heidän emotionaalisen ja taloudellisen hyvinvointinsa perusta. *Transnationaalisuus*, tiiviiden yhteyksien ylläpito entiseen kotimaahan, luo siirtolaiselle kaksikulttuurisen identiteetin, ja samalla transnationaalisuus edellyttää kaksikulttuurista identiteettiä jatkuakseen ja vahvistuakseen. (Pedraza 2006, 47, 50.)

Tällaisessa tilanteessa siirtolaikäntäjäkin elää Yhdysvalloissa. Hän tuskin kokee itseään millään tavalla marginaaliseksi ja on saattanut sopeutua amerikkalaiseen yhteiskuntaan ongelmitta. Hänen on kuitenkin ammattinsa puolesta ”pakko olla” kaksikulttuurinen ja toimittava kahden

kulttuurin välimaastossa ketterästi ollakseen ammattitaitoinen ja kysytty markkinoilla. Kääntäjän on oltava transnationaalinen pitääkseen yllä habitukseensa kuuluvia kahta kulttuuria.

5.1 Transnationaalisuus

Kuten siirtolaisten sopeutumista käsitelleet varhaiset teoriat, siirtolaisuudentutkimuskin oletti aiemmin, että kohdemaahan integroiduttuaan siirtolaiset katkaisevat kokonaan siteensä vanhaan kotimaahansa. 1990-luvulla tutkijat havaitsivat kuitenkin, että siirtolaisuutta ei voinutkaan pitää yksisuuntaisena prosessina vaan siirtolaiset yhä enemmän ylläpitävät yhteyksiä lähtömaansa yhteisöihin, mistä seuraa taloudellisia ja kulttuurisia vaikutuksia. (Levitt ja Waters 2002, 5–6.) Vuoteen 1997 mennessä transnationaalisuudesta oli tullut siirtolaisuustutkimuksen ja kenties myös antropologian uusi suosikkikäsite, ja mm. Glick Schiller, Basch ja Szanton Blanc määrittelivät sen sosiaalisesti prosessiksi, jossa siirtolaiset toimivat maantieteelliset, poliittiset ja kulttuuriset rajat ylittävissä sosiaalisissa kentissä (teoksessa Brettell 2003, 48).

Transnationaalisuus on jossain määrin ristiriitainen tutkimuskohde, koska sitä tutkii moni eri tieteenala, joilla kaikilla on siihen oma näkökulmansa. (Levitt ja Waters 2002, 5–6.) Joidenkin kritisoijien mielestä transnationaalisuus on vain uusi termi vanhalle ilmiölle, mutta monet tutkijat ovat esittäneet siihen sisältyviksi uusiksi ulottuvuuksiksi seuraavia: 1) valtioiden suvereenisuuden ja kansalaisuuden käsitteiden uudelleenarviointi 2) siirtolaisten uudet identiteetit tilanteessa, jossa he eivät ole sosiaalisesti, kulttuurisesti ja fyysisesti ankkuroituneita lähtö-eivätkä kohdemaahansa ja 3) paikan ja lokaliteetin uudelleenrakentuminen kodin käsitteen tarkastelussa. (Al-Ali ja Koser 2002 1, 4.)

Transnationaaliset siteet ovat nykyään näkyvämpiä ja hyväksyttävämpiä, vaikka Yhdysvalloissa joihinkin etnisiin ryhmiin suhtaudutaankin yhä epäluuloisesti. Mm. monikansallisten yritysten ansiosta siirtolaisia ei enää kuitenkaan nähdä varkaina, jotka lähettävät ansaitsemansa rahat maan ulkopuolelle, vaan amerikkalaiset yritykset jopa kannustavat transnationaalisuuteen helpottamalla siirtolaistyöntekijöidensä yhteydenpitoa kotimaihinsa. (Foner 2005, 77.) Talouden globaalistuminen rohkaisee kansainvälisiin liiketoimintayrityksiin, ja monien maiden hyväksymä kaksoiskansalaisuus on helpottanut siirtolaisten poliittisia yhteyksiä kotimaihinsa.

Siirtolaisuudesta ja transnationaalisuudesta on myös tullut entisaikojen myönteisempi ilmiö, kun etniseen monimuotoisuuteen suhtaudutaan suopeammin. (Foner 2005, 69–70; Levitt ja Waters 2002.)

Siirtolaisten lähtöyhteiskuntaansa ylläpitämät yhteydet saavat aikaan erilaisia sosiaalisia verkostoja ja ryhmiä, jotka vaikuttavat siirtolaisten asemaan heidän lähtö- ja kohdemaissaan. Mitä vahvempi ja monimuotoisempi transnationaalinen sosiaalinen kenttä on, sitä helpompi siirtolaisen on pysyä aktiivisena myös lähtöyhteiskunnassaan. (Yeoh ym. 2003.) Transnationaalisisissa yhteisöissä ihmiset elävät ”kaksoiselämää”, ovat ainakin kaksikielisiä, liikkuvat vaivatta eri kulttuurien välillä, omistavat usein kodin kahdessa maassa ja heillä on taloudellisia, poliittisia ja kulttuurisia intressejä, jotka edellyttävät samanaikaista läsnäoloa kummassakin maassa (Levitt ja Waters 2002, 5).

Siirtolaisten taloudellisia vaikutuksia lähtömaahansa nykypäivänäkkin kuvastaa hyvin esimerkiksi se, että Etelä-Amerikasta kotoisin olevien siirtolaisten kotiin lähettämisen rahan määrä on jo ylittänyt muun ulkomailta tulevan rahan: siirtolaiset lähettävät perheilleen vuosittain noin 45 miljardia euroa vuodessa, joka on enemmän kuin kaikki ulkomaiset investoinnit ja avustukset yhteensä. (www.yle.fi, 19. maaliskuuta 2007.) Transnationaalisuus auttaa ymmärtämään siirtolaisia muustakin kuin assimilaation tai kotimaahan haikailun näkökulmasta (Salih 2002, 52). Siirtolaisuuden tutkijat painottavat sitä, että uuteen kotimaahan integroituminen ja transnationaalisuus eivät ole toisensa poissulkevia tekijöitä vaan täydentävät toisiaan (Foner 2005, 78).

Antropologisesta näkökulmasta transnationaalisuudessa on kiinnostavaa se, miten siirtolaiset luovat ja ylläpitävät monitasoisia, lähtömaan ja kohdemaan yhdistäviä sosiaalisia suhteita. Olennaista on, että he ovat jokapäiväisessä elämässään mukana kummankin yhteiskunnan toimissa yli valtorajojen ja heidän toimillaan on vaikutuksia sekä lähtö- että kohdemaassa. (Foner 2005, 61; Levitt ja Waters 2002, 5, 7; Yeoh ym. 2003, 3-4.) Siirtolaiskääntäjät ovat tästä oivallinen esimerkki työskennellessään projekteissa, joissa toimeksiantaja on amerikkalainen käännöstoimisto mutta työn lopputulos, käännös, tehdään suomalaisen asiakaskunnan (vaikkapa amerikkalaisten maansiirtokoneiden tai traktorien hankkijoiden) tarpeisiin. Kääntäjä saa

palkkansa amerikkalaisyritykseltä ja on projektin kuluessa todennäköisesti yhteydessä sekä amerikkalaisiin että suomalaisiin lähteisiin ja asiantuntijoihin. Viimeistelyvaiheessa oleva työ saatetaan tarkistuttaa Suomessa, ja lopulta valmis käänös painetaan ja toimitetaan Suomeen. Suomalainen maansiirtourakoitsija hankkii uudentyypin koneen, jonka mukana toimitetaan suomenkielinen, Yhdysvalloissa käännetty käyttö- ja huolto-opas.

Kulttuuri- ja valtiorajojen yli ulottuvassa ja yhteen nivoutuneessa sosiaalisessa, taloudellisessa ja poliittisessa elämässä yksilö voi ylläpitää useita identiteettejä ja lojaliteetteja, ammentaa uusia kulttuuri-elementtejä useasta eri ympäristöstä sekä olla mukana poliittisessa ja yhteiskunnallisessa toiminnassa monella tavalla (Yeoh ym. 2003, 6). Transnationaalisissa yhteisöissä elävillä henkilöillä on usein yhteinen etninen tausta, kollektiivinen muisto siitä mitä ”koti” merkitsee, ja he usein myös haluavat palata takaisin ”kotimaahan” (Al-Ali ja Koser 2002, 10). *Transmigrantti* on henkilö, joka on yhteiskunnallinen toimija kahdessa tai useammassa valtiossa, joista yksi on hänen alkuperämaansa (Brettell 2003, 39). Hän luo transnationaalisia sosiaalisia kenttiä, jotka ulottuvat maantieteellisten, kulttuuristen ja poliittisten rajojen yli (Levitt ja Waters 2002, 7; Foner 2001, 9). Kaikki siirtolaisiksi kuka mistäkin syystä lähteneet eivät kuitenkaan välttämättä osallistu transnationaaliseksi katsottavaan toimintaan (Levitt ja Waters 2002, 8; Al-Ali ja Koser 2002, 14) ja osallistumisen tasot vaihtelevat. Siirtolaisryhmien sisällä transnationaalisten siteiden säännöllisyys, syvyys ja laajuus vaihtelevat esimerkiksi yhteiskuntaluokan, iän, sukupuolen ja siirtolaisuusstatuksen mukaan (Foner 2001, 10). Al-Ali ja Koser esittävät, että transnationaaliseen toimintaan saattaa kannustaa mm. kansallistunne, poliittiset syyt tai arvostuksen ja sosiaalisen statuksen lisäämisen halu, kuten Yhdysvaltoihin työn perässä muuttaneiden Latinalaisen Amerikan siirtolaisten kohdalla. Muita syitä heidän mukaansa voivat olla sosiaalinen paine, sukuvelvoitteet tai jopa syyllisyydentunne. (Al-Ali ja Koser 2002, 5.) Transnationaaliset suhteet eivät aina välttämättä tuota tunnetta kahteen maahan samanaikaisesti kuulumisesta, vaan saattavat päin vastoin vahvistaa siirtolaisen tunnetta siitä, että hän asuu kahdessa maassa mutta ei kuulu kumpaankaan (Salih 2002, 52). Vaikkakin etnisen, rodullisen, sosiaalisen tai kansallisen identiteetin katsotaan perinteisesti määräytyvän suhteessa tietyn paikan määrittämään kontekstiin, transmigrantti pelaa eri säännöillä eläessään tai ollessaan yhteydessä useampaan yhteisöön samanaikaisesti, ja hänen henkilökohtainen ja kansallinen identiteettinsä rakentuvat joustaviksi. Joustavuudesta voi myös toisaalta seurata irrallisuuden tunne, kun kansalaisuus ja asuinpaikka

eivät vastaakaan toisiaan. (Relph teoksessa Yeoh ym., 2003, 2–3.) Useiden identiteettien ja lojaliteettien ylläpito katsotaan siirtolaiselämän normaaliksi piirteeksi, ja yhteydet vanhaan kotimaahan pelkästään täydentävät sitoumuksia uuden kotimaan kanssa. Transnationaaliset suhteet ja yhteydet hyödyttävät siirtolaisia parantamalla selviytymismahdollisuuksia tilanteessa, jossa on paljon epävarmuustekijöitä. (Foner 2005, 78.)

Fyysinen eri paikkojen välillä liikkuminen ei tällaisissa sosiaalisissa kentissä ole välttämätöntä transnationaalisten yhteyksien ylläpitämiseksi, ja yksilöiden yhteyksien laajuus, säännöllisyys ja syvyys voivat vaihdella huomattavasti. Jotkut voivat saada pääasiallisen elantonsa valtiorajat ylittävien resurssien hyödyntämisestä, vaikka heidän muu elämänsä olisi hyvinkin kohdemaahan sitoutunutta. Kiinnostavaa on myös se, miten siirtolaisten identiteetti ja käsitys itsestään ja sosiaalisista viiteryhmistään rakentuvat. (Levitt ja Waters 2002, 9–11.)

5.2. Kodin hahmottaminen ja merkitys

Miten transmigrantti mieltää kodin ja millaisen merkityksen hän sille antaa ovat kiinnostavia kysymyksiä. Transnationaalisuus muuttaa sitä, miten yhteiskunta koetaan ja jäsenetään, ja henkilökohtaisella tasolla ”kodin” käsite on muuttunut entisestä yksilön elämän vakaasta fyysisestä keskipisteestä yhä liikkuvampaan muotoon. (Yeoh ym. 2003, 7.) Transnationaaliset siirtolaiset tuntevat uskollisuutta useita paikkoja kohtaan, mistä seuraa, että kodin merkitys on heille kompleksinen ja moniulotteinen kysymys. Missä määrin koti on heille edelleen sidoksissa maantieteelliseen paikkaan? Voiko transmigranteilla olla useampi kuin yksi koti, joiden tärkeys heidän elämässään voi vaihdella? (Al-Ali ja Koser 2002, 8.) Brettel kirjoittaa portugalilaisia siirtolaisia tutkiessaan ”paluun ideologiasta” ja kaipuusta takaisin kotimaahan. Paluun ideologia kuvaa hänen mukaansa sitä, miten ihmiset ovat aktiivisesti mukana entisen kotimaansa elämässä lähettämällä rahaa, rakennuttamalla taloja ja osallistumalla lähtöyhteisöjensä sosiaaliseen ja uskonnolliseen elämään. Portugalilaiseen historiaan ja kulttuuriin kuuluu hänen mukaansa olennaisena osana yhteyksien ylläpitäminen lähtömaahan ja koko ulkomailla asumisen ajan jatkuva paluumuuton pohdinta. Paluun ajattelemisen mutta varsinaisen paluumuuton lykkääminen on yksi keino käsitellä ulkomailla asumisen epävarmuustekijöitä, kun siirtolaiset ovat usein kansainvälisen talouden vaihteluiden armoilla. (Brettel 2003, 49-50.) Korkalainen

puolestaan toteaa, että vaikka ulkomailla asuvia suomalaisia usein pidetään suhteellisen isänmaallisina ja tiiviitä kotimaan yhteyksiä ylläpitävinä, jopa 42 % hänen tutkimuksensa 312:sta ulkomailla asuvasta suomalaisesta ilmoitti palaavansa Suomeen tuskin koskaan. Tästä huolimatta Suomen kansalaisuudesta luopumista ei harkittu. (Korkalainen 2004, 10.)

Koti on fyysinen asuin- ja suojapaikka, ja se yhdistetään tavallisesti myös perheeseen, yhteisöön tai kotimaahan. Se voi samanaikaisesti olla sekä fyysinen paikka että symbolinen tila. Symbolisena tilana siinä kiteytyvät yksilön kulttuuri, perinteet, arvot ja itseyden tunne, identiteetti. Toisinaan ”koti” on jotain abstraktimpaa, kaipuuta nostalgiseen menneeseen tai utopistiseen tulevaisuuteen. Se voi olla muisto paikasta ja kuvitelma tilasta, jossa vallitsevat terveet arvot ja toimivat sosiaaliset suhteet. Kuitenkin kun koti ei enää automaattisesti merkitsekään yhtä fyysistä paikkaa vaan on muuttunut ”kannettavaksi” ja vaikeammin määritettäväksi, tilanne voi positiivisten kokemusten sijasta aiheuttaakin siirtolaisen elämässä hajanaisuuden ja epämukavuuden tunteita, jännitteitä ja tuskaa. (Al-Ali ja Koser 2002, 6–9.) Salih on tutkinut sitä, miten marokkolaiset siirtolaisnaiset Italiassa rakentavat elintilaansa esineiden ja kulutustavaroiden kautta ja miten he näiden avulla käsittelevät identiteetin rakoilua ja luovat elämäänsä jatkuvuutta näiden kahden maan välille. Hänen mukaansa sosiaalista ”henkilöyttä” tavoitellaan kummastakin maasta hankittujen ja toisiaan täydentävien symbolisten ja materiaalistien resurssien avulla. (Salih 2002, 52.)

6. Kääntämisen kenttiä Yhdysvalloissa

Yhdysvaltain suurin kääntäjien järjestö on American Translators Association (ATA), jossa on noin 10 000 jäsentä yli 80 maassa. Jäsenistöön kuuluu yksittäisten kääntäjien ja tulkkien lisäksi myös opettajia, projektipäälliköitä, sovelluskehittäjiä, käännöstoimistoja, sairaaloita, joilla on käännöstarpeita, yliopistoja ja hallituksen virastoja. Järjestön päämääränä on edistää kääntäjien ja tulkkien ammatillista kehitystä ja edustaa käännösalaan yleensä. Järjestön toiminta rahoitetaan jäsenmaksuin, jotka vaihtelevat jäsenyytensä mukaan. Vuosittainen konferenssi on merkittävä verkostoitumis- ja tiedonvaihtotapahtuma kääntäjille. ATA järjestää myös koulutusseminaareja jäsenilleen ja pyrkii kouluttamaan myös asiakkaita onnistuneiden käännöstoimeksiäntojen teettämisessä. ATA järjestää vuosittain kääntäjien sertifiointikokeita. Läpäistyään sertifiointikokeen jossain kieliparissa kääntäjällä on oikeus ilmoittaa olevansa ATA:n hyväksymä siinä kieliparissa. ATA myös myöntää palkintoja ja kunnianosoituksia käännösallalla ansioituneille henkilöille. Järjestöllä on paikallisia alaosastoja sekä yhteistoimintaa itsenäisten paikallisten kääntäjäjärjestöjen kanssa. Lisätietoja ATA:n toiminnasta saa linkistä <http://www.atanet.org/aboutus/index.php>.

Suomalaiskääntäjille ATA:n oleellisin osasto on sen pohjoismaisten kielten osasto, Nordic Division of ATA. Osaston tarkoitus on toimia jäsentensä yhteydenpitokanavana, tarjota heille tietoa ja palveluja kääntämiseen ja tulkkaukseen liittyvissä kysymyksissä grönlannin, islannin, norjan, ruotsin, saamen, suomen, tanskan ja viron kielten ja Färsaarten murteen osalta. Osasto myös järjestää jäsenilleen yhteistyö- ja tietojenvaihtokokouksia. Tällä hetkellä osasto järjestää kääntäjäsertifiointeja kielipareissa englanti-suomi ja tanska-englanti. (Lisätietoja <http://www.ata-divisions.org/ND/nordic.htm>.)

Muita käännösalan ammatillisia järjestöjä Yhdysvalloissa ovat esimerkiksi lokalisointialan Globalization and Localization Association (GALA, <http://www.gala-global.org>) ja oikeus- ja lakialan kääntäjien ja tulkkien National Association of Judiciary Interpreters and Translators (NAJIT, <http://www.najit.org>).

Käännöstoimistot ja käännöspalveluja käyttävät yritykset palkkaavat nykyään pääasiassa lokalisoinnin projektinhoitajia tai suuria kieliä kuten Brasilian portugalia, japania, kiinaa tai espanjaa taitavia kääntäjiä tai projektipäälliköitä. In-house-kääntäjiä on enää harvassa käännöstoimistossa; ulkoistaminen on siirtänyt työt freelancereille. Käännösala on noin kymmenen viime vuoden aikana keskittynyt suuriin, usein fuusioiden kautta kasvaneisiin käännösyhtiöihin kuten SDL ja Lionbridge, joilla on toimistoja eri puolilla maailmaa. Omien tuotteidensa käännettyjä versioita tarvitsevat suuryritykset ovat pääasiassa ulkoistaneet tuotteidensa kääntämisen tarkkaan valitsemilleen käännöstoimistoille, ja oma henkilökunta huolehtii maantieteellisesti hajautetusti projektinhoidosta, termityöstä, kääntämisessä tarvittavien työkalujen kehittämisestä ja hankinnasta sekä prosesseista. Tämä ei kuitenkaan ole yksin amerikkalainen ilmiö, vaan kääntäminen on maailmanlaajuisemminkin muuttunut käsityöläisammattista käännösteollisuudeksi.

6.1 Käännöstoimiston näkökulmaa

Kääntäjiltä saamieni tietojen lisäksi halusin löytää toisenlaista näkökulmaa kääntäjän työhön. Tästä syystä haastattelin kahta Yhdysvalloissa asuvaa käännösalan ammattilaista, joista kumpikin on tullut maahan siirtolaisena ja luonut uran lokalisoinnin ja kääntämisen parissa.

Maria Hopfgarten on kotoisin Ruotsista, asuu Coloradossa ja on ollut käännösosalalla 11 vuotta sekä kääntäjänä että esimiehenä. Hän työskentelee nykyään johtavassa asemassa lääketieteen käännöksiin erikoistuneessa ForeignExchange Translations -käännöstoimistossa, joka työllistää 40 henkeä. ForeignExchange Translations ei käytä lainkaan in-house-kääntäjiä vaan huolellisesti valikoidut freelancerit tekevät käytännössä käännöstyön.

Toinen haastateltavani oli norjalainen New Yorkissa asuva Vigdis Eriksen, joka on ollut alalla 25 vuotta. Hän aloitti Yhdysvalloissa freelancerina ja perusti Eriksen Translations Inc. -käännöstoimiston vuonna 1986. Yritys aloitti skandinaavisiin kieliin erikoistuneena, mutta nykyään niiden osuus on huomattavasti pienentynyt ja käännöksiä tehdään jo yli sadalle kielelle lähinnä koulutuksen, terveydenhuollon, lain ja teknologian aloilla. Eriksen Translationsilla on nelisenkymmentä työntekijää, kuusi in-house-kääntäjää ja laaja freelancereiden verkosto.

Suomea kummassakin yrityksessä käännetään freelancereiden voimin: kumpikin haastateltava piti ”omien” freelancereiden käyttämistä hyvänä käännösten laadun kannalta verrattuna siihen, että työt annettaisiin muiden käännöstoimistojen alihankintatehtäväksi. Suomen käännösten kysyntä on kummankin toimiston erikoisaloilla varsin vähäistä; esimerkiksi Eriksenillä vuonna 2006 kaikkien pohjoismaisten kielten osuus yrityksen tuotosta oli yhteensä 23 % ja suomen osuus 2 %.

Kummankin haastateltavan yritykset kuuluvat lukuisiin käänнос- ja lokalisointialan järjestöihin. Jäsenyyksistä sekä Hopfgarten että Eriksen katsovat olevan hyötyä siinä, että järjestöjen konferenssit ja seminaarit tarjoavat hyviä verkostoitumis- ja rekrytointimahdollisuuksia. Hopfgartenin mukaan jäsenyydet myös antavat arvokasta tietoa lääketieteestä ja lokalisointialasta.

Hopfgartenin mukaan prosessien ja laadunvarmistusvaiheiden ja -standardien määrä on lisääntynyt käännososalalla kuluneiden parin vuosikymmenen aikana. Lokalisointiyrityksiltä edellytetään yhä useammin ISO-laatusertifointia. Asiakkaat ovat myös vaativampia projektien toimitusaikojen, hinnoittelun ja käännösten laadun suhteen. Uusi teknologia on myös mullistanut alaa. Eriksen toteaa, että käytettävät käännöstyökalut ovat vuosien saatossa kehittyneet paljon: esimerkiksi vuonna 1983 hän aloitti uransa IBM Selectric -kirjoituskoneen avulla, siirtyi siitä PC:n ja faksin kautta omassa yrityksessään BBS-järjestelmään ja siitä lopulta Trados-käännösmuistin tehokäyttäjäksi. Tällä hetkellä SDL Trados on Yhdysvaltain markkinoilla ylivoimaisesti käytetyin käännösmuistityökalu. Myös internet on mullistanut lokalisointialaa: esimerkiksi erilaisten verkkosivujen ja asiakkaiden omien online-käännöstyökalujen avulla lokalisointiprosesseja on pystytty automatisoimaan yhä enemmän.

Kääntämisen ja kääntäjien arvostuksesta Yhdysvalloissa Eriksen toteaa, että pääosin yksikielisessä maassa arvostus ei ole ollut samanlaista kuin Euroopassa eikä koulutusmahdollisuuksia ollut aikaisemmin kääntäjille paljonkaan tarjolla. Hänen mukaansa globalisaatio ja syyskuun 11. päivän terrori-iskut vuonna 2001 ovat lisänneet vieraiden kielten ja kulttuurien huomioimista ja kielipalvelujen kysyntä on nyt korkeimmillaan. Käännösten tarvetta

lisää sekä yritysten halu laajentaa markkinoitaan että vaatimus siitä, että palveluja on pystyttävä tarjoamaan Yhdysvalloissa muillekin kuin englantia äidinkielenään puhuville.

Sekä lähde- että kohdekielen erinomainen taito, hyvä kirjoitustaito kohdekielellä ja asiantuntijuus omilla erikoisaloillaan ovat Eriksenin mukaan edelleen tekijöitä, joista tunnistaa hyvän kääntäjän. Nykypäivänä nämä eivät kuitenkaan enää välttämättä aina riitä: Hopfgarten toteaa, että kääntäjien edellytetään osaavan myös käyttää monia erilaisia käännös- ja lokalisointityökaluja ja muuta asiakkaan projektien vaatimaa teknologiaa. Nopeus ja halvat hinnat ovat alalla valttia; kääntäjän näkökulmasta ehkä hieman synkästikin Hopfgarten lisää, ettei ole nähnyt käännösten sanahinnoissa minkäänlaista nousua moneen vuoteen.

7. Suomen kääntäjänä Yhdysvalloissa

7.1 Tutkimuksen metodi

Tutkielmani kyselyosuuden metodina oli Yhdysvalloissa asuvien suomen kääntäjien kyselylomakehaastattelu (liite 1) ja kahden käännösosalalla toimivan asiantuntijan sähköpostihaastattelu (liite 2) helmikuussa 2007.

Lähetin kyselylomakkeen tammikuun lopulla 2007 sähköpostitse 23:lle Yhdysvalloissa asuvalle suomen kääntäjälle. Pääasiallisen kohderyhmäni muodostivat American Translators Associationin (ATA) jäseneksi liittyneet ja järjestön internet-sivuilla yhteystietonsa antaneet kääntäjät. Tätä ryhmää rajasin vielä niin, että otin mukaan ainoastaan suomea äidinkielenään puhuvat henkilöt. Joukkoon livahti yksi ruotsia äidinkielenään puhuva, joka sitten ottikin yhteyttä ja totesi tästä syystä jättäytyvänsä pois kyselystä. Olisin voinut tutkia siirtolaiskääntäjien elämää myös valitsemalla tutkimuskohteekseni omat työtoverini, jotka olivat lähtöisin liki kymmenestä eri maasta. Rajasin tutkittavien henkilöiden ryhmän kuitenkin suomen kääntäjiin työtovereideni sijaan useasta syystä. Halusin pystyä lähettämään kyselyt suomen kielellä, jolloin jo vastauksien kirjoitusasusta kenties saisin jonkinlaista kuvaa vastaajien suomen kielestä. Halusin myös, että kaikilla vastaajillani olisi sama kulttuuritausta kuin itselläni, minkä uskoin auttavan minua ymmärtämään heidän tilannettaan paremmin. Vaikka olin itse tutkimukseni aikana samassa tilanteessa kuin vastaajani, ts. työskentelin suomen kääntäjänä Yhdysvalloissa, päätin jättää itseni pois tutkimuksesta, jotta säilyttäisin objektiivisemmän otteen. Vuosien mittaan olin työssäni varmasti harjoittanut mm. Koskisen (2006a) mainitsemaa ”havainnoivaa osallistumista” (*observant participation*) mutta tiedostamattani ja tekemättä muistiinpanoja, joista olisi saattanut olla hyötyä tässä tutkimuksessani.

ATA:n sivuilta kyselyn vastaanottajiksi valikoitui kaikkiaan 18 henkeä. Heidän lisäksi lähetin lomakkeen myös kolmelle kääntäjälle, jotka tunsin henkilökohtaisesti, ja suomalaiselle

työtoverilleni omassa työpaikassani. Haastatteleman coloradolainen käännöstoimisto lähetti lomakkeen vielä yhdelle jo ennestään tuntemalleni kääntäjälle.

Matti ja Päivikki Suojasen tutkimuksessa käytettiin nauhoituksia, videointia, osallistuvaa havainnointia sekä kyselylomakkeita. Itse en käytännön syistä käyttänyt muuta kuin kyselylomaketta. Suojaset kokivat kyselyn pintapuolisena tiedonhankintamenetelmänä, johon tutkijan on syytä kohdistaa tiukkaa lähdekritiikkiä (Suojanen ja Suojanen 2000). Tämän pidin mielessä omia kyselylomakkeitani analysoidessani; ei ole mitään mahdollisuutta tietää, kuinka paljon vastaajani ovat kokeneet haluavansa avautua useimmissa tapauksissa ventovieraalle ihmiselle, jos kohta ammattikollegalle. Lähes jokainen kyselyn palauttaneista ilmaisi kuitenkin kiinnostuksensa tutkimustani kohtaan ja oli vilpittömän kannustava. Muut jättivät kokonaan vastaamatta tai parissa tapauksessa ilmoittivat, etteivät vastaa. Ne, jotka kyselyni palauttivat, paneutuivat siihen mitä ilmeisimmin tosissaan.

Hain vinkkejä kyselylomakkeen laatimiseen muun muassa Siirtolaisuusinstituutin verkkosivuilta, mistä löysinkin heidän käyttämänsä amerikansuomalaisille suunnatun kyselyn, jonka pohjalta luonnostelin oman lomakkeeni. Kyselyn lopullinen versio muotoutui kuitenkin hyvin tarkkaan omien tarpeideni mukaiseksi. Lomakkeen saatekirjeen pyrin muotoilemaan mahdollisimman houkuttelevaksi, sillä en ollut alussa varma, kuinka kääntäjät suhtautuisivat kyselyyni. Päätin antaa heille itsestäni kohtuullisen paljon taustatietoja (asun Yhdysvalloissa, olen kääntäjä, olen työssä yrityksessä eli en kilpaile freelancereiden töistä), jotta saisin vastaajat tuntemaan olonsa ”turvalliseksi” kanssani. Toisaalta pohdin, olisiko sittenkin parempi pysytellä mahdollisimman etäisenä tutkijana ja olla jopa kertomatta omasta työtaustastani mitään, mutta lopulta kallistuin avoimuuden kannalle. Annoin vastaajille aikaa ensin muutaman viikon ja lähetin sitten kaikille vastaanottajille muistutussähköpostin määräajan umpeuduttua. Osa vastasi alkuperäiseen määräaikaan mennessä, osa vasta muistutuksen jälkeen työkiireitään valitellen.

Ryhmittelin lomakkeen kysymykset seuraavasti:

I Taustatiedot

II Koulutus

III Kääntäjän työ

IV Asuminen Yhdysvalloissa

V Yhteydet Suomeen

VI Verkostoituminen Yhdysvalloissa

VII Kerro omin sanoin: Mitä suomen kieli ja suomalaisuus sinulle merkitsevät? Mikä sinulle on koti ja miksi?

VIII Muita kommentteja?

Pyrkimykseni oli selvittää mm. se, miten Yhdysvalloissa asuvan siirtolaiskääntäjän akkulturoitumiseen vaikuttaa se, että hän ammatinsa puolesta ”joutuu” olemaan kahden kulttuurin välissä ja säilyttämään tiiviit yhteydet myös suomalaisuuteen. Millaiset ovat hänen ylläpitämänsä yhteydet Suomeen ja muihin suomalaisiin Yhdysvalloissa? Miten siirtolaiskääntäjä kokee oman suomalaisuutensa asuttuaan pitkään ulkomailla? Miten hyvin hän kokee integroituneensa amerikkalaiseen yhteiskuntaan? Missä hän kokee kotinsa olevan? Onko pieneen vähemmistökieleen kääntäminen ongelmallista suuren valtakulttuurin ympäröimänä? Onko vaarana, että kosketus suomen kieleen ja suomalaiseen kulttuuriin ajan myötä alkaa heiketä?

Ryhmittelin kysymykset edellä mainitulla tavalla, sillä teoriaosassani käsittelin akkulturaatiota, transnationaalisuutta ja kodin merkitystä siirtolaisille. Halusin tutkielmassani käsitellä näitä kaikkia aiheita siirtolaiskääntäjän kannalta ja nivoa transnationaalisuuden erityisesti kääntäjän elämään. Siirtolaisuutta on pitkään tutkittu monesta eri näkökulmasta eri tieteenaloilla, mutta yksittäisen ammattialan edustajia, etenkin kääntäjiä, koskevia tutkimuksia lienee vähän.

7.2 Vastaajien taustatiedot ja koulutus

Kaiken kaikkiaan sain 13 vastausta. Vastaajista naisia oli 9 ja miehiä 4. Kaikki vastaajat olivat syntyperäisiä suomalaisia, ts. Suomesta aikuisiällä Yhdysvaltoihin muuttaneita, eli ensimmäisen polven siirtolaisia. Iältään vastaajat olivat yli 30-vuotiaita (taulukko 1). Kaikilla miehillä ja yhdellä naisista oli Yhdysvaltoihin pysyvä oleskelulupa (*green card*), ja naisista yhdellä. Lopuilla naisvastaajilla oli joko Yhdysvaltain kansalaisuus tai kaksoiskansalaisuus (taulukko 2).

Ikäryhmä	20–29	30–39	40–49	50–59	60–	Yhteensä
Naiset	-	1	3	2	3	9
Miehet	-	-	3	-	1	4
Yhteensä	-	1	6	2	4	13

Taulukko 1. Vastaajien sukupuoli- ja ikäjakauma.

	USA:n kansalaisuus	Kaksois-kansalaisuus	Kaksoiskans. haettu	Pysyvä oleskelulupa	Viisumi	Yhteensä
Naiset	1	7	-	1	-	9
Miehet	-	-	-	4	-	4
Yhteensä	1	7	-	5	-	13

Taulukko 2. Vastaajien siirtolaisuusstatus.

Kaikki vastaajat olivat perheellisiä. Useimmiten kumppani oli amerikkalainen (taulukko 3). Miehistä kolmella oli kotona asuvia lapsia ja naisista neljällä. Yksi naisvastaaja oli antanut lapsia koskevaan kysymykseen vastaukseksi sekä kyllä että ei.

	Suomalainen	Amerikkalainen	Muunmaalainen	Yhteensä
Naiset	-	8	1	9
Miehet	2	2	-	4
Yhteensä	2	10	1	13

Taulukko 3. Vastaajan kumppanin kansalaisuus.

Yhdeksällä vastaajalla oli kääntäjänkoulutus tai muu kielialan koulutus (taulukko 4). Yksitoista vastaajaa ilmoitti myös suorittamansa tutkinnot, ja heillä kaikilla oli vähintään filosofian kandidaatin tutkinto. Moni oli suorittanut tutkintoja sekä Suomessa että ulkomailla (Yhdysvallat, Ruotsi, Saksa, Iso-Britannia, Sveitsi).

	Kääntäjänkoulutus	Muu kielialan koulutus	Muu koulutus	Yhteensä
Naiset	3	4	2	9
Miehet	1	1	2	4
Yhteensä	4	5	4	13

Taulukko 4. Vastaajien koulutus.

7.3 Kääntäjän työ

Päätyökseen käännöstöitä teki naisista 8 ja miehistä 3. Työkokemuksen määrä vaihteli: naisilla puolesta vuodesta (juuri käännösälalla aloittanut professori, N8) neljäänkymmeneen; miehillä kymmenestä 23 vuoteen. Naisista vain kolme oli tehnyt käännöstöitä jo Suomessa, miehistä kaksi. Kaikki naisvastaajat olivat freelancereita (tämä oli odotettavissa ottaen huomioon, että valitsin vastaajikseni ATA:n jäseniä), miehistä kolme toimi freelancerina ja yksi oli amerikkalaisen yrityksen käännösosastolla töissä.

Syyt kääntäjän ammatin valitsemiseen vaihtelivat. Kysyntä oli yksi tekijöistä: esimerkiksi 12 vuotta kääntäjänä toiminut nainen (N1) totesi, että EU:n myötä suomen kääntäjistä oli Yhdysvalloissa yhtäkkiä huutava pula, mikä sai hänet ryhtymään alalle (hänellä on myös kääntäjänkoulutus Suomesta). Myös hyvä palkka, kiinnostus kieleen mutta ei opettamiseen eikä tutkimiseen, lisätulojen hankkiminen opiskeluaikana, kääntämisen kysymyksenasettelun kiinnostavuus ja kotona työskentelemisen käytännöllisyys mainittiin syinä, joiden ansiosta alalle ryhdyttiin. Yksi vastaajista (N8), joka oli toiminut kääntäjänä lyhimmän aikaa ammattia vaihdettuaan, mainitsi syyksi halun ylläpitää suomen kieltä.

Vastaajien erikoisalalat olivat pääasiassa lääketiede, tekniikka, tietotekniikka, talous ja liike-elämä. Pääasiallinen käännössuunta oli englannista suomeen; vain kaksi vastaajaa antoi kielipareikseen

sekä suomi-englanti että englanti-suomi. Vain yksi vastaaja, Yhdysvaltoihin vuonna 1978 muuttanut nainen (N8), käänsi pääasiassa suomesta englantiin.

Kaikki vastaajat olivat yhteydessä suomalaisiin kääntäjäkollegoihinsa Yhdysvalloissa työn merkeissä. Yksi vastaaja (M2) mainitsi olevansa yhteydessä lähialueensa kääntäjiin myös pelkästä ”näkemisen ilosta”. Suurin osa vastaajista ilmoitti pitävänsä suomen kielen taitoaan yllä lukemalla suomalaisia lehtiä ja kirjallisuutta sekä käyvänsä säännöllisesti Suomessa. Suomen puhuminen joko paikallisten ystävien tai Suomessa asuvien kanssa katsottiin myös tärkeäksi oman kielitaidon ylläpidolle, ja suomalaisia uutisia ja elokuvia hyödynnettiin niin ikään.

Suurin osa oli huomannut omassa suomen kielessään jonkinlaisia muutoksia. Vain yksi piti itseään täysin kaksikielisenä eikä ollut havainnut suomen kielessään juuri minkäänlaisia muutoksia (naisvastaaja (N7), joka oli ollut Yhdysvalloissa vuodesta 1960 saakka). Näkyvimpinä omaan suomeen hiipineinä muutoksina vastaajat pitivät anglismien käyttöä (jota vastaan yksi vastaajista (M3) sanoi ajoittain tietoisesti kamppailevansa), kielioppitaitojen heikkenemistä, sitä ettei erikoisalojen terminologiaa (etenkään tekniikan aloilla) välttämättä helposti tunne suomeksi, kun sen on oppinut englanniksi, sekä sitä, että aina ei ole varma, ”sanotaanko jokin asia juuri näin”, kuten vuonna 1989 muuttanut mies valitti (M2). Yhdysvalloissa vuodesta 1979 asunut naiskääntäjä (N1) puolestaan totesi, että hänen perheensä ja ystävänsä Suomessa ”eivät voisi ikinä kuvitella, että olen asunut Yhdysvalloissa jo lähes 30 vuotta, sillä heidän mielestään puhun aivan normaalia suomen kieltä”. Yksi naiskääntäjä (N9) koki suomen kielen uusimpien sanojen ja muoti-ilmaisujen tuntemattomuuden ongelmaksi, ja hän myös lisäsi huomanneensa suomen kielensä välillä kuulostavan ”englannista käännettyltä”. Omaan suomen kielen taitoon ja suomalaisuuden säilyttämiseen kääntämisen kannalta pystyttiin suhtautumaan myös varsin pragmaattisesti. Vuonna 1995 muuttaneelle naisvastaajalle (N9) kääntäminen oli tietoisesti valittu ammatti, joka auttoi säilyttämään yhteydet kotimaahan ja omaan etniseen taustaan. Amerikkalaistuminen oli tuonut mukanaan muutoksia omaan suomalaisuuteen, ja vastaaja myös selkeästi ymmärsi yhä pitempään jatkuvan siirtolaisuuden potentiaalisen lopputuloksen:

”Suomessa vieraillessa huomaan, että hymyilen paljon enemmän kuin suomalaiset ja olen ystävällisempi. Tavallaan olen siis poiminut mielestäni parhaat puolet suomalaisuudesta ja amerikkalaisuudesta ja yhdistänyt ne uudeksi minäkseni. En myöskään tiedä, tulenko aina

olemaan suomen kielen kääntäjä vai muutanko ammattiani jossain vaiheessa. Todennäköisesti jatkan niin kauan kuin pystyn tekemään hyvää työtä, mutta jos mielestäni kielitaitoni heikkenee liikaa, siirryn tekemään jotain muuta.”

Maassa 33 vuotta asunut ja 18 vuotta kääntäjänä toiminut nainen (N3) korosti kielialan koulutuksen ja kielen opiskelun tärkeyttä seuraavasti:

”Kielitaidosta sanoisin, että useimmat suomalaiset, jotka tulevat tänne mentyään amerikkalaisen kanssa naimisiin tai tulevat liike-elämään, eivät osaa tullessaan kieltä niin hyvin kuin esimerkiksi henkilö minun asemassani, joka on opiskellut englantia ja kielitieteitä yliopistossa. Siksi näiden henkilöiden toimiminen kääntäjänä usein tuottaa vaikeuksia. On yllättävää, miten toistuvasti käännösten kielentarkastuksessa näkee sellaisia virheitä kuten esimerkiksi yhdyssanojen kirjoitus erilleen. Suomessakin tämä on yleistynyt kovasti ehkä englannin vaikutuksesta. Tämänkaltainen perusvirhe kertoo paljon sen tekijästä.”

Tutkimukseeni osallistuneilla kääntäjillä on kaikilla yliopistotason koulutus ja osalla heistä käännös- tai kielialan tutkinto. He ovat kaikki tietoisia siitä, miten ulkomailla asuminen ”pahimmillaan” voi vaikuttaa omaan suomen kieleen, ja niinpä he pyrkivätkin tietoisesti pitämään yllä ja ajan tasalla omaa suomen kielen taitoaan. Toisinaan Suomessa kuulee siirtolaiskääntäjiä koskevien kommenttien rivien välissä epäilyä siitä, voiko Amerikassa pitkään asunut suomalainen olla enää pätevä suomentamaan. Vaikka huolella onkin todellisuuspohjaa, nykypäivän tehokkaiden tietoliikenneyhteyksien aikakaudella tällaiset kommentit mielestäni osoittavat pikemminkin ennakkoluuloisuutta. Aivan vastaavasti voitaisiin epäillä Suomessa asuvan kääntäjän pätevyyttä kääntää englantia päin, kun elävän ja muuttuvan englannin kielen kanssa ei olla täysipainoisesti päivittäin tekemisissä.

Kysymykseen siitä, millaista kääntäjät kokivat suomentamisen olevan suuren valtakulttuurin keskellä, lähes jokainen vastasi, että amerikkalaisen kulttuurin ja kielen syvällisempi ymmärtäminen on etu. Olennaisiksi tekijöiksi mainittiin alkutekstien ymmärtäminen, Suomessa asuviin kollegoihin verrattuna parempi ja syvällisempi englannin taito, lähdekulttuurin ja kielen hyvä tunteminen, ”paikallisten olojen ja kielenkäytön omakohtainen tuntemus” (vuodesta 1960 saakka Yhdysvalloissa asunut nainen, N7) ja kielen pienten sävyerojen erottaminen helpommin. Haittapuoliksi mainittiin mm. ajoittainen pula viitemateriaalista (vaikkakin internet on helpottanut tätä huomattavasti), ajan tasalla pysymisen vaikeus suomen kielen ilmaisujen ja

terminologian suhteen, asiantuntija-avun saamisen vaikeus terminologiakysymyksissä ja suomen kielen mahdollinen rapistuminen vuosien mittaan.

Käännösalan arvostuksesta kääntäjillä oli toisistaan poikkeavia mielipiteitä. Pohjoismaalaisuus katsottiin arvostusta lisääväksi: yksi vastaajista (N1) totesi, että esimerkiksi espanjan kääntäjien arvostus ei ole Yhdysvalloissa samalla tasolla, koska kääntäjien ammattitaito voi vaihdella huomattavasti ja espanjan kysynnän ja tarjonnan takia kääntäjille maksetaan paljon vähemmän. Toinen vastaaja (N3) viittasi niin ikään espanjan kääntäjiin ja totesi, että käännösalan arvostus on huono, sillä kääntäjäksi ryhtyvillä ei välttämättä ole aina tarvittavaa kielitieteellistä koulutusta ja ammattitaitoa eivätkä he siksi vaadi työstä kunnon palkkaa. Tämän hän katsoi heijastuvan myös esimerkiksi suomen kääntäjien tilanteeseen: käännöstoimistot eivät välttämättä aina huomioi markkinatilanteen erilaisuutta suomen ja espanjan välillä, ja kääntäjien arvostus ja palkkaus ovat sen mukaisia. Kolmas vastaaja (N6) oli sitä mieltä, että käännöstyötä kyllä arvostetaan, ”kun vain kääntäjät itse muistaisivat, ettei palveluja saa myydä liian halvalla!” Yhdysvaltoihin vuonna 1995 muuttanut naisvastaaja (N9) totesi palkkauksen olevan huonompi kuin Suomessa. Yksi vastaajista (N4) puolestaan piti kääntäjien ammattiryhmää melko tuntemattomana: useimmat ihmiset eivät ymmärrä, mitä kääntäjä tekee, vaan olettavat, että ”kääntäjä olisi jonkinlainen kielikone, josta nappia painamalla tulee ulos mitä kieltä tahansa”. Muutama vastaaja koki tilanteen niin, että kääntäjiä arvostetaan, koska amerikkalaisilla itsellään ei ole kielitaitoa. Vuonna 1960 muuttanut naisvastaaja (N7) esitti kuitenkin vastakkaisen näkökulman ja sanoi, että maan yksikielisyys ja maailmanvalta-asema sekä käännösalan järjestön passiivisuus ja voimattomuus ovat syitä alan huonoon arvostukseen. Hän kuitenkin myönsi, että globaali markkinakehitys on parantanut tilannetta ja että hän on aina suomen kääntäjänä ja tulkkina toimiessaan tuntenut olevansa arvostettu. Yhdysvalloissa vuodesta 1998 asunut miesvastaaja (M1) katsoi kääntäjien olevan ”aika näkymättömiä mutta luonnollisesti välttämättömiä”, kun taas toinen (M2) totesi Yhdysvaltojen olevan suuri maa, jossa vieraiden kielten arvostus on heikkoa ja yleinen asenne on, että ”kaikkien pitäisi puhua englantia”.

7.4 Asuminen Yhdysvalloissa

Aivan tuoreita muuttajia vastaajissa ei ollut: kaikki olivat asuneet Yhdysvalloissa vähintään seitsemän vuotta. Todenäköistä siis oli, että vastaajat olisivat hyvin akkulturoituneita. Varhaisimmat muuttajat olivat kaksi avioliiton vuoksi vuonna 1960 ja 1963 tullutta naista. Heitä lukuunottamatta naiset olivat muuttaneet Yhdysvaltoihin vuosien 1973–1995 välillä. Kolme muutakin oli tullut avioliiton vuoksi, yksi Yhdysvalloista työpaikan saaneen miehensä mukana, kaksi alunperin vaihto-oppilaana ja yksi, koska ”halusi maailmalle”. Myös miehistä yksi oli muuttanut Yhdysvaltoihin jo vuonna 1966, loput vuosina 1989–1999. Kaksi oli muuttanut opiskelun vuoksi ja kaksi työn takia.

Se, miten Yhdysvaltoihin asettuminen oli alussa koettu, vaihteli huomattavasti. Miehistä kolme totesi, ettei mainittavia haasteita ollut esiintynyt. Heistä perheensä kanssa muuttanut (M3) mainitsi ”normaalit muuttajan järjestelyt” haasteeksi, mutta sanoi myös, että uusien naapureiden ystävällisyys ja auttavaisuus oli helpottanut tilannetta. Toinen (M2) taas arveli sen auttaneen sopeutumisessa, että hänen vaimonsa on amerikkalainen. Naisista neljä oli sitä mieltä, ettei ongelmia ollut esiintynyt. Heistä vuonna 1963 muuttanut (N2) kuittasi kysymyksen toteamalla ”maassa maan tavalla”, eli vaikeudet, sikäli kuin niitä oli ollut, eivät liene olleet mainittavia. Maailmalle halutessaan vuonna 1979 muuttanut nainen (N1) puolestaan totesi, että pahimmat ongelmat olivat ilmeisesti karsineet parin vuoden Englannissa asumisella ennen Yhdysvaltoihin muuttoa. Täällä hän oli kokenut itsensä tervetulleeksi ja kuin kotonaan olevaksi alusta saakka: ”[m]inusta oli hauskaa opetella elämään amerikkalaisten keskuudessa. He olivat välittömiä, sydämellisiä ja hauskoja, ja toivottivat minut sydämellisesti tervetulleeksi.” Avioliiton vuoksi vuonna 1974 muuttanut nainen (N3) oli niin ikään kokenut itsensä tervetulleeksi ”prinsessaksi, jonka saapumista oli odotettu”. Hän arveli sopeutumista helpottaneen, että puoliso oli yliopiston professori ja heidän asuinpaikkansa yliopistoalueella oli ”erittäin vastaanottavainen ulkoa tuleville”. Työpaikan saaminen oli hänen mielestään edelleen auttanut juurtumista, kuten myös opintojen jatkaminen.

Kulttuurishokin myönsi kokeneensa kaksi vastaajaa. Vuonna 1998 länsirannikolle yliopistoon vierailevaksi tutkijaksi saapunut mies (M1) ilmoitti kokeneensa voimakkaan kulttuurishokin, joka

ajan mittaan laantui, kun sosiaalinen verkosto alkoi hahmottua. Opintojen ja amerikkalaisen kumppaninsa vuoksi vuonna 1995 muuttanut nainen (N9) totesi niin ikään, että hänen kulttuurishokkinsa meni ajan myötä ohitse miehen ja ystävien avulla. Hän sanoi myös, että ”tietenkin vain opin olemaan maan tavoilla”, ja totesi oppineensa selviytymään epämukavistakin sosiaalisista tilanteista ”amerikkalaiseen tapaan”. Vaihto-oppilaana vuonna 1978 tullut nainen (N8) arveli päässeensä kohtaamistaan haasteista yli ja sopeutuneensa vuosittaisen Suomenmatkan ja yhdysvaltalaisen yliopistokoulutuksen hankkimisen ansiosta. Erilainen kulttuuri, perheenjäsenten asuminen Suomessa ja siirtolaisena asumiseen tottuminen olivat olleet hänelle sopeutumisen suurimmat haasteet.

Työasiat ja käytännön tilanteet eivät aina olleet yksinkertaisia: vuonna 1960 maahan muuttanut naisvastaaja (N7) oli joutunut vaihtamaan ammattia, sillä hänen alansa (TV-toimittaja) ei tuohon aikaan vielä ”ollut naisten ulottuvilla” Yhdysvalloissa. Opiskelun takia vuonna 1989 muuttanut nainen (N6) puolestaan ilmoitti ensimmäisen työpaikan löytämisen olleen aluksi hankalaa, vaikka olikin siinä sitten onnistunut ja työpaikka oli ”erinomainen”. Miehensä työn takia vuonna 1983 tulleelle naiselle (N4) ajokortin puuttuminen oli ollut käytännön ongelma, mutta se oli myös saanut hänet opettelemaan autolla ajamisen!

Kaiken kaikkiaan Yhdysvalloissa asumiseen oli sopeuduttu hyvin. Yli puolet vastaajista ilmoitti Yhdysvalloissa viihtymisen yhdeksi syyksi asuinalueensa, eikä kukaan vastaajista myöskään moittinut asuinseutuaan. Vastaajista neljä asui itärannikon osavaltioissa, viisi länsirannikolla, kolme maan keskiosien osavaltioissa ja yksi ei antanut asuinosaavaltiotaan. Asuinalueet koettiin turvallisiksi, kauniiksi ja hyväksyviksi. Itärannikon erään kuuluisan yliopiston lähellä asuva naisvastaaja (N1) totesi arvostavansa juuri seudun kansainvälisyyttä ja akateemisuutta ja sanoi myös, ettei välttämättä olisi yhtä positiivinen, jos olisi saanut ensimmäisen työpaikkansa pienemmästä kaupungista jossain Keski-Lännessä. Myös toisella yliopistoalueella asuva naisvastaaja (N3) ilmoitti nauttivansa siellä asumisesta alueen kauneuden ja juuri henkisen ilmapiirin ansiosta.

Ihmisten välittömyys ja avoimuus koettiin Yhdysvalloissa myönteisiksi piirteiksi. Moni koki elämän maassa helpoksi ja mukavaksi, elämään liittyviä päätöksiä oli siellä vapaampi tehdä,

kuten yksi naisvastaajista mainitsi (N8). Länsirannikolla asuvan miesvastaajan (M1) mukaan tulotaso oli parempi kuin Suomessa ja kovalla työnteolla oli helpompi menestyä.

Yhdysvalloissa asumisen kielteisistä puolista esiin nousi etenkin vastaajien tyytymättömyys tämänhetkiseen poliittiseen ilmastoon Bushin hallintokauden jatkuessa. Sosiaaliset olot, terveydenhuollon epäkohdat, suuret ihmismäärät, ihmisten liikalihavuus, kiire ja liikennemuukkat olivat monen vastaajan kielteisten asioiden listalla. Pitkä etäisyys Suomeen ja sen takia haluttua harvemmat käynnit kotimaassa perheen ja sukulaisten luona koettiin myös kielteiseksi.

7.5 Oma identiteetti ja koti

Vain kaksi vastaajaa kertoi palanneensa Suomeen pitemmäksi aikaa kuin lyhyelle lomalle alkuperäisen muuttonsa jälkeen. Yksi naisvastaaja (N1) kertoi tosin usein viettävänsä 2–3 kuukauttakin Suomessa ja ostaneensa asumista helpottaakseen itselleen pienen asunnon perheensä läheltä pääkaupunkiseudulla. Varsinaista paluumuuttoa kertoi suunnitelleensa vain yksi vastaajista (N9), ja hän totesi amerikkalaisen miehensäkin olevan myönteinen ajatukselle. Paluun syynä hänen mielestään voisivat olla perheeseen (lapsiin tai vanhempiin) liittyvät syyt. Vastaajista kolme sanoi, ettei ole suunnitellut paluuta lainkaan. Kolmelle naiselle puolison kuolema olisi syy muuttaa takaisin Suomeen, ja yksi totesi, että voisi muuttaa, jos hänen miehensä eroaisi työpaikastaan tai saisi vuoden virkavapaata. Ei-amerikkalaisen miehen kanssa naimisissa oleva vastaaja (N6) sanoi, että ei muuttaisi Suomeen, koska mies ei puhu suomea. Loput vastaajat olisivat periaatteessa avoimia paluumuutolle jossain vaiheessa, vaikka aktiivisia suunnitelmia ei kenelläkään ollut. Heidän syytään mahdolliseen paluumuuttoon olivat Suomessa jo oleva kakkosasunto, lasten koulutus (”parempien koulujen takia”), työtilaisuus ja eläkepäivät. Eläkepäivikseen Suomeen haluava miesvastaaja (M2) totesi, ettei näe itseään eläkkeellä tai muuten viimeisiä vuosiaan viettämässä Yhdysvalloissa vaan Suomessa.

Kysymykseen siitä, kokiko itsensä suomalaiseksi, amerikkalaiseksi vai joksikin muuksi, kymmenen vastaajaa antoi vastaukseksi suomalainen. Yksi naisvastaajista koki olevansa sekä suomalainen että amerikkalainen, kaksi naisvastaajaa puolestaan sanoi tuntevänsä itsensä pikemminkin maailmankansalaiseksi. Suomalaisuuden korostuminen ulkomailla asuessa ilmeni

monessa vastauksessa. Yksi itsensä suomalaisiksi tuntevista vastaajista, Yhdysvalloissa 24 vuotta asunut nainen (N4), totesi:

”Olen edelleen Suomen kansalainen ja ylpeä siitä, joskin tiedän samalla, että minun on helpompi olla suomalainen täällä kuin Suomessa. Totean melkein joka kerta Suomessa käydessäni, että olen asunut liian kauan Suomen ulkopuolella voidakseni muuttaa sinne takaisin. Suomessa on liian vähän muita kuin suomalaisia.”

Yksi miesvastaajista (M1) puolestaan totesi, että

”[u]lkomailla sitä vasta huomaa, kuinka suomalainen sitä loppujen lopuksi onkaan. Yhteinen kulttuuriperintö on voimakas tekijä omassa maailmankuvassa, mutta sitä ei Suomessa asuessaan osaa hahmottaa.”

Suomalaisuutta haluttiin ylläpitää myös suomalaisia juhlia viettämällä, vaikka kumppani olisikin amerikkalainen. Kaikki vastaajat viettivät ainakin yhtä suomalaista juhlaa, ja niistä ylivoimaisesti tärkein oli joulu (11 vastaajaa). Itsenäisyyspäivä ja pääsiäinen olivat myös suosittuja juhlia, ja juhannuksen vieton koki tärkeäksi muiden juhlien ohella viisi vastaajaa. Vappua vietti vain yksi vastaajista (N8), koska päivä sattui olemaan hänen syntymäpäivänsä. Joulun viettäjät arvostivat suomalaisten perinteiden ylläpitämistä juhlan vietossa: moni totesi kattavansa pöytään suomalaisia jouluruokia, kuuseen laitetaan suomalaisia koristeita, hiljennytään viettämään juhlaa suomalaiseen tyyliin. Yksi naisvastaaja (N4) kertoi opettaneensa lapsilleen suomalaisen joulunvieton niin, että lapset vaativat ”jopa joulusaunan”! Joulu koettiin kuitenkin juhlaaksi, johon kuului suomalaisuudesta huolimatta piirteitä kummastakin kulttuurista. Yksi miesvastaajista (M3) tosin totesi joulunsa olevan täysin perinteinen, mutta hän viettikin sen aina Suomessa perheen parissa. Tyypillinen suomalainen juhlimistapa oli myös sytyttää itsenäisyyspäivänä kynttilät ikkunoille perinteiseen tapaan. Pääsiäisen tärkeimmäksi juhlaan maininnut miesvastaaja (M1) harmitteli sitä, että ”määmiä ei valitettavasti saa mistään”.

Suomea tuotiin omaan elämään erilaisten Suomesta hankittujen tai saatujen esineiden avulla. Kaikilla vastaajilla oli kotonaan jonkinlaista Suomi-tavaraa: toisilla runsaastikin, jollakulla vain suomalainen kalenteri ja perheenjäsenten valokuvat. Yhdysvaltoihin vuonna 1974 muuttaneella amerikkalaisen kanssa avioituneella naisvastaajalla (N3) oli kotonaan kaikkein eniten suomalaisia esineitä. Kahdella naisvastaajalla oli asuntonsa yhteydessä suomalainen sauna. Tuulahdusta

Suomesta siirtolaiskääntäjien koteihin toivat useimmiten Alvar Aalto, Marimekko, Arabia, Iittala, Kalevala-korut ja Aarikka, raanut tai ryijyt, kirjat, musiikki, antiikki- ja perintöesineet, huonekalut, astiat ja muut taloustarvikkeet, elintarvikkeet kuten lakritsi, salmiakki, Fazerin Sininen ja leipä.

Suomesta kaivattavien tarvikkeiden listalla oli suomalaisia elintarvikkeita, mm. lakritsi, piimä, jogurtti, viili, ruisleipä ja suklaa yhdeksällä vastaajalla. Yksi miesvastaaja (M3) sanoi kaipaavansa ”talvikylmillä joskus saunaa”. Luonto, Suomen vihreys, heinänteko ja puolukkamatkat olivat tärkeitä yhdelle naisvastaajalle (N8). Pitkät kesäyöt, maaseudun rauha ja lavatanssit miellettiin myös asioiksi, joita kaivattiin. Perhettä ja ystäviä mainitsi kaipaavansa vain kaksi vastaajaa, mutta tähän vastaukseen on saattanut vaikuttaa lomakkeeni kysymysten järjestys: muut vastaajat eivät kenties tulleet ajatelleeksi perhettään ja ystäviään, sillä edellinen kysymykseni oli käsitellyt nimenomaan suomalaisia *esineitä*. Vuodesta 1995 Yhdysvalloissa asunut naisvastaaja (N9) kertoi, että kaipasi Suomen ”liberaalia ajattelua, sosiaalista toisista välittämistä, taloudellista turvaverkkoa, suomen kieltä ja kulttuuria, ihmisiä, jotka ymmärtävät minua ja menneisyyttäni”. Myös laadukkaat radio-ohjelmat olivat asia, joita esimerkiksi vuonna 1998 muuttanut miesvastaaja (M1) totesi kaipaavansa Suomesta.

Koti koettiin sekä fyysiseksi että abstraktimmaksi käsitteeksi. Suurin osa vastaajista katsoi kodikseen sen paikan, missä oma ydinperhe on. Tähän liittyi esimerkiksi vuodesta 1978 Yhdysvalloissa asuneen naisen (N8) mukaan myös se ”missä sydämeni on koska siellä olen onnellinen”. Omien juurien koettiin siitä huolimatta olevan ”syvällä kotimaan mullassa”, kuten vuonna 1998 muuttanut mies (M1) asiaa luonnehti. Suomeen ja sukulaisten luo kaivattiin, mutta samalla tiedettiin, että oma sydän oli puolison, lasten, koiran, työn tai ystävien luona Yhdysvalloissa. ”Henkinen koti” (N9) tai ”koti sydämen perukoilla” (N6) kuitenkin oli Suomessa, tavallisesti siellä, missä oli kasvettu ja missä omat vanhemmat ehkä vielä asuivat. Tämän kodin nostalgisuus kuitenkin ymmärrettiin. Vuonna 1995 Yhdysvaltoihin muuttanut nainen (N9) totesi:

”Mutta se koti Suomessa, joka minulla oli lapsena ja aikuisenakin, ei ole enää olemassa vaan menneisyyttä, mikä ei tosin estä minua sitä haikailemasta. Suomi on vieläkin minulle se kotimaa eikä Yhdysvallat voi koskaan sitä syrjäyttää. Tuntuu, että olen tavallaan kahden

maan välillä, sillä kummassakaan maassa en ole täysin onnellinen, vaan aina ikävöin toiseen.”

Toinen naisvastaaja (N5) pohti oman kodin käsitteensä hämäryyttä sanomalla, että Suomen lapsuudenkodissa hän käy vain vierailulla, mutta asuminen nykyisessä osavaltiossa Yhdysvalloissa on väliaikaista, joten ”koti on kai haussa”. Vuodesta 1989 Yhdysvalloissa asunut miesvastaaja (M2) pohdiskeli:

”Mutta samanaikaisesti myös Suomi on minulle koti. Se on paikka, josta olen, jossa kasvoinkin ja jonne ehkä kuulun, vaikka en siellä asukaan tai edes harkitsisi sinne muuttamista.”

Kahdella vastaajalla oli kakkosasunto Suomessa, ja se koettiin toiseksi fyysiseksi kodiksi. Yksi miesvastaaja (M3) ei maininnut kodikseen Yhdysvaltoja lainkaan siitä huolimatta, että on asunut siellä vuodesta 1999:

”[Kaupunki Suomessa] ja sen ympäristö on koti. Sieltä löytyy suurin osa sukulaisista ja ystäväistä, ja siellä vietetty lapsuus (sekä iso osa aikuisuutta) sitoi moneen paikkaan paljon omaa, henkilökohtaista historiaa.”

Yhdysvalloissa 33 vuotta asunut naisvastaaja (N2) taas mainitsi kodikseen ainoastaan Yhdysvallat, missä hänellä oli lapsia ja lapsenlapsi. Vuonna 1978 Yhdysvaltoihin muuttanut nainen (N8) arveli kaksoiskansalaisuutensa kenties tuovan mukanaan uudenlaisia ”kodin” tulkintoja tilanteessa, jossa hänen fyysinen kotinsa on Yhdysvalloissa mutta hän kaipaa sukulaisten luo Suomeen.

7.6 Yhteydet Suomeen ja verkostoituminen Yhdysvalloissa

Kaikki vastaajat – nekin, jotka ilmoittivat tuntevänsä maailmankansalaisiksi – olivat vahvasti sidoksissa Suomeen. Suomalaisuus oli ennen kaikkea kulttuuriperintöä, osa omaa itseä, juuret, periaate, tapa elää, identiteetti, yhteinen ajattelutapa. Suomeen pidettiin yhteyksiä yllä tiiviisti. Kuusi vastaajista ilmoitti käyvänsä Suomessa useammin kuin kerran vuodessa, toiset kuusi kerran vuodessa. Vain yksi miesvastaaja (M1) kertoi käyvänsä Suomessa parin vuoden välein tai harvemmin. Sukulaisten ja ystävien tapaaminen, Yhdysvaltain-työhön liittyvät asiat ja asunto tai loma-asunto Suomessa olivat yleisimmät vierailujen syyt. Lisäksi suomalaiset

kulttuuritapahtumat kiinnostivat, ja oman ja lasten kielitaidon ("kielikylpy" kuten yksi miesvastaaja (M4) totesi) sekä Suomi-siteiden ylläpitäminen oli tärkeää. Lasten pääseminen Suomeen isovanhempiaan tapaamaan mainittiin myös. Yhdellä naisvastaajalla (N1) oli liiketoimintaa Suomessa, mikä oli hänen vierailujensa yksi syy.

Puhelin, sähköposti ja tekstiviestit olivat tavallisimmat yhteydenpitovälineet; ne mainitsi 12 vastaajaa. Instant Messaging ja videopuhelut sekä faksi olivat myös muutaman vastaajan käyttämiä, eikä postitse lähetettyjä kirjeitäkään ollut täysin unohdettu: seitsemän vastaaja listasi ne mukaan yhteydenpitomenetelmiinsä. Skypen käytöstä Suomi-yhteyksissä ilmoitti vain yksi naisvastaaja (N5). (Muihin kääntäjiin Yhdysvalloissa pitämässään yhteyksissä Skypeä oli ilmoittanut käyttävänsä myös yksi miesvastaajista (M2).)

Suomen tapahtumia seurattiin innokkaasti. Kaikki vastaajat lukivat suomalaisia lehtiä pääasiassa internetin kautta vähintään viikoittain. Suomesta tilattuja sanomalehtiä tai muita lehtiä luki suurin osa vastaajista joko viikoittain tai harvemmin. Radiosta Suomen tapahtumia seurasi kuusi vastaajaa päivittäin, viikoittain tai harvemmin. Vuodesta 1960 saakka Yhdysvalloissa asunut naisvastaaja (N7) mainitsi suomalaisten internetin kautta luettavien tai Suomesta tilattujen muiden lehtien ohella "kaikki" amerikkansuomalaisten lehdet Suomea koskevien uutisten lähteikseen.

Viidellä vastaajalla kävi vieraita Suomesta useammin kuin kerran vuodessa, loppuilla kahdeksalla parin vuoden välein tai harvemmin. Vastaajan osavalttiolla ei näytä olleen vaikutusta siihen, kuinka innokkaasti vierailijoita kävi, vaan kyseessä lienee täysin henkilökohtainen asia.

Äänestäminen ei vaikuttanut merkitykselliseltä tavalta ylläpitää yhteyksiä Suomeen. Vaikka ulkosuomalaiset saavatkin äänestyskutsun Suomesta kotiinsa, kuusi vastaajista ei ollut äänestänyt missään Suomen vaaleissa. Eduskunta- ja presidentinvaalit olivat vastaajille tärkeimmät osallistumiskohteet. Yksi miesvastaaja (M2) sanoi äänestävänsä kaikissa vaaleissa jos vain ehtii, ja yksi naisvastaajista (N3) äänesti myös kunnallisvaaleissa. Vaaliaktiivisuuteen saattaa vaikuttaa se, miten lähellä äänestyspaikkana toimiva Suomen konsulaatti tai suurlähetystö sijaitsee.

Viisi vastaajista ilmoitti, ettei kuulunut mihinkään Suomea pääpaikkanaan pitävään järjestöön tai yhdistykseen. Suomi-Seuraan kuului kaksi henkilöä, ja suomalaisten urheiluseurojen jäsenyytensä oli säilyttänyt kaksi vastaajaa. Yksi miesvastaaja (M1) kuului Suomen luonnontieteilijöiden liittoon ammattinsa puolesta. Kolme ei vastannut kysymykseen, jonka voinee käsittää tarkoittavan, että järjestöihin ei kuuluttu.

Yhtä vastaajaa lukuunottamatta kaikilla oli yhteyksiä muihin suomalaisiin Yhdysvalloissa. Kyseinen vastaaja (N8) oli toiminut sivutoimisena kääntäjänä vain vähän aikaa, ja yhteydet Suomeen olivat yhä varsin tiiviit. Muut vastaajat pitivät yhteyttä muihin suomalaisiin omassa asuinkaupungissaan tai asuinosavaltiossaan keskimäärin viikoittain. Muualla Yhdysvalloissa asuviin suomalaisiin jotkut vastaajat pitivät yhteyttä päivittäin, eli jopa enemmän kuin lähempänä asuviin, mutta tämä oli työn merkeissä.

Yhdysvalloissa tilapäisesti asuviin Suomen-tuttaviin pidettiin yhteyttä, samoin vanhoihin ystäviin, jotka asuvat muualla maassa. Suomen puhuminen muiden suomalaisten kanssa katsottiin tärkeäksi yhteydenpidon syyksi. Muutamalle vastaajalle syitä yhteydenpitoon olivat työasiat, kahdelle vastaajalle Suomi-koulut. Yksi naisvastaaja (N1) kertoi Yhdysvaltoihin muuttaessaan ajatelleensa, ettei hän edes halunnut pitää yhteyksiä suomalaisiin, kun on kerran Suomesta lähtenyt, eikä hänen lähiympäristöönsä ole kuulunut suomalaisia, mutta hän on viime aikoina alkanut pitää yhteyksiä enemmän.

Ulkosuomalaisten järjestötoimintaan ja tapahtumiin osallistuttiin kohtalaisen aktiivisesti. FinnFest, Finlandia Foundation ja Suomi-koulut olivat monelle vastaajalle toimintamuotoja, joissa oltiin ainakin jollain tapaa mukana. Yksi naisvastaaja (N9) ilmoitti olevansa mukana internetissä toimivassa Yhdysvalloissa asuvien suomalaisäitien keskusteluryhmässä. Suomi-seuran toiminnassa oli mukana kaksi vastaajista. Naisvastaaja, joka on asunut Yhdysvalloissa yli 40 vuotta (N7), on erityisen aktiivinen suomalaisuuteen liittyvässä toiminnassa ja ollut myös mukana perustamassa ulkosuomalaisten etuja ajavaa Ulkosuomalaisparlamenttia. Hänen aktiivisuutensa ulottuu myös ”perinteisiin” amerikansuomalaisten järjestöihin kuten United Finnish Kaleva Brotherhood & Sisterhood Lodge.

7.7 Suomalaisuus

Suomalaisuudesta ja suomalaisten saavutuksista etenkin teknologian alalla oltiin ylpeitä. Yhdysvalloissa suomalaisuuden ja suomen kielen osaamisen mukanaan tuoma ”erilaisuus” oli yhden vastaajan (M2) mukaan positiivista ylpeyttä aikaansaava asia, jonka merkitys oli hänelle vain kasvanut siirtolaisvuosien aikana. Suomalaisuus oli myös ”luotettavuutta ja jämerän rauhallista suhtautumista asioihin”, kuten maassa vuodesta 1998 saakka asunut miesvastaaja (M1) asian ilmaisi. Yhdelle naisvastaajalle (N9) suomalaisuus ja suomen kieli olivat ”valtava osa identiteettiäni, minua ei ole ilman niitä”. Toiselle (N2) suomalaisuus oli ”[t]ärkein asia elämässäni, olen ylpeä suomalaisten saavutuksista tieteen ja teollisuuden alalla. En ole koskaan yrittänyt amerikkalaistua, vaikka olenkin Amerikan kansalainen.” Suomalaisuus nähtiin arvona, joka haluttiin välittää myös lapsille ja puolisolle (naisvastaaja N3):

”Suomalaisuus on minulle olennainen osa itsestäni, osa jota ei voi muuttaa eikä poistaa. Juureni ovat Suomessa, ja koska olen siinä onnellisessa asemassa, että olen voinut viedä perheeni Suomeen joka kesä, olen opettanut lapsilleni tätä suomalaista elämää, ja mieheni on aina pitänyt Suomesta ja viihtynyt siellä hyvin.”

Kieli nähtiin rikkaana ja vivahteikkaana, vaikka tätä oli yhden vastaajan (M1) mukaan vaikea selittää muunkielisille. Hänen mukaansa kieli ja suomalaisuus ovat aina liittyneet toisiinsa saumattomasti. Suomen kieltä haluttiin vaalia, kuten käy ilmi tämän naisvastaajan vastauksesta (N9):

”Olen myös hyvin tietoisesti ja jääräpäisesti opettanut suomen kielen ja kulttuurin lapsilleni, sillä haluan heidän kokevan myös suomalaisuuden. Mieheni on tässä ollut upea tuki, vaikka hän onkin amerikkalainen, tosin on asunut Suomessa ja osaa jonkin verran suomea.”

Suomen kielen todettiin olevan ”se ainut ’luonnollinen’ väline kommunikoinnissa” (vuonna 1999 työn vuoksi muuttanut mies, M3), ja myös väline, jonka avulla saatiin oma toimeentulo ja jota haluttiin kehittää (vuodesta 1978 Yhdysvalloissa asunut nainen, N8). Kääntäjäksi ryhtyminen oli

yhdelle naisvastaajalle (N9) tietoinen keino ylläpitää suhteita Suomeen. Tämä vastaaja totesi myös, että

”[j]oka päivä puhun suomea ja teen työtä suomen kielen kanssa, olen varmaan suomalaisempi kuin suurin osa tänne muuttaneista muiden ammattikuntien edustajista....Voin kuitenkin kuvitella, että kun lapseni kasvavat aikuisiksi, suomen kielen tärkeys tulee heikkenemään ja itsekin tunnen itseni enemmän amerikkalaiseksi ja integroidun tähän yhteisöön ajan kuluessa yhä enemmän.”

Suomalaisuus ja suomen kieli siis koettiin arvokkaiksi. Niiden säilymisen tärkeyttä Yhdysvalloissa korosti yli 40 vuotta maassa asunut, politiikassa ja järjestöelämässä erittäin aktiivinen naisvastaaja (N7), joka kritisoi sitä, miten huonosti Suomen kieltä ja kulttuuria Yhdysvalloissa virallisesti edistetään:

”Lukuunottamatta ammattitähkien ([Karita] Mattila, [Esa-Pekka] Salonen) estradimenestystä Suomen kielen ja kulttuurin edistäminen on täällä täysin siirtolaisten vapaaehtoisuuden varassa. Viime aikoina Suomesta tulleet ns. 'Nokiafinnit' tai 'Expatrium-tyypit', harvoja poikkeuksia lukuunottamatta, eivät ilmeisesti ole tätä tosiasiaa omaksuneet. Kuitenkin he voisivat täyttää tärkeän resurssivajeen toisen tai kolmannen siirtolaispolven pyrkimyksissä pitää yllä omia järjestöjä, haaleja, vanhainkoteja ja kulttuuritapahtumia. Tästä syystä suomalainen ruohonjuurikulttuuri on täällä uhanalainen.”

Suomalaisuudesta ja Suomesta yleensä löydettiin myös negatiivisempia piirteitä eivätkä kaikki vastaajat automaattisesti samaistuneet kaikkeen suomalaiseen. 30 vuotta Yhdysvalloissa asunut naisvastaaja (N1) totesi:

”Suomalaisuus on minulle perhe ja juuret, mutta en juurikaan samastu suomalaisten kanssa. Siihen on ehkä suurimpana syynä se, että suomalaisissa kateus on niin vallitseva ominaisuus, ja minulle se on täysin ventovieras ja karmistuttava käsite. Kateus on aiheuttanut niin paljon haittaa suomalaisille ja Suomelle...”

Miesvastaaja (M1) puolestaan kommentoi suomalaisuutta sanoen sen merkitsevän hänelle

”[...]luotettavuutta ja jämerän rauhallista suhtautumista asioihin, mutta myös toisaalta yletöntä alkoholinkäyttöä ja yhteiskunnan antamien lahjojen – kuten ilmaisen koulutuksen – aliarvostamista.”

8. Päätelmät

Työssäni olen tarkastellut Yhdysvalloissa asuvien suomen kääntäjien elämää teoriapohjanani kääntämisen kulttuurinen käänne, uuteen kulttuuriin sopeutuminen, transnationaalisuus ja siirtolaisuudentutkimus.

Jokainen kyselyyni vastanneista kääntäjistä oli aikuisiällään tehnyt ainakin jossain määrin harkitun päätöksen muuttaa Suomesta Yhdysvaltoihin. Vastaajien syyt maastamuuttoon noudattelivat mm. Björklundin (ks. luku 2.2) luokittelua pääasiallisen muuttosyyntä mukaan. Omista vastaajistanikin löytyi seikkailijoita, avioliiton takia muuttaneita, opiskelun ja ammatissa etenemisen takia muuttaneita sekä työn ja hyvän toimeentulon takia lähteneitä. Syytä oli varmasti paljon muitakin, sillä siirtolaiseksi lähteminen on tuskin koskaan kiinni vain yhdestä tekijästä.

8.1 Akkulturaatio ja identiteetti

Kuten teoreettisessa osassa kävi ilmi, siirtolaisuuden kesto vaikuttaa siihen, miten hyvin uuteen maahan on sopeuduttu. Kaikki tutkimani kääntäjät olivat asuneet maassa vähintään seitsemän vuotta eikä kenelläkään ollut tarkkoja aikomuksia muuttaa takaisin Suomeen lähiaikoina vaikka paluumuuttoon periaatteessa suhtauduttiinkin myönteisesti. Kääntäjien integroituminen yhdysvaltalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan on siis ilmeisesti onnistunut jokaisen kohdalla hyvin. Vastauksista ei voinut päätellä kenenkään akkulturaation kääntyneen kohti marginalisaatiota tai isolaatiota. Assimilaationkin piirteitä oli hankala löytää, sillä pisimpäänkin maassa asuneet kokivat edelleen olevansa kovinkin suomalaisia, eikä kukaan ilmaissut haluavansa unohtaa tai peitellä omia juuriaan.

Osan vastaajistani voisi sijoittaa Suojasen ja Suojasen (2000) luokittelussa (ks. luku 4.2.) akkulturaatioita ja identiteettiä sellaisiksi kulttuurisesti suomensuomalaisiksi, joiden elämä Yhdysvalloissa oli sujunut hyvin. Heillä oli yhä kiinteät yhteydet Suomeen ja paluumuuttoa pidettiin mahdollisena, joskaan ei kovin todennäköisenä. Suurin osa vastaajistani sijoittui kuitenkin

Suojasten neljänteen ryhmään eli kulttuurisesti amerikansuomalaisiin ensimmäisen polven siirtolaisiin. Heillä ei vaikuttanut olevan minkäänlaisia vaikeuksia toimia amerikkalaisessa yhteiskunnassa ja kulttuurissa. Käytännön kannalta vastaajien identiteetti oli sekä suomalainen että myös tarpeen vaatiessa amerikkalainen. Oma identiteetti kuitenkin useimmiten *miellettiin* suomalaiseksi: amerikkalaisia ei oltu vaikka kansalaisuuskin oli saatettu hankkia. Valtakulttuurista oli myös valittu suomalaisuuteen soveltuvia piirteitä ja samalla torjuttu omaan elämään istumattomia, eli kaikilla oli selvästi tapahtunut tilanne-akkulturaatiota. Koska olin valinnut vastaajikseni vain ensimmäisen polven siirtolaisia, Suojasten luokittelu ”kulttuurisesti amerikkalaistuneet” ei heihin sovellu – Suojasilla tähän kategoriaan kuului vain toisen tai kolmannen polven siirtolaisia. Suomalaisuuteen identifioituminen ja suomen kielen käyttäminen ovat Suojasten mukaan sopeutumista helpottavia tekijöitä, ja tällaista ilmeni myös omien vastaajieni kohdalla.

Uuteen kulttuuriin oli pääosin sopeuduttu suuremmista ongelmista, sillä vain kaksi vastaajaa nimenomaan mainitsi kokeneensa alussa voimakkaankin kulttuurishokin. Kukaan vastaajista ei antanut kovin tarkkoja tietoja siitä, millaisia hankaluuksia alussa oli saattanut olla. Anekdootit alkuvuosilta olisivat olleet mielenkiintoinen lisä vastauksiin, mutta koska en niitä ollut tarkkaan pyytänyt, kukin vastasi sen verran kuin halusi. Toisaalta voisiko olla niin, että alkuaikojen ongelmat olivat vuosien saatossa joko unohtuneet, muuttuneet merkityksettömiksi edes muistella tai niitä ei enää haluttu ottaa esille? Oman siirtolaisuuskokemukseni perusteella epäilen, että aivan kitkattomasti tuskin kenelläkään alussa meni, vaikka suunnattomia hankaluuksia ei olisikaan koettu.

Vastaajien sopeutumiseen oli vaikuttanut mm. se, mistä syystä he olivat Yhdysvaltoihin tulleet ja miten tervetulleeksi he olivat itsensä saavuttuaan kokeneet. Avosylin vastaanotetut ja esimerkiksi naapureiltaan käytännön apua saaneet kokivat pehmeämmän laskun kuin ne, joille uuden elämän ympyrät olivat alussa enemmän itsestä kiinni (ks. luku 7.4). Amerikkalaisten taholta koettu ystävällisyys ja avuliaisuus helpottivat sopeutumista. Ainakin kyselyyn vastaamisen hetkellä kaikki vastaajat asuivat ilmeisen keskiluokkaisilla ja ”hyvillä” seuduilla, joten asuinalueen tasokaan ei ollut millään lailla elämää vaikeuttava tekijä. Siihen, mitä elämässä uudessa kotimaassa oli saatu aikaan, oltiin tyytyväisiä. Joillekin asuminen Yhdysvalloissa tuntui olevan

sekä henkisistä että käytännön syistä jopa edellytys menestymiselle ja hyvälle ansioille, koska kova työnteko siellä auttoi pääsemään eteenpäin paremmin kuin Suomessa. Vanhassa kotimaassa etenemisen esteiksi koettiin esimerkiksi suomalaisten kateus ja Suomen alhaisempi tulotaso.

Suomalaisuus oli asia, josta tunnettiin ylpeyttä. Vasta ulkomailla tunnuttiin todella pystyttävän kiteyttämään Suomesta ja suomalaisuudesta ne hienot ja arvostettavat piirteet, jotka kotimaassa helposti jäivät arkipäivän alle ja pimentoon. Suomen puhuminen koettiin tärkeäksi ja kielitaidon ylläpitäminen ammatinkin takia ymmärrettiin hyvin. Edes maailmankansalaiseksi itsensä tunteminen ei katkaissut kääntäjän sidoksia Suomeen ja suomalaiseen kulttuuriperintöön. suomalaisuus oli ennen kaikkea kulttuuriperintöä, identiteettiä (ks. luku 7.5). Juuret olivat kaikilla vahvasti Suomessa, ja sinne pidettiin yhteyksiä yllä vieraillemalla ennen kaikkea kielen ylläpitämisen tai työhön liittyvien asioiden takia. Vierailut olivat myös tapa tuoda suomalaista kulttuuriperintöä myös omille, kenties Yhdysvalloissa syntyneille lapsille.

8.2 Suomalaisuus ja koti

Kotimaata tuotiin lähelle suomalaisten esineiden kautta (vrt. Salih luvussa 5.2), ja esineet (artefaktit) Riskun havaintojen (ks. luku 3.1) mukaisesti siis loivat osan kääntäjän työhön vaikuttavasta ympäristöstä ja lujittivat kääntäjän omaa etnistä identiteettiä ja tunnetta siitä, että oli suomalainen eikä jotain muuta. Kaikki vastaajat ilmoittivat omistavansa ainakin jotain Suomessa valmistettua tai Suomea mieleen tuovaa, osa runsaastikin, osa vain vähän. Joidenkin vastaajien kohdalla vaikutti siltä, että mitä tiiviimpiä yhteyksiä ylläpidettiin Suomeen, sitä vähemmän oli tarvetta luoda Suomea tai Suomen mielikuvaa omaan elinympäristöön Yhdysvalloissa.

Kaikille vastaajille oli erittäin selvää se, että he pohjimmiltaan olivat suomalaisia vaikka ulkomailla vietetyt vuodet olisivat lisänneet identiteettiin myös ”amerikkalaisuuden” tai ”maailmankansalaisuuden” lisämääritteen. Kiinnostavaa olisi tietää, mitä ne kyselyni vastaanottajat, jotka eivät vastanneet, kokevat olevansa. Ovatko he jo niin amerikkalaistuneita, että suomalaisuuden pohtiminen ei enää ole tarpeen? Vai onko akkulturaatio vienyt heitä sittenkin marginalisaation suuntaan?

Kääntäjät kokivat, että heillä oli kaksi kotimaata. Relphin teoriaa noudatellen vastauksista kuitenkin kävi ilmi, että kahden kotimaan kokemisen mukanaan tuoma identiteetin joustavuus saattoi aiheuttaa myös tunnetta, että ei kuulunut oikein mihinkään tai että ei ollut varma, kumpi maa oli se todellinen kotimaa (ks. luku 5.1). Transnationaaliset siirtolaiset tuntevat uskollisuutta useita paikkoja kohtaan, mistä seuraa, että kodin merkitys on heille kompleksinen ja moniulotteinen kysymys. Vastaajieni koti oli nyt Yhdysvalloissa, vaikka Suomeen vielä vetikin moni asia, ja vastaajat suhtautuivat avoimesti ajatukseen mahdollisesta Suomeen paluusta. Aivan kevyin syin ei kukaan kuitenkaan ollut Suomeen takaisin muuttamassa, vaan päätöksen takana olisi oltava esimerkiksi elämäkumppanin kuolema. Yksi vastaaja näki ulkosuomalaisparlamentin muutama vuosi sitten läpi saaman kaksoiskansalaisuuden asiana, joka saattaisi muuttaa hänen tulkintaansa kodista.

Yhteyden pitäminen suomalaisiin Yhdysvalloissa ja suomalaisuuteen liittyvät aktiviteetit olivat tärkeitä pääosalle vastaajista. Vastaukset vahvistivat aiempia tutkimustuloksia (ks. luku 2.3): mm. FinnFest, Finlandia Foundation ja Suomi-koulut olivat monelle vastaajalle tärkeitä toimintamuotoja, ja internetin keskusteluryhmistäkin löydettiin kanavia omalle suomalaisuudelle. Perinteisempiä amerikansuomalaisten järjestöjä löytyi vain yhden vastaajan, Yhdysvalloissa yli 40 vuotta asuneen naisen listalta. Tällainen järjestötoiminta onkin maassa hiljalleen hiipumassa ja on lähinnä toisen ja kolmannen polven amerikansuomalaisten varassa. Ensimmäisen polven siirtolaisissa vaikkapa Kalevan ritarit -nimisen järjestön toiminta ei ilmeisestikään herätä vastakaikua vaan saattaa tuntua kulttuurisesti etäiseltä vaikka onkin maanmiesten ja -naisten alkuunpanemaa.

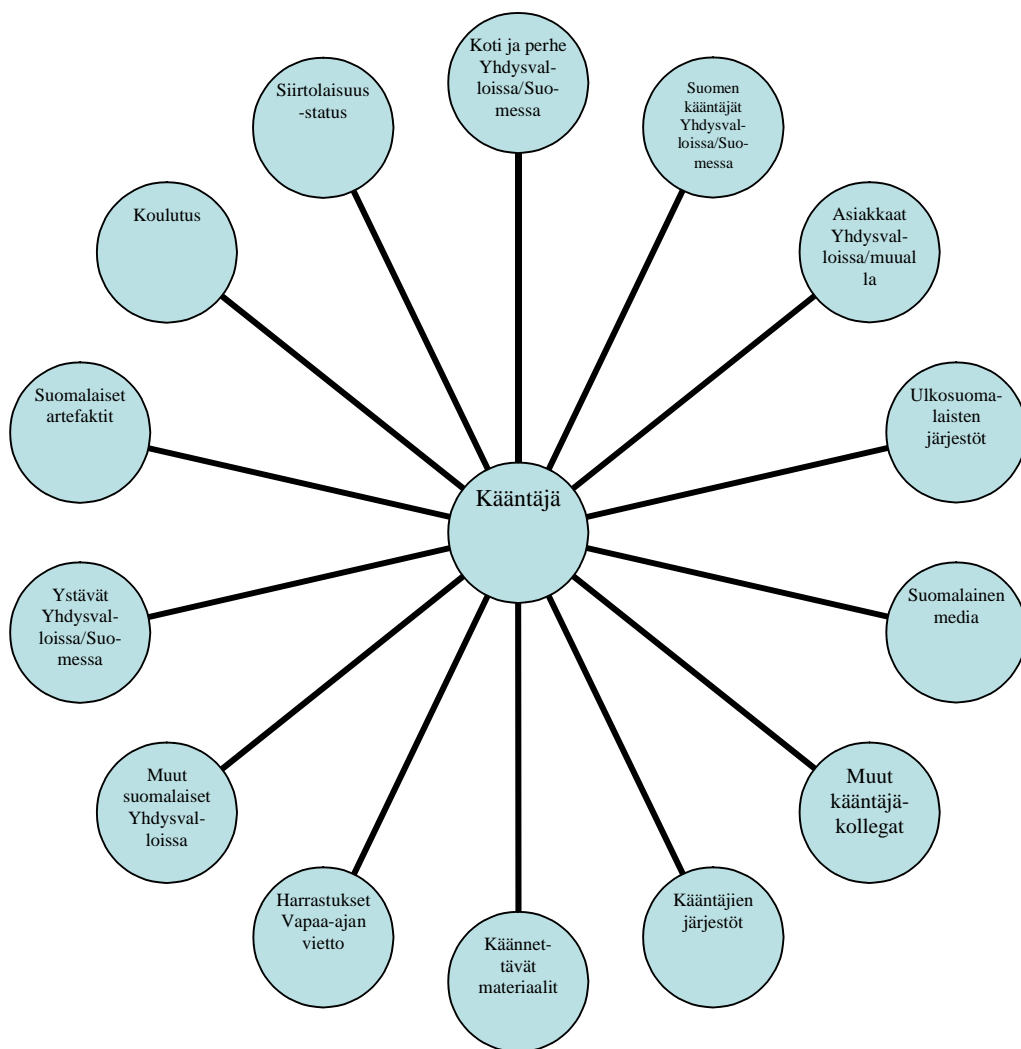
Sen lisäksi, että Suomesta kaivattiin tiettyjä elintarvikkeita ja esineitä, joistakin vastauksista kävi ilmi jonkinlainen menneen Suomen haikailu esimerkiksi lavatanssien ja kesäisen heinänteon muodossa – nyky-Suomessa paalaimet ovat tosin pääosin korvanneet nostalgisen heinän seipäällelaiton pärekoriin kätkeytyine eväineen ja termospulloineen. Ulkomailla asuessa Suomesta nousi kuitenkin esiin tiettyjä asioita, kenties jonkinlaista ”Suomen ydintä”, joita moni vastaaja ilmaisi kaipaavansa: luonto, Suomen vihreys, pitkät kesäyöt, maaseudun rauha, liberaali ajattelu. Todettiin kuitenkin, että sitä Suomea, josta aikoinaan oli Yhdysvaltoihin lähdetty, ei välttämättä

enää olekaan oikeasti olemassa, eikä lapsuuden nostalgisiin tunnelmiin ja fyysisiin paikkoihin enää voitu eikä ehkä haluttukaan palata.

8.3. Kääntäjänä valtakulttuurin keskellä

Valtakulttuurin keskellä kääntämisessä esiintyi juuri sellaisia etuja kuin olin ounastellutkin. Kääntäjälle on suurta etua siitä, että suuren valtakulttuurin keskellä asuminen auttaa ymmärtämään lähdekulttuuria ja kielen hienovaraisia sävyeroja paremmin. Vaikka suurin osa vastaajistani käänsikin englannista suomeen, oman kielitaidon tällainen kehittyminen auttaa luonnollisesti myös englantiin päin käännettäessä luontevammiksi muotoutuvien lauserakenteiden ja ilmaisujen ansiosta. Suomen kielestä ja kulttuurista etäällä asumisessa oli myös erilaisia haittapuolia, joista merkittävimmiä koettiin hankaluus pysyä ajan tasalla suomen kielen ilmaisujen ja terminologian suhteen sekä pelko oman suomen kielen rapistumisesta ja vanhenemisesta ajan mittaan. Vain yksi vastaajista katsoi oman suomen kielen taitonsa vielä neljänkymmenen siirtolaisuusvuoden jälkeenkin olevan virheetön; muut vastaajat tavalla tai toisella tiedostivat suomen kielen rapistumisen olevan vakavasti otettava asia, jota vastaan oli jatkuvasti ja tietoisesti taisteltava.

Luvussa 3.1 käsittelin muun muassa Koskisen (2006a) tutkimusta EU-kääntäjistä ja hänen hahmotteluaan kääntäjän paikasta tiiviin suhdekimpun keskiössä. Yhdysvalloissa asuvan suomalaiskääntäjän ympärillä on vastaavanlainen suhteiden verkko, jolla on vaikutusta hänen työhönsä, arkielämäänsä ja lopulta jopa identiteettiinsä. Yksinkertaistettuna suhdekimppu voidaan esittää kuvan 1 mukaisesti. Todellisuudessa eri tekijöiden yhteydet ja vaikutus kääntäjään eivät välttämättä ole näin suoraviivaiset ja jotkin tekijät saattavat vaikuttaa enemmän kuin toiset.

Kuva 1. Yhdysvalloissa asuva suomen kääntäjän transnationaalinen suhdekimppu.

Kääntäjien elämä on todellakin *transnationaalistunut* tiedonkulun nopeutumisen, matkustamisen helpottumisen, virtuaalisten verkostojen, internetin ja sähköpostin ansiosta, ja näin ulkomailla asuva suomen kääntäjä on monella samalla lähtöviivalla kuin Suomessa asuva suomen kääntäjä. Kaikki vastaajani olivat tiiviissä yhteyksissä Suomeen, heillä saattoi olla liiketoimintaa ja kakkosasuntoja Suomessa, Suomessa vierailtiin usein ja sieltä kävi myös vieraita Yhdysvalloissa.

Vaikka en asiaa kyselylomakkeessani vartavasten kysynyt, henkilökohtaisten yhteyksieni perusteella tiesin joillakin kääntäjillä olevan asiakkaita sekä Yhdysvalloissa että Suomessa. Näin

heidän työllään on vaikutusta transnationaalisesti sekä lähde- että kohdemaassa. Haastattelemani kääntäjät ovat siis transmigrantteja: he ovat kaikki yhteiskunnallisia toimijoita sekä Yhdysvalloissa että Suomessa, ja heidän alkuperämaansa on muu kuin se maa, jossa asuvat. Kääntäjien luomat transnationaaliset sosiaaliset kentät ulottuvat maantieteellisten ja kulttuuristen rajojen yli ja heidän työnsä freelancerina tai suuryrityksen käännösosastolla on kansainvälistä liiketoimintaa. Kääntäjät saavat pääasiallisen elantonsa Levittin ja Watersin määritelmää vastaten valtiorajat ylittävien resurssien hyödyntämisestä, vaikka heidän muu elämänsä olisi hyvinkin kohdemaahan sitoutunutta. Kääntäjät elävät kaksoiselämää, ovat ainakin kaksikielisiä, liikkuvat vaivatta eri kulttuurien välillä, omistavat usein kodin kahdessa maassa ja heillä on taloudellisia, poliittisia ja kulttuurisia intressejä, jotka edellyttävät samanaikaista läsnäoloa kummassakin maassa. Useiden identiteettien ja lojaliteettien ylläpito on heille elämän normaali piirre, ja yhteydet Suomeen täydentävät sitoumuksia, joita kääntäjillä on Yhdysvalloissa. Sopeutumista uuteen kulttuuriin on myös varmasti helpottanut ja kenties helpottaa edelleen se, että kaikki vastaajani ylläpitävät tiiviitä yhteyksiä Suomeen suoraan ja seuraamalla erilaisia suomalaisia lehtiä, internetiä ja muuta mediaa.

9. Lopuksi

Tutkimukseni oli antoisa ja kiehtova kurkistus maanmiesteni ja kollegoideni elämään Yhdysvalloissa. Moni asia, jota olin itse pohdiskellut ulkosuomalaisena, tuli esiin kyselyvastauksissa miltei kuin olisin sen itse kirjoittanut. Huolimatta siitä, kauanko Suomesta oli oltu pois, samat teemat tulivat esille lähes kaikissa vastauksissa. Suomalainen koki olevansa jollain lailla ”suomalaisempi” siirtolaisena kuin koskaan Suomessa asuessaan, kenties laajemman perspektiivin ansiosta. Vastajat saivat (hyvän) elantonsa kääntäjän ammatissa suuren valtakulttuurin keskellä ja maassa, jossa siirtolaisten valtameressä suomalaiset ovat vain pieni pisara. Kotimaasta oli aikoinaan lähdetty ja uudessa maassa pärjätty, ja omaan etniseen identiteettiin oli yhdistelty sopivasti monenlaista.

Aineistoa purkaessani aloin havaita uusia kysymyksenasetteluja, joissa olisi ainesta jatkotutkimukselle. Analyysin jälkiviivausvaihe myös selvitti, mitä olisi voinut hyvin jättää kysymättä, ja mitä taas kysellä tarkemmin. En koe tätä kuitenkaan ongelmana tutkimuksessani, sillä tiesin jo aloittaessani, että aiheesta saisi varmasti enemmänkin irti. Jatkossa olisi kiinnostavaa muun muassa tarkastella yksityiskohtaisemmin sitä, mitä kaikkea kahden kulttuurin välissä elämiseen kuuluu kääntäjän näkökulmasta. Etenkin Latourin ANT-toimijaverkostoteoriaa voisi hyödyntää selvittämään siirtolaiskääntäjän paikkaa tarkemmin verkostossa, johon kuuluvat mm. kääntäjäkollegat, käännöstoimistot, niiden projektinhoitajat, asiakkaat, oma sosiaalinen elämä Yhdysvalloissa ja yhteydet Suomeen. Kääntäjien syvällisemmät haastattelut ja käännettävien materiaalien ja koko toimijaverkoston analysointi voisivat olla tutkimuksen seuraava vaihe. Olisi kiinnostavaa myös vertailla Yhdysvalloissa asuvien suomen kääntäjien työtä Suomessa asuvien kääntäjien työhön. Miten toimeksiannot poikkeavat näiden kahden välillä ja onko itse työssä prosessien suhteen suuria eroja (projektinhoito, maksupolitiikka, palkkaus, jatkokoulutus, toimeksiannot, kommunikointi asiakkaan/toimeksiantajan kanssa, alan arvostus jne.). En tutkimuksessani vertaillut siirtolaiskääntäjiä ja ”tavallisia” siirtolaisia – olisi kuitenkin kiintoisaa myös tutkia, eroavatko näiden siirtolaisuuskokemukset toisistaan millään lailla. Näin voisi saada tarkempaa tietoa siitä, vaikuttaako esimerkiksi akkulturoitumiseen mitenkään kääntäjän paikka jo työnsä puolesta kahden kulttuurin ja kielen välissä.

Entä sitten se ”junttura-asenne” – auttaako se kääntäjääkin ulkomailla? Tutkimukseni edistyessä aloin pohtia, että jonkinlainen junttura-asenne on varmastikin tarpeen uuden elämän alkuvaiheissa ja mahdollisissa vaikeuksissa – jostain selkärangasta pystytään kaivamaan harmaan kiven läpi menemisen tahto (suomalainen sisu?) tarvittaessa. Kun on sopeuduttu paremmin, tälle ei enää lienekään tarvetta, kun arkielämä alkaa sujua ilman jatkuvaa hammasten kiristelyä ja kuulumattomuuden tunnetta. Uudesta kulttuurista on opittu poimimaan omaan se, mikä arkielämässä toimii ja saa asiat sujumaan soljuvammin, ja loput osataan asettaa asianmukaiseen perspektiivin eikä niitä tarvitse niinkään tietoisesti käsitellä.

10. Lähteet

- Aaltio, T. 1969. A Survey of Emigration from Finland to the United States and Canada. Teoksessa R. Jalkanen (toim.) *The Finns in North America*. Hancock, Michigan: Michigan State University Press for Suomi College, 63–69.
- Abdallah, K. & Koskinen, K. 2007. *Managing Trust: Translating and the Network Economy*. META Volume 52, Number 4. Montréal: Les Presses de l'Université de Montréal.
- Al-Ali, N. & Koser, K. 2002. Transnationalism, international migration and home. Teoksessa N. Al-Ali & K. Koser (toim.) *New Approaches to Migration? Transnational Communities and the Transformation of Home*. London & New York: Routledge Research in Transnationalism, 1–14.
- Berry, J., Kim, U. & Boski P. 1988. Psychological Acculturation of Immigrants. Teoksessa Y. Kim & W. Gudykunst (toim.) *Cross-cultural Adaptation. Current Approaches*. Newbury Park/Beverly Hills/London/New Delhi: SAGE, 62–89.
- Berry, J. 2003. Conceptual Approaches to Acculturation. Teoksessa K. Chun, P. Balls Organista & G. Marín (toim.) *Acculturation. Advances in Theory, Measurement and Applied Research*. Washington: American Psychological Association, 17–37.
- Berry, J.W. 2005. Acculturation. Teoksessa W. Friedlmeier, P. Chakkarath & B. Schwarz (toim.) *Culture and Human Development. The importance of cross-cultural research for the social sciences*. New York: Psychology Press, 291–302.
- Björklund, Krister. 1998. *Suomalaiset Sveitsissä 1944–1996 [Verkkodokumentti]*. Turku: Siirtolaisuusinstituutti [Viitattu 27.2.2007]. Saatavissa: <http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/art.php?artid=60>
- Brettell, C. 2003. *Anthropology and Migration – Essays on Transnationalism, Ethnicity and Identity*. Walnut Creek, CA: Altamira Press.
- Buzelin, H. 2005. Unexpected Allies. How Latour's Network Theory Could Complement Bourdieusian Analyses in Translation Studies. *The Translator* Volume 11, Number 2. Manchester: St. Jerome Publishing, 193–218.
- Eriksen, Vigdis, President & CEO, Eriksen Translations Inc., Brooklyn, NY. Sähköpostihaastattelu 6.3.2007.
- Foner, N. 2001. Introduction: New Immigrants in a New New York. Teoksessa N. Foner (toim.) *New Immigrants in New York*. New York: Columbia University Press, 1–33
- Foner, N. 2005. In a New Land – A Comparative View of Immigration. New York: New York University Press.

Hopfgarten, Maria, Director of Project Services, ForeignExchange Translations, Louisville, CO. Sähköpostihaastattelu 21.2.2007.

Inghilleri, M. 2005. The Sociology of Bourdieu and the Construction of 'Object' in Translation and Interpreting Studies. The Translator Volume 11, Number 2. Manchester: St. Jerome Publishing, 125–145.

Jalkanen R. 1969. The Possibilities for Preserving a Particular Ethnic Heritage. Teoksessa R. Jalkanen (toim.) The Finns in North America. Hancock, Michigan: Michigan State University Press for Suomi College, 208–223.

Kero, R. 1969. The Background of Finnish Emigration. Teoksessa R. Jalkanen (toim.) The Finns in North America. Hancock, Michigan: Michigan State University Press for Suomi College, 55–62.

Kero, R. 1996. Suureen länteen – Siirtolaisuus Suomesta Pohjois-Amerikkaan. Suomalaisen siirtolaisuuden historia 1. Siirtolaisuusinstituutti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kero, R. 1997. Suomalaisina Pohjois-Amerikassa – Siirtolaiselämää Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Suomalaisen siirtolaisuuden historia 2. Siirtolaisuusinstituutti. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kim, Y. 1988. Preface. Teoksessa Y. Kim & W. Gudykunst (toim.) Cross-cultural Adaptation. Current Approaches. Newbury Park/Beverly Hills/London/New Delhi: SAGE, 7–17.

Korkalainen, S. 2004. Globaalit suomalaisverkostot – Tarvekartoitus ulkomailla asuvien suomalaisten ja Suomeen palanneiden sosiaalisen pääoman verkottamisesta suomalaisyritysten käyttöön. Web Reports No. 4. Turku: Siirtolaisuusinstituutti.

Korkiasaari, J. Suomalaiset maailmalla [Verkkodokumentti]. Turku: Siirtolaisuusinstituutti, 1989 [Viitattu 27.2.2007]. Saatavissa: <http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/art.php?artid=3>

Korkiasaari, J. 1992. Siirtolaisia ja ulkosuomalaisia – Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaisuus 1980-luvulla. Työpoliittinen tutkimus 33. Helsinki: Työministeriö.

Korkiasaari, J. 1998. Suomalaisen maastamuutto 1980- ja 1990-luvuilla. [Verkkodokumentti]. Turku: Siirtolaisuusinstituutti [Viitattu 27.2.2007]. Saatavissa: <http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/art.php?artid=26>

Korkiasaari, J. 2004. Finnish North Americans today. Presentation at FinnForum VII. University of Minnesota, Minneapolis, MN, October 28–30, 2004.

Korkiasaari, J. & Söderling, I. 2003. I. Finnish Emigration and Immigration after World War II [Verkkodokumentti]. Turku: Siirtolaisuusinstituutti [Viitattu 27.2.2007]. Saatavissa: <http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/art.php?artid=8>

- Koskinen, K. 2006a. Going into the Field. *Ethnographic Methods in Translation Studies*. Teoksessa M. Wolf (toim.) *Übersetzen – Translating – Traduire: Towards a Social Turn?* Münster, Hamburg, Berlin: LIT, 109–118.
- Koskinen, K. 2006b. EU-kääntäjät transnationaalisen suhdekimpun keskiössä. Esitelmä sosiologipäivillä Tampereen yliopistossa 25.3.2006.
- Koskinen, K. 2006c. Sociology of translation and the new challenges for Translation Studies. Vierailuluento, Bogacizi University, Istanbul, 16.5.2006.
- Koskinen, K. 2007. Kääntämisen sosiologia ja kääntämisen historia. Luento Tampereen yliopistossa 15.2.2007.
- Leinonen, J. 2002. Toisen maailmansodan jälkeen Pohjois-Amerikkaan muuttaneiden suomalaisten siirtolaisnaisten avioituminen ja akkulturaatio. Pro gradu -tutkielma [Verkkojulkaisu]. Turku: Turun yliopisto [Viitattu 27.2.2007]. Saatavissa: http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/pdf/johanna_leinonen.pdf
- Levitt, P. 2002. The Ties that Change: Relations to the Ancestral Home over the Life Cycle. Teoksessa P. Levitt & M. Waters (toim.) *Changing Face of Home – The transnational lives of the second generation*. New York: Russell Sage Foundation, 123–144.
- Levitt, P. & Waters, M. 2002. Introduction. Teoksessa P. Levitt & M. Waters (toim.) *Changing Face of Home – The transnational lives of the second generation*. New York: Russell Sage Foundation, 1–30.
- Liimatta-Sandstedt, E. 2000. *Little Bits of Palo History*. Palo, MN: Kirjoittaja.
- Mikkola, J. 2001. Siirtolaisia ja vierailijoita. Suomalaisten siirtolaisten akkulturaatio ja identiteetti Espanjassa, Isossa-Britanniassa, Kreikassa, Ranskassa ja Saksassa. Pro gradu -tutkielma [Verkkojulkaisu]. Turku: Turun yliopisto [Viitattu 27.2.2007]. Saatavissa: http://www.migrationinstitute.fi/db/articles/pdf/juha_mikkola.pdf
- Murphy, E.J. 2006. Transnational Ties and Mental Health. Teoksessa R. Mahalingam (toim.). *Cultural Psychology of Immigrants*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 79–94.
- Pedraza, S. 2006. Assimilation or Transnationalism? Conceptual Models of the Immigrant Experience in America. Teoksessa R. Mahalingam (toim.) *Cultural Psychology of Immigrants*. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 33–54.
- Phinney, J. 2003. Ethnic Identity and Acculturation. Teoksessa K. Chun, P. Balls Organista & G. Marín (toim.) *Acculturation. Advances in Theory, Measurement and Applied Research*. Washington: American Psychological Association, 63–81.
- Risku, H. 2002. Situatedness in translation studies. In *Cognitive Systems Research 3*. Elsevier Science B.V., 523–533.

Risku, H. 2004. Situatedness and Artefacts in Expert Knowledge and Activity. Teoksessa J. Gadner, R. Buber & L. Richards (toim.) In *Organising Knowledge*. New York: Palgrave Macmillan, 28–42.

Rumbaut, R. 2003. Severed or Sustained Attachments? Language, Identity, and Imagined Communities in the Post-Immigrant Generation. Teoksessa P. Levitt & M. Waters (toim.) *Changing Face of Home – The transnational lives of the second generation*. New York: Russell Sage Foundation, 43–95.

Saari, J. 2003. *Black Ties and Miners' Boots: Inventing Finnish-American Philanthropy. A History of Finlandia Foundation National 1953–2003*. Solvang, CA: Finlandia Foundation National.

Salih, R. 2002. Shifting Meanings of 'Home' – Consumption and identity in Moroccan women's transnational practices between Italy and Morocco. Teoksessa N. Al-Ali & K. Koser (toim.) *New Approaches to Migration? Transnational Communities and the transformation of home*. London & New York: Routledge Research in Transnationalism, 51–67.

Siirtolaisuusinstituutti. Tilastotietoja Siirtolaisuusinstituutin web-sivustosta. Turku: Siirtolaisuusinstituutti. [Tulostettu marraskuussa 2006.]

Simeoni, D. 1998. The Pivotal Status of the Translator's Habitus. *Target* 10:1. Amsterdam: John Benjamins B.V., 1–39.

Suojanen, P. & Suojanen M. 2000. *Retulaatsissa Miamissa – Kasvokkain amerikansuomalaisten kanssa*. Vammala: Siirtolaisuusinstituutti.

Trimble, J. 2003. Introduction: Social Change and Acculturation. Teoksessa K. Chun, P. Balls Organista & G. Marín (toim.) *Acculturation. Advances in Theory, Measurement and Applied Research*. Washington: American Psychological Association, 3–13.

Työhallinto 2006. *Hallituksen ulkosuomalaispoliittinen ohjelma 2006–2011*. Työhallinnon julkaisu 369.

Waisanen, C. 1969. *The Social Problems of the Finns in America*. Teoksessa R. Jalkanen (toim.) *The Finns in North America*. Hancock, Michigan: Michigan State University Press for Suomi College, 199–207.

Wolf, M. 1995. Translation as a process of power: Aspects of cultural anthropology in translation. Teoksessa M. Snell-Hornby, Z. Jettmarová & K. Kaindl (toim.) *Translation as Intercultural Communication. Selected papers from the EST Congress – Prague 1995*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 123–133.

Wolf, M. 2003. Translation Activity between Culture, Society and the Individual: Towards Sociology of Translation. Julkaisussa M. Olohan (toim.) *CTIS Occasional Papers*. Manchester: UMIST, 34–43.

Yeoh, B., Lai, K., Charney, M. & Kiong, T. 2003. *Approaching Transnationalisms*. Teoksessa B. Yeoh, M. Charney & T. Kiong (toim.) *Approaching Transnationalisms – Studies on Transnational Societies, Multicultural Contacts and Imaginings of Home*. Boston/Dordrecht/London: Kluwer Academic Publishers, 1–12.

English Summary

The purpose of this thesis was to study the everyday life of Finnish-speaking Finnish translators living permanently in the United States (U.S.). I was interested in what life is like for the translator of a small language who lives in a dominant language culture. Does this arrangement affect their work as a translator, and what are its pros and cons? How are they acculturated as immigrants? Do they maintain contact with other Finns and to Finland and, if so, how? What do they feel their ethnic identity is?

My interest in studying this group of professionals stems from my own career as a Finnish translator in the U.S. from 1996 to 2007. I first held an in-house position in a small, Norwegian immigrant-owned translation company, and later in a large multinational Enterprise Resource Planning company. My own family history also gave me an incentive to study immigration: several members of my family had immigrated to Northern Minnesota between 1899 and the early 1920s. Some of them never returned to Finland, but instead chose to build their lives in their new country. Others returned after a few years of laboring in mining or logging to purchase the piece of land that they had occupied—but never before owned—in Finland.

The method of my study was a questionnaire interview that I sent in January 2007 to 23 first-generation Finnish immigrants who work as translators in the U.S. My main source of respondents was the American Translators' Association website, and I also selected a few translators I know personally. All of the 13 translators who returned the questionnaire held a university degree; nine in translation or linguistics. I also conducted e-mail interviews with two translation professionals who hold managerial positions in two translation companies.

My interviews and subsequent analysis were a fascinating glimpse into the lives of immigrant-translators. What emerged was a well-integrated immigrant who had by no means cut her or his ties to Finland or *Finnish-ness*. All respondents continued to maintain close contacts to friends and family in Finland; some conducted business there and others owned apartments or summer homes. The translators' reasons for immigrating varied; they had immigrated because of education, career, relationships, or adventure. Some felt it was easier to build a good life through

hard work in the U.S. than it was in Finland. All had integrated the two cultures into their lives well; for some, repatriating to Finland was not out of the question *at some point*. None of the respondents were consciously considering a return to Finland, however; rather, they felt that they now had two homes. Although the practical, real-life home was where their families were (in the U.S.), for many their spiritual home or roots were still deeply in Finland. They visited Finland frequently, and all respondents used Finnish artifacts to bring the old home country a little closer.

My respondents were proud of being Finn. Living abroad seemed to have crystallized core aspects of Finland and Finnish-ness in their minds. They listed a number of characteristics, activities, and features of Finnish culture and society that they valued, but they were not without criticisms about the old home country. What many missed about Finland included concrete items, such as certain food, sauna, and nature, and more abstract ideas, such as liberal thinking, familiarity of everyday “being,” and individual integrity in their dealings. Many responses were nostalgic regarding what Finland and being a Finn meant to them. However, everyone realized that the Finland they left 7, 30, or 40 years ago no longer existed; they could not return to that home. Even though their primary home was and would continue to be in the U.S., none of the respondents considered themselves to be Americans. For example, several women had obtained U.S. citizenship or dual citizenship, but still felt that they were Finns, or both, or world citizens. The four male respondents had obtained U.S. permanent residency, but they felt that their ethnic identity was Finnish. In the categorization of Päivikki and Matti Suojanen (see Chapter 4.2), some of my respondents seemed to be culturally *Finland-Finnish*: they had succeeded well in the new country, still had close ties to Finland, and considered repatriation possible. Most of them, however, were clearly culturally *U.S.-Finnish*: they functioned well in both cultures and, in practice, their identity was Finnish and, *when needed*, American. However, they perceived their identity to be Finnish, and they had selected aspects of the dominant culture that fit their own culture well and discarded others.

All translators acknowledged that one risk of a long stay abroad was the deterioration of their Finnish language skills. They took steps to maintain their Finnish skills and to stay current with recent changes in language and terminology. Many noticed slight changes in their Finnish, such as sometimes using English sentence structures in their speech or not knowing how a word or

phrase was actually said in Finnish. Following Finnish media, keeping in touch with other Finns, and visiting Finland frequently were the ways that they fought the changes. Finnish language is an important part of a Finn's identity; it is considered rich and elaborate—different in a positive way and worth preserving. All translators considered living in an English-speaking culture an asset to their work in many ways. Translators cited a more profound understanding of American culture, a better knowledge of English than their counterparts in Finland, and the ability to notice subtle nuances in the language as among the most significant benefits of living in an English-speaking culture.

My respondents were clearly *transnational* in their everyday lives and activities. This term, used in immigration research and anthropology increasingly since the 1990s, describes an immigrant's continuing ties to the source culture and old home country while building their lives in a new culture. The degree of transnationalism varies among individuals, but, overall, transnational individuals live dual lives, are at least bilingual, move easily between cultures, often own homes in two countries, and maintain economic, political, and cultural interests that require a simultaneous presence in both countries. Immigrants do not assimilate and cut their ties in the old countries after all; instead, they live in two countries simultaneously and have an effect on both.

Transnationalism is said to provide an immigrant with a bicultural identity and to help them cope better with the uncertainties of being an immigrant. *Transmigrants* maintain several identities and loyalties, and they obtain new cultural elements from several environments. However, transnational ties do not necessarily create a feeling of *belonging* to two countries simultaneously; in fact, an immigrant may feel detached from both. For a transmigrant, considering repatriation can be a way to handle the uncertain situation in the new culture, even if repatriation never happens in reality. Artifacts from home can also help the immigrant create a piece of familiarity around them. All of my respondents listed Finnish artifacts they had in their households, such as heirlooms, family photos, articles of Finnish design (Aalto, Arabia, Iittala, and Marimekko), Finnish music, and so on.

Moving from one culture to another is always a significant event, requiring that an individual adjust to the customs, situations, and uncertainties of the new environment. Many studies have

shown that this adjustment, or *acculturation*, can take a long time and can manifest itself in different ways with different individuals. Factors affecting acculturation include the immigrant's education, occupational position, cultural awareness, reason for emigrating, age, gender, duration of living abroad, and knowledge of the target culture language. In the end, the actual extent of the change in an individual's life and their emotional and mental resources are among the most significant factors affecting how well the individual adjusts. Originally, research into immigrants' adjustment to the target culture, just like immigration research, assumed that they would eventually completely assimilate; however, this was proven untrue. Acculturation has several stages that can take from weeks to years, and a culture shock or *acculturative stress* may also be a part of an immigrant's life, to varying degrees. The most often cited acculturation attitudes are those established by John Berry: integration, assimilation, isolation, and marginalization. Integration is the healthiest attitude for an immigrant's overall well-being: an integrated immigrant functions well in the target culture but has not abandoned her or his own culture either. They mix aspects of the target culture that suit them best into their original culture (*situational acculturation*), and are *bicultural chameleons*, according to Finnish immigration researchers Päivikki and Matti Suojanen (2000). An assimilated individual has almost completely abandoned her or his own culture. Marginalization may cause both personal and social issues, whereas isolation may cause the individual to withdraw from the target culture and associate only with her or his own kind.

My respondents belonged to a new type of immigrants, compared to those hundreds of thousands of Finns who immigrated to the U.S. around the turn of the 19th century. Between the years 1880 and 1920, most migrants were from Ostrobothnia, a majority of them were men, and the main reason for migrating was economic. Finland provided few opportunities due to population growth, fewer available jobs in forestry, politics, and the custom of a family's inheritance going only to the eldest son, among other things. America had work and, therefore, drew European workforce and capital. The new immigration to America (since the U.S. immigration law changes in 1965) is driven more by personal reasons. Modern immigrants are also better educated, and an increasing number of them are women. Marriage, education, new experiences, career advancement, and adventure are among the modern reasons to leave one's home country.

However, the decision to immigrate is never made based on a single reason; rather, it is a combination of several factors.

Once Finns immigrate, they still want to network with their compatriots. This was as true in the previous migration as it is today. The methods, however, have changed and the focus of networking has shifted. Cherishing the Finnish heritage and spending time together in associations and celebrations are the most common reasons for networking today. Finlandia Foundation National, for example, is an important promoter of Finnish culture and heritage in the U.S. In addition, a variety of local associations, Suomi schools, and online networks are available to immigrants. However, as immigrant communities have shrunk and acculturation has become easier, partly due to the different backgrounds of the new immigrants, their *need* to network with other Finns seems to have decreased.

According to research (Korkalainen 2004), working as a translator is fairly common for a Finnish migrant. In the U.S., the largest organization representing translators is the nationwide American Translators Association (ATA), which works to improve the professional development of translators through training and education, conventions, and certifications. The ATA Nordic Division is a communications channel and translator certification body for Nordic languages. In the U.S.—as well as elsewhere in the world—the translation business has changed from a craft to an industry, in which the main players are large multinational translation companies that rarely have in-house translators but, instead, use extensive (often worldwide) networks of freelance translators. Large information technology (IT) companies, for example, outsource translation work to these multinational translation companies.

These networks, and the individual translator's position within them, have increasingly become the focus of translation theory research during the past decade. The *cultural turn* in translation theory is interested in the individual translator in the middle of a large number of different types of relationships and environments, all of which inevitably affect the translator's work. Many theorists are looking towards anthropology and sociology for methods of gaining better insight and a different perspective into what translation really is and what a translator's everyday life is like. Ethnographic methods, such as interviews and observant participation, have gained ground

as a holistic way of studying translators in the context of their own culture, group, or community. A translator does not work in a vacuum; she is affected by the *cultural scaffolding* (work areas, work environments, organizations, and activities) around her.

The sociological theories of Bourdieu and Latour, in particular, have affected how translators' work is currently perceived by many translation theorists. Bourdieu's concepts of *field*, *habitus*, and *capital* offer translation theory tools for gaining new insights. Bruno Latour's *actor network theory* (ANT) is a different way to help understand an individual translator's position in a network of translation companies, project coordinators, colleagues, and so on. An increasing number of translation theorists are building on these and other theories to better understand what forces (other than discourse and text) affect a translator's life and work.

In my research, I also wanted to investigate what kind of a network a Finnish translator living in the U.S. works in. An immigrant-translator must be bicultural and culturally dexterous to be in demand in her line of business. The *habitus* of the immigrant-translator contains both cultures, and being transnational helps the translator maintain it. Because the world has shrunk, due to transnational elements such as improved communication networks, the Internet, faster travel, and so on, a translator is tied to one location only by choice. The immigrant-translator may have different challenges than those of a Finnish translator in Finland (such as consciously having to work to maintain Finnish skills), but the wider professional network that they are a part of is basically the same.

Further research would provide answers for new questions and would expand the new ideas that emerged as my thesis progressed. These ideas include, for example, using Latour's ANT theory to more exactly determine the immigrant-translator's location in the network; comparing the immigrant-translator's daily work to that of Finnish translators living in Finland; and comparing the immigrant-translator to ordinary (non-translator) immigrants to identify to what extent acculturation is affected by the translator's occupation, which forces them, daily, to live between two cultures.

LIITE 1 Kyselylomake

Hyvä vastaanottaja!

Olet mukana antamassa arvokasta tietoa amerikansuomalaisten käännösalan ammattilaisten työstä ja arjesta! Laadin Tampereen yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitoksen (<http://www.uta.fi/laitokset/kielit/yht/esittely.html>) englannin osastolle pro gradu -tutkielmaa, joka käsittelee Yhdysvalloissa asuvien suomen kieltä äidinkielenään puhuvien kääntäjien työtä ja elämää. Tutkielma valmistuu vuoden 2007 syksyyn mennessä.

Olen itse asunut Yhdysvalloissa vuodesta 1996, ja työskentelen amerikkalaisen yrityksen käännösosastolla. Tästä syystä siirtolaiskääntäjien elämän pohdiskelu on kiinnostanut minua jo pitkään. Ulkomailla asuvista suomalaisista yleensä on laadittu Suomessa useita pro gradu -tutkielmia, ja mm. Siirtolaisuusinstituutti on julkaissut aihetta käsitteleviä tutkimuksia. Tietyn ulkomailla asuvan ammattiryhmän kuten kääntäjien elämää ei tutkimuksissa kuitenkaan ole juuri käsitelty.

Suuri osa lomakkeen kysymyksistä on avoimia, ja saatan käyttää vastauksiasi suorina lainauksina tutkielmassani. Palauttamalla täytetyn lomakkeen ilmaiset suostumuksesi tähän. Osa kysymyksistä voi vaikuttaa varsin henkilökohtaisilta, mutta toivon että silti vastaat niihin kaikkiin. Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, eivätkä henkilötietosi tule kenenkään ulkopuoliseen tietoon. Tutkielmassani mahdollisesti käytetyistä lainauksista ei ole mahdollista päätellä vastaajan henkilöllisyyttä.

Voit palauttaa lomakkeen kätevimmin sähköpostitse osoitteeseen tarja.oinonen@uta.fi tai tulostaa täyttämäsi lomakkeen ja postittaa sen osoitteella

Tarja Oinonen
5400 S Park Terrace Avenue 6-105
Greenwood Village, CO 80111

Pyydän sinua palauttamaan kyselyn 18.2.2007 mennessä.

Suurkiitokset osallistumisesta!

Parhain terveisin

Tarja Oinonen
Coloradossa 29. tammikuuta 2007

PRO GRADU -TUTKIELMAN KYSELYLOMAKE

TÄYTTÖOHJEET

- Valitse haluamasi vaihtoehto napsauttamalla hiirellä harmaata ruutua.
- Joissakin kysymyksissä voit valita useamman kuin yhden vaihtoehdon.
- Avoimissa kysymyksissä kirjoita vastauksesi kysymyksen jäljessä näkyvään harmaaseen palkkiin – vastauksen pituudelle ei ole ylärajaa, palkki pitenee sitä mukaa kun kirjoitat!
- Tallenna lomake ja palauta joko sähköpostitse tai tulosta se ja postita ensimmäisellä sivulla annettuun osoitteeseen.

Kiitos osallistumisesta!

I TAUSTATIEDOT

1. Sukupuoli

Mies

Nainen

2. Ikäryhmä

20–29 30–39 40–49 50–59 60–

3. Nykyinen asuinosa-alue

4. Siirtolaisuusstatus

USAn kansalainen, mistä saakka

USAn ja Suomen kaksoiskansalainen, mistä saakka

USAn kansalaisuutta haettu

Oleskelulupa (“green card”) myönnetty

Viisumi, mikä

5. Perhesuhteet (jos sinulla ei ole perhettä, voit siirtyä kohtaan II).

Jos olet naimisissa tai avoliitossa, kumppanisi on

Suomalainen

Amerikkalainen

Muun maalainen, mikä

Onko sinulla kotona asuvia lapsia?

Kyllä

Ei

Jos vastasit kyllä, mitä kieltä lasten kanssa puhutaan kotona?

Suomea

Englantia

Sekä suomea että englantia

Muuta, mitä

II KOULUTUS

1. Millainen koulutus sinulla on? Jos sinulla on useita tutkintoja/usean alan opintoja, ilmoita kaikki.

Kääntäjänkoulutus

Muu kielialan koulutus

Muu, mikä

2. Suoritettu tutkinto

3. Opinnot suoritettu

Suomessa

Yhdysvalloissa

Muualla, missä

4. Valmistumisvuosi

III KÄÄNTÄJÄN TYÖ

1. Onko kääntäminen päätyösi?

Kyllä

Ei Jos ei, mikä on päätyösi

2. Montako vuotta olet toiminut kääntäjänä/tehnyt sivutoimisia käännöstöitä?

3. Miksi ryhdyit kääntäjäksi?

4. Toimitko kääntäjänä jo Suomessa asuessasi?

Kyllä

Ei

5. Työnantaja nykyisissä käännöstöissäsi

Olen freelance-kääntäjä/minulla on oma yritys

Olen in-house-kääntäjä käännöstoimistossa

Olen muulla alalla toimivan yrityksen käännösosastolla

Muu, mikä

6. Mitkä ovat erikoistumisalasi?

7. Kumpaan suuntaan käännät enemmän?

Englannista suomeen

Suomesta englantiin

8. Millaisia taustamateriaaleja käytät?

9. Mitä käännöstyökaluja käytät?

10. Oletko yhteydessä muihin suomen kääntäjiin Yhdysvalloissa? Miten ja missä yhteyksissä.

11. Mihin kääntäjien järjestöihin tai verkostoihin kuulut?

American Translators Association

Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto

Paikallinen kääntäjien järjestö, mikä

ProZ

Trados TranslationZone

Translators Cafe

LinkedIn

Muu järjestö tai verkosto, mikä

12. Miten pidät suomen kielen taitoasi “ajan tasalla”?

13. Oletko huomannut omassa suomen kielessäsi muutoksia Yhdysvalloissa asuessasi? Millaisia?

14. Pohdi englanninkielisen materiaalin suomentamista Yhdysvalloissa asuessa. Mitä etuja siinä mielestäsi on verrattuna siihen, että asuisit Suomessa ja suomentaisit? Onko tilanteessa mielestäsi mitään huonoja puolia?

15. Millainen kääntäjien ja käännösalan arvostus mielestäsi on Yhdysvalloissa? Mistä arvelet sen johtuvan?

IV ASUMINEN YHDYSVALLOISSA

1. Minä vuonna muutit Yhdysvaltoihin? Mistä syystä muutit?

2. Millaisia haasteita kohtasit muutettuasi tänne asumaan? Miten pääsit niiden yli?

3. Miten koet Yhdysvalloissa asumisen ja elämisen nykyään? Mikä on myönteistä ja mikä kenties kielteistä?

4. Oletko alkuperäisen muuttosi jälkeen palannut Suomeen asumaan (muuten kuin lomalla)? Kuinka pitkäksi aikaa ja miksi? Miksi palasit takaisin Yhdysvaltoihin?

5. Suunnitteletko/oletko missään vaiheessa suunnitellut palaavasi joskus pysyvästi Suomeen? Mikä olisi tällainen tilanne?

6. Koetko olevasi ennen kaikkea

Suomalainen

Amerikkalainen

Jotain muuta, mitä?

7. Mitä suomalaisia juhlia vietät?

8. Mikä niistä on sinulle henkilökohtaisesti tärkein ja miksi? Kuvaile, miten vietät juhlaa ja millaisia perinteitä sinulla sen suhteen on.

9. Mitä suomalaisia tai Suomeen liittyviä esineitä pidät esillä asuinympäristössäsi? Koeta vastata mahdollisimman yksityiskohtaisesti.

10. Mitä kaipaavat Suomesta?

V YHTEYDET SUOMEEN

1. Kuinka usein käyt Suomessa?

- Useammin kuin kerran vuodessa Kerran vuodessa Parin vuoden välein tai harvemmin
 En käy Suomessa

2. Mitkä ovat vierailujesi pääasiallisia syitä? Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Sukulaisten tapaaminen
 Ystävien tapaaminen
 Yhdysvaltain-työhön liittyvät asiat
 Liiketoiminta Suomessa
 Asunto tai loma-asunto Suomessa
 Muu, mikä

3. Miten olet yhteydessä Suomeen? Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Puhelin
 Tekstiviestit
 Sähköposti
 Instant Messaging/Webcam
 Web-neuvottelut
 Postitse lähetetyt kirjeet ym.
 Skype
 Muu, mikä

4. Miten seuraat Suomen tapahtumia? Valitse kaikki sopivat vaihtoehdot.

- Satelliitti-TV
 Radio (internet tai maailmanradio)
 Lehdet Internetin kautta
 Suomesta tilatut sanomalehdet
 Suomesta tilatut muut lehdet
 Muu

Miten usein?

- Päivittäin Viikottain Harvemmin
 Päivittäin Viikottain Harvemmin
 Päivittäin Viikottain Harvemmin
 Päivittäin Viikottain Harvemmin
 Päivittäin Viikottain Harvemmin

mikä

- En seuraa Suomen tapahtumia

5. Kuinka usein luonasi käy vieraita Suomesta?

- Useammin kuin kerran vuodessa Kerran vuodessa Parin vuoden välein tai harvemmin
 Ei lainkaan

6. Äänestätkö Suomen vaaleissa? Missä niistä?

7. Mihin Suomea pääpaikkanaan pitäviin järjestöihin, seuroihin tai yhdistyksiin kuulut?

VI VERKOSTOITUMINEN YHDYSVALLOISSA

1. Pidätkö yhteyttä muihin suomalaisiin ja jos, miten usein?

☐ Omassa asuin kaupungissasi	☐ Päivittäin	☐ Viikottain	☐ Harvemmin
☐ Omassa asuinosa- valtiossasi	☐ Päivittäin	☐ Viikottain	☐ Harvemmin
☐ Muualla Yhdysvalloissa	☐ Päivittäin	☐ Viikottain	☐ Harvemmin
☐ En pidä yhteyttä muihin suomalaisiin			

2. Kuvaile yhteydenpitoasi ja sen syitä tarkemmin.

3. Oletko mukana ulkosuomalaisten toiminnassa tai osallistutko johonkin seuraavista tapahtumista?

- FinnFest
 Suomi-koulu
 Suomi-seura
 Finlandia Foundation
 Ulkosuomalaisten keskusteluryhmä Internetissä, mikä
 Expatrium.fi
 Muu, mikä

VII KERRO OMIN SANOIN

Koeta vastata mahdollisimman yksityiskohtaisesti.

Mitä suomen kieli ja suomalaisuus sinulle merkitsevät?

Mikä sinulle on “koti” ja miksi?

VIII MUTTA KOMMENTTEJA?

LIITE 2 Sähköpostihaastattelu

Thank you so much for taking the time answer the following 12 interview questions! Your response will provide valuable information about the translation industry in the US for my Master's thesis.

Please try to be as specific as possible in your answers.

You and your company

1. What is your official title?
2. How long have you been in the translation business and in what capacity?
3. How many employees does your company have?
4. Do you have any in-house translators?
5. In the case of small languages like Finnish, do you work with individual freelancers or other translation companies providing these languages? Which do you prefer and why?
6. How does your company select the translators you work with? What makes a good translator?
7. What are the areas of specialization of your company? What is your company known for?
8. What industry organizations or networks do you (and your company) belong to? What benefits do these memberships offer?

Translation industry in the USA

9. Has the translation industry in the US changed since you first started (tools, processes, translator/PM/manager requirements, other)? How?
10. What do you think has caused or contributed to these changes?
11. How much demand is there for translations into Finnish? In what areas specifically?
12. In your experience, how are translation industry and translators perceived overall in the US? Has this changed over the years?